

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Petra Dušková

Katolické noviny v letech 1949 - 1968

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Petra Dušková**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: 2011

Bibliografický záznam

DUŠKOVÁ, Petra. *Katolické noviny v letech 1949 -1968*. Praha, 2011. 91 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Diplomová práce *Katolické noviny v letech 1949 – 1968* přináší historickou analýzu tohoto církevního periodika, které vzniklo za účelem naplnění proticírkevních cílů komunistické strany po roce 1948. Práce si také klade za cíl popsat podmínky, ve kterých katolická církev existovala po převzetí moci komunistickou stranou v roce 1948.

Katolické noviny vznikly v roce 1949 a ve své době byly jediným oficiálním periodikem katolické církve, které mohlo posilovat víru věřících a vzdělávat je. Ostatní katolické časopisy byly zastaveny krátce po únoru 1948. Římskokatolická církev se v této době stala jedním z hlavních nepřátel nového režimu. Část práce popisuje jednání čelních představitelů státu a církve o podobě jejich vztahu, po jejichž ztroskotání začal stát uplatňovat novou církevní politiku. Její součástí byla administrativní opatření namířená proti církvi, církevní procesy s duchovními a omezení ve vzdělávacím systému bohoslovců a další. Práce přináší pohled na vznik *Katolických novin* a první roky jejich existence, detailněji si všímá rubrik určených pro vzdělávání dětí. Věnuje se též Druhému vatikánskému koncilu, který probíhal v letech 1962 – 1965. Koncil znamenal v dějinách katolické církve 20. století velice důležitou událost, která ovlivnila nejen podobu církve, ale i obsah *Katolických novin* v 60. letech.

Abstract

The present study *Catholic Newspaper between 1949 and 1968* deals with a historical analysis of the *Catholic Newspaper* which was established in order to implement repressive measures of the Communist Party against the Catholic Church. This study also discusses the situation of the Catholic Church after 1948 when the Communist Party of Czechoslovakia came to power.

The *Catholic Newspaper* was established in 1949 and at that time, it represented the only periodical of the Catholic Church which could strengthen the belief of people as well as provide religious education. Other Catholic journals were discontinued shortly after the Communist coup in February 1948. The Catholic Church became one of the major enemies of the new government. A part of this study deals with the negotiations of the main representatives of the state as well as the Catholic Church. The failure of establishing an agreement led to a new religious policy in Czechoslovakia; the policy comprised administrative measures against the Catholic Church, processes with Church Authorities and restrictions in the education system of theologians. The present study concentrates on the establishing of the *Catholic Newspaper* and discusses the first years of its existence with a major focus on the sections for children. It also discusses the Second Vatican Council which was held from 1962 to 1965. The Council represented a very important event for the Catholic Church in the 20th century which changed not only the form of the Catholic Church itself but also the *Catholic Newspaper* in 1960s.

Klíčová slova

Katolické noviny, církevní tisk, komunismus, církev, stát, Druhý vatikánský koncil

Keywords

Catholic newspaper, church printed media, communism, the Catholic Church, state, The Second Vatican Council

Rozsah práce: 175 259 znaků včetně mezer bez abstraktu a příloh

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. 5. 2011

Petra Dušková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní docentce Barbaře Köpplové za trpělivé vedení diplomové práce a mnohé cenné připomínky, které mi ochotně poskytla. Zároveň děkuji Janu Paulasovi z redakce Katolického týdeníku za konzultování tématu v jeho počátcích a za darování knihy Katolické noviny 1949 – 1989, jíž je autorem.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:

Příjmení a jméno diplomanta:

Dušková Petra

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomanta:

2008

E-mail diplomanta:

duskova.petra@centrum.cz

Studijní program/studijní obor:

Žurnalistika

katedra mediálních studií IKSŽ UK FSV
k rukám Doc. PhDr. Jana Jiráka, Ph.D.

Předpokládaný název práce v češtině:

Katolické noviny v době nesvobody (1948-1968)

Předpokládaný název práce v angličtině:

Catholic newspaper in the days of lack of freedom (1948-1968)

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: *ZS 2012*)

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012):

LS 2010

Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: *Mocnář, Karel, KMS IKSŽ UK FSV*):

Köpplová, Barbara, KMS IKSŽ UK FSV

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (rozsah do 1800 znaků):

Jednou ze zásadních otázek vývoje v Československu po únoru 1948 byl vztah mezi státem a církvemi. Po převzetí moci komunistickou stranou byly katolické časopisy zakázány a církev tak zůstala bez periodického tisku. Katolické noviny vznikly po roce 1948 za účelem naplnění proticírkevních cílů komunistů, avšak navzdory pravděpodobně chudému náboženskému obsahu mohly jako jediný oficiální katolický tisk posilovat víru věřících. Z hlediska výzkumu se Katolickým novinám věnovala bakalářská práce Julie Urbišové *Počátky Katolických novin pro lid moravský v Pruském Slezsku (2004)*, katolického tisku se týká diplomová práce Petra Nohela *Diskuze o reformě katolického tisku na stránkách dobových katolických periodik před první světovou válkou (2004)*. Katolické církvi se ve vztahu ke komunismu věnuje Ondřej Zamazal ve své rigorózní práci *Mediální prezentace a argumentace komunistické propagandy v procesech s představiteli katolické církve v 50. letech 20. století (2005)*. V průběhu června 2009 má vyjít sborník redakce *Katolického týdeníku (do roku 1989 Katolické noviny)*, který mapuje historii KN v letech 1949 až 1989.

Předpokládaný cíl diplomové práce, původní přínos autora diplomové práce ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1800 znaků):

Cílem diplomové práce bude přinést historickou studii Katolických novin v období let 1948 až 1968 a pohled na zpracování a zaměření témat v KN obsahovou analýzou (kvalitativní výzkum). Vzhledem k tomu, že KN vznikly za prorežimním účelem, předpokládáme, že náboženská témata byla ve zkoumaném období zveřejňována především ve vztahu k sociálním otázkám společnosti. Očekáváme však, že KN zveřejňovaly ve větší míře témata, která s náboženstvím nesouvisela ani okrajově. S blížícím se rokem 1968 očekáváme postupný přírůstek náboženských témat.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod: cíle diplomové práce
2. Katolický tisk před rokem 1948
3. Katolické noviny v letech 1948 – 1968
 - 3.1. Charakteristika, jejich místo mezi ostatním tiskem
 - 3.2. Redaktoři, vydavatelství, cenzurní orgány
4. Historické a politické pozadí zkoumaného období
5. Metoda práce
6. Obsahová analýza
 - 6.1. Rozbor obsahu a zaměření Katolických novin
 - 6.2. Proměny obsahu ve sledovaném období
7. Závěr
8. Přílohy

Vymezení podkladového materiálu (např. analyzované tituly a období, za které budou analyzovány) a metody (techniky) jeho zpracování:

Katolické noviny (1948 – 1968)

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K.: Církevní komise ÚV KSČ 1949-1953: Edice dokumentů. I. Církevní komise ÚV KSČ („Církevní šestka“). Praha-Brno: ÚSD-Doplněk 1994. 504 s. ISBN: 80-85270-29-3. Autoři přibližují činnost církevních komisí Ústředního výboru KSČ v letech 1949 až 1953, způsob, jakým se podílely na tvorbě církevní politiky v novém režimu. Věnují se vztahu pouze mezi státem a katolickou církví.

KAPLAN, Karel: Stát a církev v Československu v letech 1948-1953. Praha-Brno: ÚSD-Doplněk 1993. 440 s. ISBN: 80-85765-27-6. Autor se zabývá vztahem státu a církve v prvních letech po nástupu komunistické strany k moci. Publikace je doplněna rozsáhlou dokumentací.

FIALA, Petr, HANUŠ, Jiří: Katolická církev a totalitarismus v českých zemích. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 217 s. ISBN: 80-85959-98-4. Autoři představují sociálně-vědní a historické teoretické přístupy, jež se věnují různým podobám totalitarismů i autoritativních režimů ve vztahu ke křesťanství. Dále ve svých „případových studiích“ analyzují vybrané aspekty vztahu katolické církve ke komunismu v českých zemích. Kniha se věnuje také proměnám totalitární vlády v Československu a příčinám úpadku komunistického režimu ve středoevropské perspektivě.

PERNES, Jiří: České dějiny v datech. Praha: Albatros, 1998. 278 s. ISBN: 80-00-00662-6. Autor podává chronologický výčet nejdůležitějších politických, kulturních, technických i náboženských událostí v historii České republiky od nejstarších dob po dnešek.

ŽALOUDEK, Karel: Encyklopedie politiky. Praha: Libri, 2004. 600 s., ISBN: 80-7277-209-0. Autor podává základní informace o politických směrech, stranách, státních a vládních systémech, politických institucích, volebních systémech, mezinárodních vztazích, dohodách, organizacích atd.

ISBN: 80-7239-179-8. Publikace je koncipována jako sborník studií, které popisují a analyzují politické strany na základě mnoha kritérií - vznik (obnovení či transformace) strany, její program, vnitřní organizace strany a její organizační výstavba, satelitní (přidružené, náborové) organizace napojené na stranu, tisk strany, vnitrostranické poměry, zapojení strany do politického systému a zhodnocení významu strany.

KŘIVÁNKOVÁ, Alena, VATRÁL, Jozef: Dějiny československé žurnalistiky. IV. díl.: český a slovenský tisk v letech 1944-1987. Praha: Novinář, 1989. 223 s. ISBN: 80-7077-036-8. Poslední ze čtyř dílů přehledu dějin médií. Kniha byla napsána v 80. letech, a tak je nutné počítat s ideově zatíženým, normalizačním výkladovým rámcem dějin médií.

TŮMA, Oldřich, VILÍMEK Tomáš (edd.): Pět studií k dějinám české společnosti po roce 1945. Praha: ÚSD 2008. 264 s. ISBN: neuvedeno. Autoři se věnují období dějin tzv. normalizace, problematice nástupu Gustava Husáka a jednotlivých klíčovým aspektům „obnovování pořádku“ stejně jako přirozené obraně české společnosti reagující na masové čistky a nové opatření kádrové politiky.

PERNES, Jiří: Krize komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století. Brno: CDK 2008. 200 s. ISBN: 978-80-7325-154-3. Studie se zaměřuje na poznání počátečního období vlády komunistické strany v Československu v letech 1948 až 1957.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Slovníková příručka k československým dějinám 1948 – 1989. [online] Dostupný z WWW <http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf> Prostřednictvím slovníkových hesel poskytují autoři seznámení s historií a charakterem komunistického režimu v Československu v letech 1948 až 1989.

HENDL, Jan: Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005. 408 s., ISBN: 80-7367-040-2. Autor popisuje kvalitativní metody sběru dat, jejich kódování, vyhodnocování a interpretaci. Pozornost věnuje i počítačovým nástrojům sloužícím kvalitativnímu výzkumu, psaní zprávy o výzkumu a hodnocení jeho kvality.

SCHULZ, Winfried, SCHERER, Helmut a kol.: Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum. 2005. 150 s., ISBN: 80-246-0827-8. Kniha poskytuje úvod do problematiky politické komunikace a obsahové analýzy masově mediovaných textů.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

URBIŠOVÁ, Julie: Počátky Katolických novin pro lid moravský v Pruském Slezsku. Praha, 2004. FSV UK. Bakalářská práce.

NOHEL, Petr: Diskuze o reformě katolického tisku na stránkách dobových katolických periodik před první světovou válkou. Praha, 2004. FSV UK. Diplomová práce.

ZAMAZAL, Ondřej: Mediální prezentace a argumentace komunistické propagandy v procesech s představiteli katolické církve v 50. letech 20. století. Praha, 2005. FSV UK. Rigorózní práce.

Datum / Podpis studenta

10. 6. 2009

.....

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ** (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		
		
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
	
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrhlo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	
		

OBSAH

ÚVOD.....	13
1. VZTAH CÍRKVE A STÁTU PO ROCE 1948.....	16
1.1. <i>Charakteristika římskokatolické církve</i>	<i>16</i>
1.2. <i>Vyjednávání o pozici církve v novém režimu</i>	<i>19</i>
1.3. <i>Nová církevní politika</i>	<i>22</i>
1.3.1. <i>Katolická akce.....</i>	<i>23</i>
1.4. <i>Církevní procesy</i>	<i>25</i>
2. ADMINISTRATIVNÍ OPATŘENÍ PROTI CÍRKVI.....	28
2.1. <i>Církevní zákony.....</i>	<i>28</i>
2.1.1. <i>Státní úřad pro věci církevní.....</i>	<i>28</i>
2.2. <i>Vzdělávání bohoslovců.....</i>	<i>30</i>
3. ADMINISTRATIVNÍ ZÁSAHY V OBLASTI MÉDIÍ, MEDIÁLNÍ LEGISLATIVA A CENZURNÍ PRAXE.....	31
3.1. <i>Vydavatelské orgány tisku.....</i>	<i>32</i>
3.2. <i>Církevní tisk po roce 1948</i>	<i>33</i>
4. HISTORIE KATOLICKÝCH NOVIN	33
4.1. <i>Založení Katolických novin.....</i>	<i>33</i>
4.2. <i>Čtenost a úroveň Katolických novin v jejich prvních letech.....</i>	<i>35</i>
4.3. <i>Reakce na první číslo KN v československém tisku</i>	<i>37</i>
4.4. <i>Struktura novin, jejich vydatelé a redaktori</i>	<i>38</i>
5. KATOLICKÉ NOVINY V LETECH 1949 - 1968.....	40
5.1. <i>Pravidelné prosincové rubriky v období 1949 - 1968</i>	<i>40</i>
5.2. <i>Období 1949 – 1959.....</i>	<i>42</i>
5.3. <i>Období 1960 – 1967.....</i>	<i>46</i>
5.4. <i>Rok 1968</i>	<i>47</i>
6. VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ NA STRÁNKÁCH KATOLICKÝCH NOVIN	50
6.1. <i>Církevní školství a výuka náboženství v Československu po roce 1948</i>	<i>50</i>
6.2. <i>Dětské rubriky v Katolických novinách</i>	<i>51</i>
6.2.1. <i>Rubrika Anděl strážný (1949 – 1951)</i>	<i>51</i>
6.2.2. <i>Rubrika Dětem (1968).....</i>	<i>56</i>
7. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL NA STRÁNKÁCH KATOLICKÝCH NOVIN	59
7.1. <i>Počátky koncilu a jeho poselství</i>	<i>59</i>
7.2. <i>Stručný průběh jednotlivých jednání</i>	<i>61</i>
7.3. <i>Koncil a tisk</i>	<i>62</i>
7.4. <i>Druhý vatikánský koncil v Katolických novinách</i>	<i>63</i>
7.4.1. <i>1960.....</i>	<i>63</i>
7.4.2. <i>1961.....</i>	<i>63</i>
7.4.3. <i>1962.....</i>	<i>64</i>
7.4.4. <i>1963.....</i>	<i>67</i>

7.4.5. 1964.....	70
7.4.6. 1965.....	71
7.5. Přehled článků věnovaných Druhému vatikánskému koncilu.....	72
ZÁVĚR	74
SUMMARY	77
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	78
SEZNAM ZKRATEK	78
POUŽITÁ LITERATURA.....	80
SEZNAM PŘÍLOH.....	85
PŘÍLOHY	86

Úvod

Vztah katolické církve a komunistického státu byl po převratu v roce 1948 jednou z nejdůležitějších otázek vývoje v Československu. Po převzetí moci zastavila komunistická strana všechny katolické časopisy a církev tak zůstala bez periodického tisku. Věřící ztratili podporu svého duchovního vzdělávání a přístup k informacím z církve. *Katolické noviny* vznikly za účelem naplnění proticírkevních cílů komunistů, existují však až dodnes, a to ve změněné podobě, od roku 1990 pod názvem *Katolický týdeník*. Diplomová práce s názvem *Katolické noviny v letech 1949 – 1968* přináší historickou analýzu tohoto ve své době jediného oficiálního periodika katolické církve.

Katolická církev je nejpočetněji zastoupená církev, v roce 1950 se k ní hlásilo 76,4 % z celkového počtu věřících v Československu. První kapitola popisuje katolickou církev a přibližuje podmínky její činnosti před a těsně po převzetí státní moci komunistickou stranou v únoru roku 1948. V této kapitole se také snažíme přiblížit vztah, který vládl mezi katolickou církví a státem po roce 1948. Část kapitoly se věnuje vyjednávání státu s církví a následné církevní politice, kterou začal stát po neúspěšných jednáních uplatňovat. Popisujeme zde také vznik, fungování a zánik prorežimní *Katolické akce*. Poslední část první kapitoly se dotýká vybraných církevních procesů, které s novou církevní politikou státu úzce souvisely. Druhá kapitola představuje zákony, které omezily církev na hospodářském poli, součástí kapitoly je pokus o popis fungování Státního úřadu pro věci církevní. Samostatnou část této kapitoly tvoří problematika vzdělávání bohoslovců. Kapitola 3 se věnuje cenzuře, zákonům a opatřením, která byla namířena proti tisku. Přinášíme v ní také pohled na fungování vydavatelských orgánů a též shrnuje podmínky, ve kterých se ocitl tisk po roce 1948. Na tuto kapitolu navazuje kapitola pátá, která se již týká *Katolických novin*. Popisujeme v ní podrobně vznik a vývoj novin v prvních letech, jejich redaktory a vydavatele. Cílem této části diplomové práce je přinést pohled na obsahovou náplň periodika, které mělo v této době jako jediné možnost promlouvat k věřícím. Jako primární prameny jsme využili výtisky *Katolických novin* v daném období s výběrovým vzorkem prosincových čísel. K analýze jsme přistupovali s předpokladem, že náboženská témata budou v novinách, vzhledem k jejich původu, zveřejňována především ve vztahu k sociálním otázkám společnosti. Očekávali jsme však, že se v nich budou také objevovat témata, která nesouvisela s náboženstvím ani okrajově, což se potvrdilo.

První část kapitoly 5 představuje obsah, který byl novinám společný po celé zkoumané období, další tři části pak popisují specifika novin v námi rozčleněných časových úsecích (1949 až 1959, 1960 až 1967, samostatně je uváděn rok 1968). Cílem práce nebylo popsat kvantitativně všechny rubriky a tematicky zaměřené články, rozsah diplomové práce by to ani neumožňoval. Práce si všímá pouze těch rubrik a témat, které významně určovaly podobu novin v daném období. V prvním období slouží strany *Katolických novin* především k podpoře vlastenectví a k posílení socialistického smýšlení věřících v souvislosti s náboženstvím. Druhé období je charakterizováno mírným uvolněním především vlivem Druhého vatikánského koncilu. V tomto období se navíc začínají objevovat texty, které postrádají socialistické zaměření. Jako samostatný analyzujeme rok 1968, a to proto, že se výrazně liší od let předcházejících. Změna je dána především zcela odlišným složením redakce. Kapitola šestá popisuje podmínky pro náboženské vzdělávání dětí v komunistickém Československu a podrobněji se věnuje rubrikám pro děti v *Katolických novinách*. V letech 1949 až 1951 to byla rubrika *Anděl strážný*, v roce 1968 rubrika s názvem *Dětem*. Sedmá kapitola přináší obraz Druhého vatikánského koncilu na prosincových stránkách *Katolických novin*. Tuto událost jsme pro analýzu zvolili proto, že zásadně ovlivnila nejen podobu katolické církve, ale také podobu *Katolických novin* v šedesátých letech. Část této kapitoly popisuje historii koncilu, průběh jeho jednání v letech 1962 – 1965 a závěry, které koncil formuloval ve schválených schématech. Do naší analýzy jsme zahrnuli i roky 1960 a 1961, které koncilu předcházely, a to proto, že se v *Katolických novinách* již vyskytují články týkající se příprav koncilu. Přestože je v tezí práce uvedena metodologie kvalitativního výzkumu, použili jsme v diplomové práci metodu historické analýzy. Sociologické postupy v případě rozboru tohoto podkladového materiálu se nám po hlubším prozkoumání materiálu jeví jako nevhodné, neboť jde více o výklad a vysvětlení historických a politických vazeb.

V závěru přinášíme zhodnocení práce a podněty k dalšímu rozvinutí tématu. V přílohách přináší práce pro ilustraci fotografii titulní strany *Katolických novin*, rubriky *Anděl strážný* a rubriky *Dětem* a nejobsáhlejšího příspěvku o koncilu. Do příloh jsme také umístili výčet cenzurních zásahů, které v *Katolických novinách* vykonala v letech 1953 – 1968 Hlavní správa tiskového dohledu.

Oproti tezí jsme v diplomové práci udělali několik změn. Podle tezí měla nést diplomová práce název *Katolické noviny v době nesvobody (1948 – 1968)*. Název jsme změnili na *Katolické noviny v letech 1949 – 1968* proto, že nám původní název připadal

předpojatý a nechceme, aby bylo z titulu zřejmé jakékoliv hodnocení. Rok 1948 byl v názvu nahrazen rokem 1949 z důvodu, že první číslo *Katolických novin* vyšlo v roce 1949. Souběžně jsme podle nově vymezeného období upravili i výběr podkladového materiálu. Další změna se dotýká řazení kapitol, které se vzhledem k původnímu návrhu v tezích liší. Původně měla také práce věnovat celou kapitolu katolickému tisku před rokem 1948. Usoudili jsme však, že přehled katolických časopisů vycházejících do roku 1948 umístíme pro větší přehlednost do tabulky v přílohách. Namísto toho se v kapitole věnujeme vztahu církve a státu po roce 1948, jehož výklad považujeme v souvislosti s historií *Katolických novin* za nezbytný. V závěru psaní diplomové práce jsme zjistili, že *Katolickým novinám* se věnuje i diplomová práce Lenky Šimkové s názvem *Katolické noviny v letech 1968 – 1989* obhájená na teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v roce 2009. Práce se zabývá vztahem státu, církve a Vatikánu v uvedeném období, věnuje se biskupům a také obrazu jednotlivých papežů v *Katolických novinách*. Diplomovou práci Lenky Šimkové zde zmiňujeme proto, že nebyla uvedena v tezích diplomové práce. Naše práce se výše zmíněnou neinspirovala, ani jí jinak nevyužila.

Za významnou sekundární literaturou pro výklad historického pozadí považujeme díla historiků Karla Kaplana a Václava Vaška. Jako významnou hodnotíme i knihu Jana Paulase *Katolické noviny 1949 – 1989*, která vznikla k výročí šedesáti let existence novin. Autor mapuje vývoj novin v tomto období a doprovází je ukázkami dobových textů. Naše diplomová práce si klade za cíl přispět k systematickému studiu *Katolických novin*, které započala v roce 2009 tato kniha a výše zmíněná diplomová práce Lenky Šimkové. Z archivních pramenů jmenujme fond Státního úřadu pro věci církevní a Ústředního akčního výboru Národní fronty. K získání přehledu o cenzurních zásazích do *Katolických novin* přispěl Archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra a jeho fond Denních hlášení zásahů Hlavní správy tiskového dohledu.

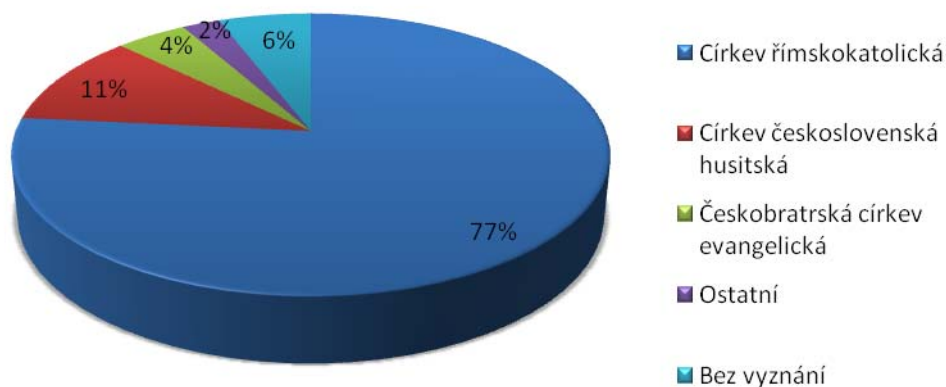
Původní citace jsou ponechány včetně odchylek od současné pravopisné normy, poznámky autorky jsou uvedeny v hranatých závorkách.

1. Vztah církve a státu po roce 1948

1.1. Charakteristika římskokatolické církve

Římskokatolická církev zaujímala po roce 1948 pozici největší církve v Československu. Podle údajů z 1. března roku 1950, kdy bylo provedeno první¹ všeobecné sčítání lidu po druhé světové válce na celém území bývalého Československa, se k římskokatolické církvi² přihlásilo celkem 6 792 651 věřících (76,4 %) z celkového počtu 8 353 282. Druhou nejpočetnější církví byla v roce 1950 Církev československá husitská se svými 946 497 členy (10,6 %). Třetí pozici zaujímala Českobratrská církev evangelická se 401 729 věřícími (4,5 %). K ostatním církvím se hlásily 2,4 % věřících.³ Koncem roku 1950 bylo v Československu registrováno celkem dvanáct církví, přibližně třicet náboženských sekt a přes 1400 náboženských spolků. I přes demografické změny, které způsobily válečné ztráty, odsun Němců a odstoupení Podkarpatské Rusi Sovětskému svazu, zůstal procentuální poměr věřících hlásících se ke katolické církvi téměř nezměněn. (PLACHÝ, J., 2002, s. 143)

Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání v roce 1950

Zdroj: Český statistický úřad. Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání v roce 1950.⁴

¹ První poválečné sčítání obyvatelstva z let 1946 a 1947 v obnoveném Československu představovaly pouze dílčí akce. Historie sčítání lidu na území České republiky I. [online]. [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/historie_scitani_lidu_na_uzemi_ceske_republiky_i_.

² Dále označujeme pouze „katolická církev“ nebo „církev“. Jsme si vědomi toho, že obecné označení „církev“ jinak znamená označení pro všechna křesťanská církevní společenství.

³ Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem [online]. [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem.

⁴ Český statistický úřad. [online]. [cit. 2011-05-16]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem.

Katolická církev vyšla z období nacistické okupace oslabena personálně, ale po morální stránce o mnoho silnější. (PLACHÝ, J., 2002, s. 142) V koncentračních táborech a vězeních bylo téměř 500 českých kněží, pětina z nich položila za svobodu své země život. Představitelé národního odboje zasedli po válce na nejvyšší místa v církevní hierarchii. Pražským arcibiskupem byl dne 4. listopadu 1946 jmenován bývalý politický vězeň páter Josef Beran⁵. Nově jmenovaným biskupem se stejnou minulostí byl Dr. Štěpán Trochta, od listopadu roku 1947 byl biskupem litoměřické diecéze místo německého biskupa Dr. Antona Webera. (Tamt., s. 143)

Po převzetí státní moci komunistickou stranou v únoru 1948 se stala katolická církev překážkou v budování nové společnosti. Náboženství, označované komunisty jako „opium lidstva“, bylo prohlášeno za přežitek, který měl co nejdříve vymizet z lidských myslí. (DACÍK, T., 2000, s. 7) Pro komunisty znamenala početně zastoupená katolická církev největšího nepřítele, který by mohl ohrozit její čerstvě nabytou moc.

Ještě před tím, než začal stát⁶ cíleně katolickou církev omezovat, dotkla se jí hospodářská reforma pounorových opatření. Náboženskou, kulturní a sociální činnost zabezpečovala katolická církev před rokem 1948 převážně z vlastních zdrojů nebo darů. Církev vlastnila velký pozemkový majetek, zhruba 319 000 hektarů lesní a zemědělské půdy. Ještě v roce 1945 činila hodnota církevního majetku celkem 4,38 miliard korun. (KAPLAN, K., 1993 (b), s. 6) Do konce roku 1948 církev o tento významný zdroj hospodářského zabezpečení přišla, a to působností zákonu č. 142/1947 Sb. z. a n. o revizi první pozemkové reformy a zákonu č. 46/1948 Sb. z. a n. z 21. 3. 1948 o nové pozemkové reformě. Podle druhého zmiňovaného „bylo do vlastnických vztahů možno zasáhnout i pod stanovenou maximální výměru 50 ha, podle zásady „půda patří těm, kdo na ní pracují“. (TRETERA, J., R., 2002, s. 45)

Poměr státu a církve patřil v počátcích komunistického režimu mezi nejdůležitější politické jevy. (KAPLAN, K., 1993 (b), s. 182) Po únoru 1948 šlo ve vztahu církve a státu především o to, jaké bude mít církev postavení v nové podobě státu. Stát si chtěl církev bezpodmínečně podřídit. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 202) Na otázku, proč právě v katolické církvi viděli komunisté úhlavního nepřítele, se nabízí

⁵ „Arcibiskupský stolec v Praze zůstal po smrti kardinála Karla Kašpara v roce 1941 neobsazen, protože papež odmítal jmenovat nového arcibiskupa, který by mohl být zneužit nacistickým totalitním režimem. Josef Beran se narodil 29. prosince 1888 v Plzni, kde také vychodil obecnou školu a gymnázium. V roce 1911 byl vysvěcen na kněze a nadále působil v duchovní správě a církevním školství. V roce 1932 se habilitoval jako docent pastorální teologie na Teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Za války byl vězněn na Pankráci a v koncentračních táborech Terezín a Dachau.“ (PLACHÝ, J., 2002, s. 143)

⁶ Pojmem „stát“ označujeme v celém textu Komunistickou stranu Československa a její aparáty.

několik odpovědí. Podle historika Václava Vaška byl hlavním důvodem fakt, že katolická církev byla nejpočetnější, hierarchicky uspořádaná a její hlava sídlila v „nepřátelské cizině“ [ve Vatikánu]. (VAŠKO, V., 2008, s. 14) Podle Petra Jägera navíc katolická církev „disponovala vlastním hospodářským zázemím, 134 církevními školami v českých zemích, pravidelným tiskem (133 církevních a náboženských časopisů) a také sociálními a zdravotnickými ústavů (Charita spravovala 268 ústavů sociální péče)“. (JÄGER, P., 2009, s. 770)

Na státní převrat v únoru roku 1948 zareagovala katolická církev dne 25. února pastýřským listem⁷ „Nemlč arcibiskupe! Nesmíš mlčet!“⁸ arcibiskupa Josefa Berana. Arcibiskup v něm vyzýval k zachování občanských svobod a právního řádu. (PLACHÝ, J., 2002, s. 144) Arcibiskup Beran jako představitel radikálního směru v církvi však tak nečinil poprvé. Již ve svém pastýřském listu ze dne 2. února 1948⁹ varoval před nebezpečím, které může nový komunistický režim znamenat pro lid.

I přes tyto známky odporu vyžadoval stát od katolické církve prohlášení loajality vůči novému režimu. Biskupové byli komunistickou stranou, konkrétně¹⁰ právě vzniklým Ústředním akčním výborem Národní fronty (ÚAV NF) v zastoupení jeho předsedy a ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky vyzváni, aby vydali veřejné prohlášení, že schvalují a podporují novou vládu. Na biskupské konferenci v Brně dne 4. března 1948 se však představitelé církve shodli na tom, že „církev katolická se neváže na žádnou formu politickou nebo státní“ a jakékoliv pozitivní prohlášení směrem k vládě by nebylo v souladu s tímto závěrem. (Tamt.) Zároveň biskupové a ordináři reagovali písemně k rukám A. Čepičky na praxi Komunistické strany Československa (KSC) při získávání nových členů: „Žádáme však, aby nebyli katolíci donucováni pod výhrůzkou ohrožení existence přihlašovat se ke stranám politickým, zejména když zároveň k podpisu je předkládáno prohlášení o souhlasu s ideologií strany. Pokud se tak stalo, doufáme, že tyto křivdy budou odčiněny.“ (RÁZEK, A., 2005, s. 135) Církev zároveň prohlásila, že politická činnost kněží je nepřípustná. (Tamt., s. 136)

⁷ „Jde o příležitostné dopisy různého rozsahu a obsahu, napsané pod tlakem zvláštních potřeb, snažící se rozptýlit nedorozumění, poskytnout doplňující poučení, odstranit rozpory a vyjádřit pocity vděčnosti.“ Název vznikl podle Listů svatého Pavla. (Srov. Petrosillo, P., 1998, s. 115)

⁸ Název podle důrazné prosby anonymního pisatele v dopise Beranovi. „Zamyslel jsem se. Nesmíš mlčet! A má to vůbec nějaký smysl nemlčet, mluvit?“ (PASTÝŘSKÉ LISTY, 1945 – 2000, s. 51)

⁹ Pastýřský list ze dne 2. února 1948. (PASTÝŘSKÉ LISTY, 1945 – 2000, 2003, s. 48)

¹⁰ Srov. Securitas Imperii 11, 2005, s. 99

Na negativní stanovisko církve nemělo vliv ani prohlášení zaručující náboženskou svobodu, které vydal ÚAV NF dne 18. března 1948. Proklamována zde byla svoboda náboženství a vykonávání náboženských obřadů jako hlavní zásada lidově demokratického režimu. Prohlášení však obsahovalo i varování pro „reakci“ (tou měli na mysli arcibiskupa), která se měla vyvarovat „zneužití některých kazatelen, kněžských úřadů, náboženského tisku k politickým vystoupením proti republice, proti vládě a lidově-demokratickému režimu“ (VAŠKO, V., 2005, s. 100) Jak se však podle Vaška ukázalo, vystoupením proti republice mohla být míněna např. i obrana před útoky na církve a pomluvami biskupů.

1.2. Vyjednávání o pozici církve v novém režimu

Církev se chtěla nicméně vyhnout konfliktu, a proto došlo k jejímu jednání s vládou. Tímto momentem začíná zdoluhavé a pro církve ne příliš šťastné období. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 203) Jednání se za vládu účastnil generální tajemník Národní fronty a ministr spravedlnosti Alexej Čepička, vedoucím oficiální církevní delegace v jednáních byl litoměřický biskup Štěpán Trochta¹¹. (VAŠKO, V., 1999, s. 50) Cílem jednání mělo být takové uspořádání vztahu státu a církve, se kterým by mohly být spokojeny obě dvě strany. Jednání, která nepřinášela žádné uspokojivé závěry, byla do začátku června 1948 dvakrát přerušena. Paralelně s jednáním stát podnikal navíc kroky, které dohodu znemožňovaly. Komunisté zastavili všechn katolický tisk, který do února 1948 vycházel, kněží byli pronásledováni komunistickými funkcionáři. Ti zjišťovali jejich postoj k režimu a během parlamentních voleb v květnu 1948 také zaznamenávali, kteří z kněží volili proti vládní kandidátce. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 204)

K druhému přerušení jednání přispěl již zmíněný zákaz vstupu kněží do KSČ. Situace se vyhrtila před parlamentními volbami, které se konaly 30. května 1948. Ministr Čepička obvinil církve z toho, že svým zákazem nedovolila kandidovat „pokrokovému“, s KSČ spřízněnému duchovnímu Josefu Plojharovi. Jemu a dalším kněžím, kteří i přes zákaz kandidovali a byli i zvoleni, byla udělena pražským arcibiskupským ordinariátem¹² suspenze. Ta znamenala, „že [kněží] nemohou platně

¹¹ Církevní delegaci měl vést nejprve ministr zdravotnictví páter Josef Plojhar, po protestech církve ho však nahradil Trochta. (VAŠKO, V., 1999, s. 50)

¹² Pražský arcibiskupský ordinariát vydal k tomuto vyhlásku, s příkazem zveřejnění 12. června 1948. (RÁZEK, A., 2005, s. 137) V listě se uvádí: „Každá spořádaná organizace klade důraz na ukázněnost příslušníků. (...) Je pochopitelné, že i církve katolická musí žádat disciplinovanost od svých členů. Kristus o představených Církve sv. prohlásil: „Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá!“ (...) Poněvadž dle veřejných zpráv přesto několik kněží bez svolení příslušných Ordinářů kandidovalo,

sloužit mše a vykonávat další kněžské funkce.“ (RÁZEK, A., 2005, s. 137) Trest suspenze byl zakotven v církevním právním kodexu, podle kterého si kněz mířící do politiky musel nejprve vyžádat souhlas od Svatého stolce. (VAŠKO, V., 2005, s. 101) Požadavek na odvolání Plojharovy suspenze se stal určujícím pro další vývoj jednání státu a církve.

Dne 10. června 1948 dali biskupové impuls k obnovení rozhovorů, a to ze strachu, že komunisté zakážou zápis žáků do církevních škol na příští rok. Církvi bylo vyhověno, nicméně tento úspěch byl podmíněn ústupkem v podobě sloužení slavnostní Te Deum na počest nově zvoleného prezidenta Klementa Gottwalda¹³ a podporou pracovních brigád kněžími. Jednání dokumentuje zápis ze schůze církevní komise při ÚAV NF:

„Zástupci římskokatolické církve přišli 10. VI. 1948 se žádostí o obnovení jednání na půdě komise při ÚAV NF. Jako bezprostřední záminkou byla otázka zápisu žactva na církevních školách. Kdyby totiž nebyl zápis včas proveden /povolen/, zanikly by prakticky církevní školy, neboť většina rodičů by nečekala a dala by děti zapsat do veřejných škol. 11. června 1948 došlo ke schůzi náboženské a církevní komise, na které předseda komise ministr Dr. Čepička zhodnotil negativní postoj církve o volbách a naznačil, že další jednání je možné jenom, projeví-li církev své stanovisko k režimu. Novou příležitostí k tomu dala presidentská volba. Výsledek jednání přinesl určité vyjasnění. Za povolení zápisu na církevní školy nabídla církev účast při volbě prezidenta /slavnostní Te deum v kostelích a audience biskupů u nového prezidenta/. Dále pak byl vysloven souhlas s účastí kněží v komisích při KAV-NF a s podporou pracovních brigád.“¹⁴

Komunistická propaganda využila tento krok církve jako důkaz toho, že souhlasí s režimem. (PLACHÝ, J., 2003, s. 146) A to i o rok později roku 1949 v brožurách věnovaných vztahu církvi a státu: „Jestliže r. 1918 a 1919 v našich kostelích tekla i krev, pak 9. května 1945 znělo z našich chrámů slavné Te Deum a katolíkům se dostalo plného uznání za jejich zásluhy. Ústy nejvyšších představitelů našeho státu katolíci byli ujištěni, že u nás nebude náboženského boje.“ (Katolická akce, 1949, s. 6) „Po účasti

upozorňujeme, že všichni tito kněží *bez výjimky* jsou suspendováni, tj. zbaveni pravomoci sloužit mši sv. a vykonávat kněžské funkce. Tato suspenze se tedy týká i kněze budějické diecéze Josefa Plojhara. Není ani možné, aby tito suspendovaní kněží řečnili na kněžských poradách a schůzích.“ (KONÍČEK, J., 2005, s. 170, pozn. č. 360)

¹³ Jediný kandidát na prezidenta po abdikaci prezidenta Beneše dne 2. června 1948. (VAŠKO, V., 2005, s. 103)

¹⁴ NA, f. 357/2, inv. č. 13, ÚAV NF, kart. 32, Církevní otázky 1948-49. Zpráva o poradě komise pro církevní a náboženské otázky při ÚAV NF, konané v Praze dne 15. dubna 1948.

presidenta republiky, vlády a Národního shromáždění na slavnostním Te Deum ve svatovítské katedrále v červnu loňského roku, která dokumentovala kladný postoj k církvi a souhlas s uspokojujícím řešením jejích požadavků, bylo uzavření dohody na dosah ruky.“ (Církev a vlast, 1949, s. 18) Úspěch propagandy však nebyl tak jednoznačný, arcibiskup Beran zveřejnil v reakci na tyto lži prohlášení, ve kterém se od jakéhokoliv souhlasu s režimem distancoval¹⁵. (VAŠKO, V., 2005, s. 104)

Období od konce června 1948 do počátku roku 1949 bylo mezidobím, ve kterém se vztahy obou stran zostřily. Církev protestovala proti nezákonným zákrokům¹⁶ namířeným proti ní. Obranu církve chápali komunističtí funkcionáři jako veřejně projevený odpor vůči režimu, což mělo za následek řadu dalších omezení a perzekuci duchovních. Zaměřili se nejvíce na arcibiskupa Berana, který podle jejich názoru jednal pod vlivem Vatikánu. Po tomto půlroku, kdy se útoky na církev stupňovaly, převážil v biskupském sboru názor, že by se mohly rozhovory znovu obnovit. (KAPLAN, K., 1991, s. 29) Toto rozhodnutí pojali především z doporučení vatikánských činitelů, které doporučovalo vyhybat se přímému střetu s režimem. Jednání s vládou měli naši biskupové¹⁷ podle papeže Pia XII. protahovat do té doby, než se vytvoří podmínky k přežití církve u nás. (VAŠKO, V., 2005, s. 107)

Jednání obnovená 17. února 1949 však skončila opět bez výsledků. V popředí přetrvávaly dvě podmínky dohody ze strany státu, a to prohlášení církve o oddanosti režimu a zrušení Plojharovy suspenze. (PLACHÝ, J., 2003, s. 147) Tyto body chtěla církevní delegace projednat na biskupské konferenci konané ve Starém Smokovci dne 22. a 23. března 1949. V průběhu jednání však biskupové odhalili odposlouchávací zařízení a konference byla okamžitě ukončena. Rozhovory se státem byly tímto definitivně ukončeny.¹⁸

¹⁵ „V okamžiku, kdy tento stát dostal novou hlavu, cítím ve svědomí povinnost vyslovit jasně tyto zásady: 1. Církev není institucí, která má organisovat politický souhlas nebo politický odpor. 2. Církev nemůže nikomu bránit, chce-li si vyžádat pro své činy Boží pomoc. 3. Se vší vážností však připomínám, že tím Církev nepřijímá světový názor směrů a hnutí, které odporují jejímu názoru. 4. Když Církev ukazuje dobrou vůli a odhodlání vyjít vstříc lidem pro společné úsilí o vyřešení časných úkolů, nemůže nikdy zradit své poslání, které je nutí rozlišovat, co je Kristovo a co Kristovo není. Ve jménu tohoto poslání musí kárati zlé, padni, komu padni. 5. Vyzývám věřící lid, aby pevně stál za svatým Otcem, za svým arcibiskupem a kněžími. Z druhé strany však všem připomínám, že nelze vždy a v každém případě dáti podrobné a konkrétní pokyny; v křesťanech samých musí žít křesťanské vědomí a svědomí, oni sami musí nést *osobní* odpovědnost, která přísluší duchovní vyspělosti věřícího křesťana. 6. Vzdělávejte se usilovně a intenzivněji než dosud v katolické nauce, v zásadách křesťanské sociální spravedlnosti.“ (KONÍČEK, J., 2005, s. 170, pozn. č. 361)

¹⁶ „V regionech byli např. zatýkáni kněží, kteří otevřeně vystupovali proti totalitě.“ (PLACHÝ, J., 2003, s. 147)

¹⁷ „Košícký biskup Jozef Čárský, litoměřický biskup Štěpán Trochta a arcibiskup Beran, kteří odjeli v listopadu 1948 do Říma, aby zde informovali o stavu svých diecézí a celkové situaci církve u nás.“ (VAŠKO, V., 2005, s. 107)

¹⁸ Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989.[online]. [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf. Více o konferenci srov. BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K., 1994, s. 6, pozn. č. 2.

1.3. Nová církevní politika

Po řadě neúspěšných jednání schválilo předsednictvo ÚV KSČ dne 25. dubna 1949 obrát v církevní politice. Podle usnesení předsednictva ÚV KSČ z tohoto dne „dozrál čas zahájit tažení za odtržení církve od Říma a zřízení národní církve, je třeba zatlačit církve do kostelů a rozvrátit ji zevnitř.“ K tomu mělo dojít pod heslem „obrody církve“. (VAŠKO, V., 2005, s. 111) Na jaře 1949 vznikla komise s názvem „církevní šestka“¹⁹. Komisi příslušela v následujícím období iniciativní role při tvorbě a uskutečňování církevní politiky. Původně měla šest členů, odtud její název. Spojení s církevní komisí ÚAV NF a jeho církevním oddělením zajišťoval A. Čepička, s aparátem ÚV KSČ Jiří Hendrych. Podle svého usnesení se církevní komise měla scházet každý týden. (BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K., 1994, s. 13). Komunistická církevní politika měla jeden dlouhodobý záměr, a to odtrhnout katolickou církev v ČSR od Vatikánu a vytvořit z ní národní církev. Vatikán byl proto označován jako cizí nepřátelská moc. Vedoucí komunističtí funkcionáři očekávali, že označení církevní hierarchie jako nástroje této moci vnese mezi ni a nižší klérus rozpor. (KONÍČEK, J., 2005, s. 170, 171) Čepička navrhoval k oslabení hierarchie vytvoření hnutí pokrokových katolíků smýšlejících v duchu socialismu, které by církve navíc rozvrátilo zevnitř. Toto hnutí vzniklo pod názvem Katolická akce, o níž blíže pojednává kapitola 1.3.1.

Na oficiálně-institucionální rovině byla církev do poloviny 50. let výrazně ochromena. Částečné oslabení moci státu, které v Československu nastalo po XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu na jaře 1956, znamenalo pokles respektu církví k zákonům a nařízením. Nejvíce aktivní byla katolická církev, vyžadovala revizi církevních zákonů, omezení státního dohledu nad církvemi a omezení pravomocí církevních tajemníků. (KAPLAN, K., 1993 (b), s. 179) Všechny církve, nejvíce katolická, se zaměřily ve svém počínání na mládež. Duchovní pro ni vytvářeli různé sportovní a jiné kroužky, ve kterých se vyučovalo náboženství, přibývalo bohoslužeb a poutí. Komunistické vedení však tyto aktivity církve považovalo za úsilí „o narušení morálněpolitické jednoty lidu“ a státní kontrolu nejen nad církví katolickou znovu obnovila a posílila. (Tamt., s. 180) Navíc „strach z možné aktivizace katolické církve, jenž zesílil po maďarské protikomunistické revoluci na podzim 1956, znemožnil alespoň částečnou korekci církevní politiky i uvažovanou amnestii odsouzených kněží.“

¹⁹ Členové tzv. církevní šestky: Alexej Čepička, Vladimír Clementis, Zdeněk Fierlinger, Jiří Hendrych, Václav Kopecký, Viliam Široký, později i Zdeněk Nejedlý. (BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K., 1994, s. 6)

(PAULAS, J., 2009, s. 9) Církev tak žila ve stejných podmínkách až do Pražského jara v roce 1968.

1.3.1. Katolická akce

Pro uskutečnění rozkolu v katolické církvi a odtržení od Říma založili komunisté hnutí tzv. pokrokových katolíků, které pojmenovali po již fungující Katolické akci (KA)²⁰. „Dosavadní kanonicky zřízená a diecézními ústředími řízená Katolická akce organizovala účast laiků na církevní službě, zejména jako katechetů, a podporovala jejich působení v kulturním světě.“ (TRETĚRA, J., R., 2002, s. 46) Prostřednictvím KA laici prosazovali katolická stanoviska ve společnosti, hnutí se mělo stát prostředníkem mezi církví a státem. (BALÍK, S., HANUŠ, J., 2007, s. 23) V programovém prohlášení KA stálo: „Někteří církevní představitelé nebyli ochotni splnit základní předpoklady dohody: totiž jasné prohlášení loajality k republice. Považujeme za svou povinnost nejen vůči státu, nýbrž i vůči církvi svým přičiněním všemi prostředky v lůně církve římskokatolické usilovat o nápravu a o dosažení dobrého poměru mezi státem a církví, neboť jsme věrnými údy církve a zároveň jsme dobrými občany svého státu, protože jsme si plně vědomi, že za námi stojí zdrcující většina věřícího lidu.“ (KONÍČEK, J., 2005, s. 180) Dobrovolně, ale i pod pohrůzkami a nátlakem podepsalo toto úvodní prohlášení kolem 1500 duchovních a tisíce věřících. (BALÍK, S., HANUŠ, J., 2007, s. 23) Mnozí z nich se podle Koníčka netěšili v církvi dobré pověsti. (KONÍČEK, J., 2005, s. 179, pozn. č. 382)

Ustavující konference KA se konala 10. června 1949 v Praze. Mezi šest programových úkolů KA patřilo „1. Zintenzivnit náboženský a mravní život v církvi, 2. Usilovat o náboženskou výchovu dětí, 3. Pečovat o rozšíření katolického tisku, 4. Přičinit se o to, aby stát hmotně zajistil činnost církve, 5. Snažit se o rozšíření činnosti Charity, 6. Řešit poměr státu a církve v duchu soužití a spolupráce“. (KAPLAN, K., 1993 (b), s. 79) V archivním záznamu Státního úřadu pro věci církevní (SÚC, viz kapitola 2.1.1) se ke konferenci uvádí: „Ustavující schůze KA se účastnilo 250 osob, z toho 68 duchovních. Schůzi předsedal poslanec Niederle. J. Plojhar vyzval ve svém projevu biskupy, aby se postavili do čela KA. Prohlášení bylo schváleno jednomyslně.

²⁰ „Reformní projekt Katolická akce byl vyhlášen papežem Piem XI. v listě adresovaném brazilským biskupům dne 28. 10. 1935. Úkoly Katolické akce papež definoval v řadě textů 1928 – 1932. Posláním Katolické akce bylo zaangažovat laiky, výchovou náboženskou, mravní a sociální je připravovat pro účinnou apoštolátní práci v moderní společnosti. Byla organizována do sdružení podle církevní struktury, na úrovni farností a diecézí v souladu s nejvyšší církevní autoritou. V listě se uvádí: „V celém tomto rozsáhlém díle moudrého sdružování bude pak velmi užitečno zakládati v jednotlivých diecézích podle možnosti skupiny kněží a také laiků zanícených horlivostí pro duše, opravdu oddaných papeži i biskupům, jako horlivých misionářů Katolické akce.“ (KONÍČEK, J., 2005, s. 179, 180, pozn. č. 383)

Předsedou byl zvolen režisér F. Pujman, v ústředním výboru nebyla žádná z významných kulturních osobností.²¹ Pro propagaci svého programu si KA založila své periodikum, Katolické noviny (viz kapitola 4).

Svůj postoj ke KA zformovali biskupové dne 15. června 1949 v pastýřském listu „*Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodině velké zkoušky*“. V listu prohlásili KA za rozkolné hnutí, informovali o neúspěšném jednání církve se státem a o podmínkách, která by dohodu zajistila. Téhož dne vydal Beran *Oběžník katolickému duchovenstvu a věřícímu lidu*²², kde v podstatě zopakoval stručněji vše, co obsahoval již zmíněný pastýřský list. „Důvod opakování byl ten, že původní pastýřský list policie na mnoha místech zabavila.“ (VAŠKO, V., 2005, s. 114)

S pastýřským listem se pojí dvě zásadní události. List měl být čten ve všech kostelích dne 19. června 1949, v Praze ho měl číst sám arcibiskup Beran. Den před tím promluvil z kazatelny velice naléhavě „Nikdy, nikdy nesvolím k dohodě, která směřuje proti zákonům Božím a církvi svaté...“ (Tamt., s. 115) Onu neděli potom pastýřský list nepřečetl, stačil jen říci, že Katolická akce není Katolickou akcí a takzvané Katolické noviny, které se rozdávají, nejsou pravými Katolickými novinami²³. Po jeho návratu do rezidence na něj čekali příslušníci Státní bezpečnosti (StB). Prý „aby ho ochránili před věřícími, kteří jsou z něj rozezleni za jeho neochotu dohodnout se s vládou.“ Ve skutečnosti však arcibiskupa Berana čekala patnáct a půl roku trvající internace. (Tamt., s. 115)

Své stanovisko ke KA zaujal i Svatý stolec. Ten vydal 20. července 1949 exkomunikační dekret, ve kterém se uvádělo²⁴: „V poslední době vyvolali protivníci katolické církve v Československu podvodně falešnou Katolickou akci a její pomocí se snaží přivést katolíky této republiky k odpadu od katolické církve a odvést je od poslušnosti k řádným pastýřům církve. Proto Nejvyšší posvátná kongregace sv. officia, plníc svůj úkol, totiž hájit ryzost víry a mravů, jménem a autoritou Svatého otce Pia XXII. zmíněnou akci, podvodně nazvanou Katolická akce, zavrhuje a odsuzuje a zároveň prohlašuje, že všichni aktéři jsou jako rozkolníci a odpadlíci od katolické církve samým činem upadli nebo upadnou do exkomunikace.“ (KONÍČEK, J., 2005, s. 181,

²¹ NA, f. 852, Státní úřad pro věci církevní, k. 28

²² Srov. PASTÝŘSKÉ LISTY 1945 – 2000, 2003, s. 72 – 73.

²³ „Jsou zde mezi Vámi provokatéři. Nedejte se nikým vyprovokovat. Jsou Vám před katedrálou rozdávány Katolické noviny. Prohlašují, že to nejsou katolické noviny, právě tak, jako Katolická akce není katolickou akcí.“ (RÁZEK, A., 2005, s. 159)

²⁴ „V dekretu se dále říká, že „komunismus je materialistický a protikřesťanský. Komunističtí pak vůdcové, i když slovy vyznávají, že nebojují proti křesťanství, přece ve skutečnosti, ať už naukou nebo činností, projevují se jako odpůrci Boha a pravého náboženství a církve Kristovy.“ (KONÍČEK, J., 2005, s. 182)

182) Exkomunikací se rozumělo, že všichni, kteří vstoupili do služeb komunistické moci, nejsou již reprezentanty katolické církve a jejich aktivity nemají s touto církví nadále nic společného. Na stranu exkomunikovaných se postavila KSČ, ale to již k ničemu nevedlo. Paradoxní konec celé akce popisuje Koníček takto: „Katolická církev ve své oficiální reprezentaci – biskupské konferenci – odmítla vyjádřit loajalitu režimu a nepropůjčila se ke kolaboraci, i když ji za to čekalo pronásledování. Naopak komunistickou mocí podporovaná církevní reprezentace, která se propůjčila ke kolaboraci s režimem, se dostala mimo církev. Tím byl znemožněn plán komunistické vlády, protože exkomunikovaní kněží byli pro jejich cíle nepoužitelní.“ (Tamt.)

KA své poslání nakonec nesplnila, u věřících se setkala s nezájmem, tím více díky odmítnutí KA Vatikánem. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 205) Poté, co se straně nepodařilo získat do vedení KA žádnou známou katolickou osobnost, zanikla KA v roce 1951 bez dosažení svého hlavního cíle – rozkolu v církvi. (VAŠKO, V., 2005, s. 112) Neúspěch KA znamenal později další pokusy tvůrců církevní politiky k podřízení si duchovních. První akcí byla konference kněží na Velehradě ve dnech 4. – 6. července 1950. O rok později dne 27. září se konala tzv. mírová konference katolického duchovenstva. Na konferenci byla za účasti přes 1200 kněží ustavena organizace Mírové hnutí katolického duchovenstva (MHKD). (KAPLAN, K., 1991, s. 32) V čele MHKD stál Plojhar, hnutí mělo své ústředí a diecézní orgány, členy byli automaticky všichni kněží. (BALÍK, S., HANUŠ, J., 2007, s. 129 – 131) Od začátku 50. let hnutí „řídilo pod nátlakem svolávaná shromáždění veškerého duchovenstva působícího se státním souhlasem, dobrovolně se samo zrušilo před okupací 1968.“ (TRETĚRA, J., R., s. 52)

1.4. Církevní procesy

Součástí církevní politiky byly v období po roce 1948 tzv. církevní procesy. V čase se proměňovala jen jejich podoba od lokálních k veřejným „monstrprocesům“ a zase zpět k neveřejným. Teprve od poloviny šedesátých let lze s výhradou hovořit o konci politických procesů s věřícími, ovšem pouze do začátku tzv. normalizace. (CUHRA, J., 2003, s. 147) Za počátek série procesů s nejvyšší církevní hierarchií můžeme považovat „zázrak“ v Číhošti: „Koncem roku 1949 se prý v malé obci Číhošť u Ledče nad Sázavou stal zázrak. Při nedělní mši viděl celý kostel, že se na oltáři několikrát vychýlil ze své osy kříž. Záhada údajného zázraku nebyla dosud vysvětlena. Má se za to, že to nějakým technickým způsobem provedla Státní bezpečnost. Je totiž

podivné, že zprávy o „zázraku“ rozšiřovaly komunistické sdělovací prostředky a že na údajný „zázrak“ navazoval propagandou dobře připravený řetěz následných událostí. Zatčen a umučen při výslechu byl místní farář Josef Toufar.“ (VAŠKO, V., 1999, s. 55)

Do této doby docházelo k příležitostné represí spíše nižšího kléru nebo katolických laiků, Plachý (2002) uvádí proces se skupinou 18 členů katolické tělovýchovné organizace Orel z léta 1949. Chystaný proces s farářem Toufarem měl být podle Plachého předebranou k sérii procesů proti nejvyšší církevní hierarchii. Byly přerušeny diplomatické styky s Vatikánem a začalo zatýkání řeholníků, prý iniciátorů „zázraku“. Následné obžalování deseti²⁵ představitelů řádů, kteří měli v březnu 1950 připravovat ozbrojené povstání v klášterech, bylo přípravou na policejní akci známou jako česká „bartolomějská noc“. Těmito procesy začalo období veřejných „divadel“, ve kterých nešlo pouze o zjištění viny či nevinu jednotlivých obžalovaných. Podle nařízení „církevní šestky“ „na procesu musí být rozvinuty široce otázky nepřátelské a protilidové politiky Vatikánu, vysoké hierarchie u nás, klášterů a řádů.“²⁶ Toto období trvalo přibližně do roku 1953, ne všechny církevní procesy však měly veřejný charakter. (CUHRA, J., 2003, s. 149) Od roku 1953 téměř do poloviny šedesátých let reagují jednotlivé církevní procesy na aktuální politické požadavky a jak uvádí Cuhra, roste i vliv Stb: „...monopol na informace o údajné trestné činnosti jí umožňuje ovlivňovat podobu mocenské „církevní“ politiky a udržovat atmosféru obav před církví a jejími záměry.“ (CUHRA, J., 2003, s. 150) Tisk navíc uveřejňoval rozhořčené dopisy občanů, které požadovaly prověřit činnost řeholníků a zabavit kláštery.

Pro budoucí podobu církve měla zásadní význam tzv. Akce K v roce 1950 - úplná likvidace mužských řeholních řádů a kongregací a důsledné omezení života ženských řeholí a řádů. (CUHRA, J., 2001, s. 273, pozn. 21) První fáze akce se dotkla mužských klášterů a byla provedena v noci z 13. na 14. dubna 1950, druhá z 27. na 28. dubna. Řeholníci byli z klášterů vyhnáni pod lživým oznámením, že byl řeholní dům státním dekretem zestátněn. Celkem bylo internováno 2376 mnichů²⁷, odvezeni byli do tzv. soustředovacích klášterů Želiv, Broumov, Osek, Báč, Podolinec a dalších po celé republice. „Následovalo jejich kádrové prověřování, ideologické proškolení, pokud

²⁵ „Vít Tajovský (opat premonstrátského kláštera v Želivu), premonstrát vyslýchan v souvislosti s Čihoští, jezuité P. František Šilhan, Adolf Kajpr, František Mikulášek, Augustín Machalka (opat premonstrátského kláštera v Nové Říši), františkán Jan Evangelista Urban, dominikán prof. Josef Silvestr Brait a redemptoristé Jan Blesík a Ján Mastilák. Proces před Státním soudem v Praze se konal po dvou týdenní vazbě, ve dnech 31. března až 4. dubna 1950.“ (PLACHÝ, J., 2002, s. 152)

²⁶ Srov. BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K., 1993, s. 419

²⁷ KAPLAN, K., 1991, s. 30.

byli dostatečně loajální a pokrokoví, tak byli navraceni postupně zpět do duchovní správy. Pokud nesplňovali, zůstali tam (mnozí i doživotně) levnou pracovní silou.“ (DACÍK, T., 2000, s. 10)

Vyvlastněno bylo 429 řeholních domů a ukradeno několik desítek milionů korun uložených na vkladních knížkách. Jen v českých zemích byly navíc zabaveny zhruba dva miliony knih a množství obrazů a uměleckých předmětů. O půl roku později potkala akce „K“ i 10 000 řeholnic ze 720 ženských klášterů. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 56)

Internace nevyhovujících duchovních a politické procesy byly obvyklou součástí oficiální církevní politiky. Izolace biskupů měla nejen omezit jejich vliv na věřící, ale i nahradit biskupy těmi hodnostáři, kteří byli ochotni ustavit národní církev. „Režim biskupy internoval a jejich pravomoci převzali kapitulní vikáři dosazení komunisty.“²⁸ V roce 1950 žádný ze 17 biskupů nevykonával svoji funkci v plném rozsahu, 11 z nich bylo vězněno nebo byli v internaci. (KAPLAN, K., 1991, s. 31) Během let 1947 až 1950 poklesl počet duchovních v českých zemích téměř o polovinu, z 8 tisíc na 4 300. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 207) „V následujících letech (1951 až 1954) násilí a tlak moci vůči církvi sice zeslábly, ale už nikdy zcela neutichly. (...) Komunistické vedení se snažilo prokázat, že bojuje jen proti vysoké hierarchii, a nikoliv proti náboženství jako takovému, že nevede boj ideologický, ale naopak, že respektuje náboženské přesvědčení občanů.“ (Tamt., s. 208)

Tato kapitola zmiňuje pouze vybrané církevní procesy ze všech těch, které prostupovaly vnitropolitický život Československa v letech 1948 až 1954²⁹.

²⁸ Josef kardinál Beran. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupné z WWW: <http://www.kardinalberan.cz/data/zivotopis.pdf>.

²⁹ Srov. KAPLAN, K., 1993 (a), s. 291 – 309

2. Administrativní opatření proti církvi

2.1. Církevní zákony

Podřízenost církve vůči státu měly zajistit i zákony prováděné zároveň s církevní politikou. Nejdůležitější byly následující zákony ze dne 14. října 1949. Zákonem č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem byl kodifikován podřízený vztah církve vůči státu. Tento zákon upravil dvě hlavní oblasti, působení duchovních všech církví³⁰ a náboženských společností bezpodmínečně navázal na státní souhlas a převzal na sebe veškeré hospodářské závazky spojené s činností církví (platy duchovních, opravy budov atd.). Tím, že byli kněží přeměněni ve státní zaměstnance, si tak stát vytvořil nástroj pro úplné podřízení církve státu. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 206)

Před rokem 1949 pobírala jedna třetina duchovních státem poskytovanou odměnu za úřední výkony³¹. (KAPLAN, K., 1993 (b), s. 6) Zákonem č. 218/1949 Sb. ze dne 14. října roku 1949 o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem bylo ustaveno materiální zajištění církví včetně platů duchovních. Na základě tohoto zákona poskytoval osobní požitky duchovním stát, a to pokud s jeho souhlasem působí v duchovní správě, církevní a administrativě nebo v ústavech pro výchovu duchovních.³² Zákon také určoval, kteří duchovní mohou vykonávat svoji činnost. Podle § 1 lze „Státní souhlas udělit jen duchovním, kteří jsou československými státními občany, jsou státně spolehliví a bezúhonní, a splňují i jinak všeobecné podmínky pro přijetí do státní služby“³³. Tím získal komunistickou stranou ovládaný stát moc nad nejen nad katolickou církví.

2.1.1. Státní úřad pro věci církevní

Státní úřad pro věci církevní (SÚC) byl zřízen zákonem č. 217/1949 Sb. (BALÍK, S., HANUŠ, J., 2007, s. 26) Podle důvodové zprávy se tento úřad zřizuje proto, aby „se náboženský život na celém území státu vyvíjel na zásadách svobody svědomí a vyznání, náboženské snášenlivosti a rovnoprávnosti všech vyznání v souladu

³⁰ Církev římskokatolická, československé, evangelické a pravoslavné (viz opis vládních nařízení pro jednotlivé církve BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K., 1994, s. 453 – 478)

³¹ Více o platech duchovních viz vládní nařízení č. 124 Sb. ze dne 17. července 1928 o úpravě platů duchovenstva. [online]. [cit. 2010-29-11]. Dostupný z WWW: <http://specp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm>.

³² Text celého zákona viz BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K., 1994, s. 453.

³³ Totalita.cz, Administrativní zásahy proti církvi. [online]. [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://www.totalita.cz/cirkev/cir_03.php.

se zásadami ústavy 9. května 1949 naší lidově demokratické republiky.³⁴ Úřad začal pracovat 18. října 1949³⁵ a měl „dbáti o to, aby se církevní a náboženský život rozvíjel v souladu s ústavou a zásadami lidově demokratického zřízení“³⁶. Zaměření SÚC charakterizuje skutečnost, že mezi zaměstnance byly převedeny desítky příslušníků ministerstva národní bezpečnosti a StB, do té doby pracovníků „církevních referátů“ bezpečnosti³⁷. (CUHRA, J., 2001., s. 269)

Působnost a organizace nového úřadu byla stanovena vl. n. č. 228 ze dne 25. října 1949. Podle archivního záznamu „oblasti působnosti nově zřízeného ústředního orgánu státní správy byla normotvorná, řídicí a dozorčí činnost, správní věci církevních a náboženských společností, ochrana církevních památek, věci rozpočtové, platové záležitosti duchovních, vyučování náboženství, posuzování církevního tisku, vydávání úředního věstníku, a mezinárodní styky církevní.“³⁸ V praxi to ovšem znamenalo, že církevní otázka už nebyla dále řešena jako záležitost politická, ale pouze administrativně. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 206) Od zřízení SÚC v říjnu 1949 do 25. dubna 1950 byl jeho přednostou ministr spravedlnosti Alexej Čepička, po něm do 14. září 1953 náměstek předsedy vlády Zdeněk Fierlinger a od 14. září 1953 až do jeho zrušení Jaroslav Havelka. (BALÍK, S., HANUŠ, J., 2007, s. 29)

Podle Cuhry bylo ustavením SÚC v podstatě dokončeno budování struktury státního aparátu určeného k ovládnutí církví i vytváření zákonných norem k omezování církevního života a k naplňování záměrů KSC v této oblasti. SÚC řídil další podobné instituce na úrovni jednotlivých krajů, v jejichž čele stál krajský církevní tajemník, pod jeho vedením pak působili okresní církevní tajemníci jako poslední článek řetězce. (CUHRA, J., 2001, s. 269) „Rozsáhlé změny v právním postavení církve po přijetí církevních zákonů položily základ novým církevním poměrům a vnitřnímu životu církví. Novými zákony se z dosavadního dozoru nad sebou dostaly do podřízenosti státu, namísto odluky církve od státu se státní kontrola upevnila.“ (KAPLAN, K., 1993 (b), s. 101) Přijetím těchto církevních zákonů vstupovalo dále podle Kaplana tažení proti církvi do nové fáze. (KAPLAN, K., 1993 (a), s. 206) SÚC byl zrušen dne 16. 6.

³⁴ NA, f. 357/2, inv. č. 13, ÚAV NF, kart. 32, Církevní otázky 1948-49. K současně církevně-politickým otázkám (1951).

³⁵ NA, f. SÚC 1949-1956, arch. pom. č. 1058, inv. č. 160, karton 194

³⁶ Tamtéž.

³⁷ „Dva tajemníci církevní komise a dalších čtrnáct zaměstnanců přešlo na SÚC 19. října 1949, v den, kdy bylo zrušeno církevní oddělení ÚAV NP.“ (NA, f. 1058, SÚC 1949 - 1956)

³⁸ NA, f. SÚC 1949-1956, inventář č. 1058.

1956 vl. n. č. 19 a jeho působnost v zásadních církevních otázkách přešla na nově zřízené ministerstvo školství a kultury.³⁹

2.2. Vzdělávání bohoslovců

Problémy udržet si úroveň a holou existenci měly školy a ústavy, které zajišťovaly teologické vzdělání a poskytování akademické hodnosti duchovním, teologům a laikům v církvi.⁴⁰ Komunistický režim se snažil tato zařízení maximálně redukovat a zároveň získat kontrolu nad budoucími bohoslovci již při přijímacím řízení. Proti struktuře vysokého a vyššího školství působilo ustanovení § 3 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách, ze dne 18. května 1950. Podle tohoto ustanovení stačilo ke zřízení nebo naopak zrušení vysoké školy nebo změnu sídla pouze nařízením vlády. (JÄGER, P., 2009, s. 805)

V roce 1948 měla katolická církev dvě bohoslovecké fakulty na univerzitách v Praze a v Olomouci se 183 posluchači. 503 posluchačů bylo na dvanácti bohosloveckých učilištích v diecézích. Výše uvedeným zákonem byl navíc zestátněn veškerý majetek těchto škol. Katolické bohoslovecké fakulty v Praze⁴¹ a Olomouci byly podle § 33 vyloučeny ze svých univerzit. Ponechány byly římskokatolické bohoslovecké fakulty v Praze a v Bratislavě.

Další normativní předpisy v této věci náležely rozhodnutí ministra pověřeného SÚC, „který vykonával státní správu a dozor teologických fakult, později ministerstvo kultury.“ (Tamt.) V praxi tak SÚC (a následně ministerstvo kultury) vydával směrnice pro přijímací řízení, organizační a studijní řády a další předpisy. Jak uvádí dále Jäger, ani učební osnovy teologických fakult nebyly ušetřeny marxismu-leninismu. Teologické vzdělávání tehdy provázela silná ideologizace, kterou režim odůvodňoval romantizující jiráskovskou představou „kněze – vlastence, který býval často církevní vrchností napomínán, kárán i trestán za to, že má přílišné pochopení pro cítění prostých lidí.“ (JÄGER, P., 2009, s. 806)

³⁹ NA, f. SÚC 1949-1956, inventář č. 1058.

⁴⁰ V této kapitole záměrně vynecháváme problematiku výuky náboženství na školách, která bude rozebrána v kapitole 6 v souvislosti s dětskou rubrikou v Katolických novinách.

⁴¹ „Teologická fakulta v Praze byla zřízena 26. ledna 1347 a stala se součástí univerzity zřízené dne 7. dubna následujícího roku Karlem IV.“ (JÄGER, P., 2009, s. 805, pozn. 141)

3. Administrativní zásahy v oblasti médií, mediální legislativa a cenzurní praxe

Státní převrat v únoru 1948 přinesl i změny v mediální oblasti. Komunisté se spolu s mocí ujali řízení a kontroly médií. Chtěli izolovat občany od „závadných informací“ a formovat jejich názory žádoucím směrem. (KONČELÍK, J., 2010, s. 137) „Za trvání komunistické moci fungovala cenzura nepřetržitě jako důležitá součást „stranického řízení“ hromadných sdělovacích prostředků, kultury i osvěty a patřila k nejvýznamnějším nástrojům uplatňování mocenského monopolu vůbec, v oblasti kulturní a ideologické zvláště.“ (KAPLAN, K., TOMÁŠEK, D., 1994, s. 12)

Svoboda slova a zároveň tisku byla zakotvena v ústavě ze dne 9. května 1948. Podle § 21 (1) se „Svoboda tisku zaručuje. Není proto v zásadě dovoleno podrobovat tisk předběžné cenzuře.“⁴² Tento paragraf byl porušen již usnesením vlády č. 17/1953, jímž byla zřízena Hlavní správa tiskového dohledu (HSTD). Jejím úkolem bylo od 1. srpna 1953 provádět cenzurní činnost⁴³ veškerého, tedy i církevního tisku. „Cenzor pozastavil zveřejnění takových sdělení, která obsahovala státní tajemství a především pokud byla v rozporu s politickou linií a směrnicemi komunistické strany. Cenzurní úřad pak na základě nahlášených vadných sdělení zpracovával Denní zprávy HSTD, které obsahovaly všechny cenzurní zásahy, provedené na území republiky.“ (KAPLAN, K., TOMÁŠEK, D., 1994, s. 17) Počet redaktorů působících pod HSTD a zároveň členů Svazu československých novinářů je uváděn k 1. 1. 1955 v počtu 87⁴⁴.

Vládním usnesením ze září 1953 byla HSTD převedena do kompetence Ministerstva vnitra (HSTD MV), cenzurní úřad pracoval v této podobě až do roku 1966, kdy HSTD MV zanikla a zákonem č. 81/1966 Sb.⁴⁵ byla zřízena Ústřední publikační správa. Ta mohla podle § 17 (4) zasáhnout a upozornit šéfredaktora a vydavatele, byl-li „obsah informace v rozporu s jinými zájmy společnosti“. Tímto zákonem byla cenzura legalizována.⁴⁶ Za nepřípustnou byla cenzura označena zákonem 84/1968 ze dne 26. června 1968, jehož § 17 říká, že „(1) Cenzura je nepřípustná a že (2) Cenzurou se

⁴² Ústavní zákon ze dne 9. května 1948. [online]. [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: <http://www.koncelik.eu/ustava-150-1948/>.

⁴³ Viz složky Denní hlášení HSTD odd. tisku, Oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra.

⁴⁴ NA, f. ASYN, Svaz československých novinářů, 300/1, k. 300, členská evidence – statistické údaje 1945-1970

⁴⁵ Zákon ze dne 25. října 1966 o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. [online]. [cit. 2010-11-10]. Dostupné z WWW: <http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-81-1966/>.

⁴⁶ Totalita.cz, Hlavní správa tiskového dohledu. [online]. [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_01.php.

rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky.⁴⁷

3.1. Vydavatelské orgány tisku

Vydávání tisku a jeho rozšiřování spadalo od vydání Tiskového zákona 184/1950 ze dne 20. prosince 1950 pod ministerstvo informací a osvěty. Podle § 1 (1) bylo „Posláním tisku napomáhat budovatelskému úsilí československého lidu a jeho boji za mír a spolupracovat na jeho výchově k socialismu.“⁴⁸ Oprávnění k vydávání tisku bylo podle zákona možné udělit pouze politickým stranám Národní fronty, státním orgánům, jednotné odborové organizaci, vrcholným organizacím kulturním, hospodářským, zájmovým, sociálním a tělovýchovným. Dále národním a komunálním podnikům, podnikům oprávněným k provozování zahraničního obchodu, lidovým družstvům a jiným právnickým osobám a to jen tehdy, prokáží-li, že vydávání časopisů je nutné k plnění jejich úkolů důležitého obecného zájmu. Zákon dále zřizoval Svaz československých novinářů, který sdružoval všechny novináře z povolání.⁴⁹ Od roku 1953 bylo ministerstvo informací a osvěty převedeno pod ministerstvo kultury⁵⁰.

Na vydávání tisku dohlíželo od 1. 1. 1953 Ústřední církevní nakladatelství (ÚCN). „Nakladatelství je oprávněno nakládat a vydávat veškerou církevní a náboženskou literaturu a časopisy, učebnice náboženství, modlitební knihy a zpěvníky, hudebniny pro církevní potřeby, kalendáře, kultické tiskoviny pro všechny církve, jakož i literaturu církevně politickou. Současně zajišťuje po stránce nakladatelské ediční činnost jednotlivých církví.“⁵¹ Dohled nad vydáváním církevního tisku převzal po ÚCN v roce 1956 Církevní oddělení ministerstva školství a kultury, od roku 1960 Sekretariát pro věci církevní při ministerstvu školství a kultury. (CUHRA, J., 2001, str. 277) Do svého zrušení roku 1956 dohlížel na vydávání církevního tisku také SÚC⁵².

⁴⁷ Plné znění zákona dostupné z WWW: <http://www.koncelik.eu/zakon-84-1968/>.

⁴⁸ Zákon ze dne 20. prosince 1950 o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů. [online]. [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW <http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-184-1950/>.

⁴⁹ Plné znění zákona dostupné z WWW: <http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-184-1950/>.

⁵⁰ „ÚCN spadalo pod nově vzniklé Ministerstvo kultury (11. 9. 1953), které spojilo Ministerstvo informací a osvěty. Bylo založeno 1. ledna 1953.“ (NA, ÚCN inventář, f. 1662)

⁵¹ NA, f. 1647, SÚC dodatky 1949-1956, inv. č. 852, Církevní tisk 1951 – 54, k. 194.

⁵² NA, inventář SÚC 1949-1956, f. 1058.

3.2. *Církevní tisk po roce 1948*

Po státním převratu v roce 1948 přestaly sdělovací prostředky plnit svoji základní funkci. Tiskový odbor KSČ určoval politickými směrnicemi nejen náplň jejich obsahu, ale i personální složení jednotlivých redakcí a náklady tiskovin. 24. února 1948 zakázalo předsednictvo ÚV KSČ dovoz „reakčního“ zahraničního tisku. Veškerý tisk, noviny a časopisy byly považovány za „rozhodující nástroj propagandy marxismu-leninismu“, kolem tiskových orgánů se soustřeďovali ti nejkvalifikovanější propagandisté. (HOŘENÍ, Z., 1976, s. 76) Redakce jednotlivých novin a časopisů měly své propagační plány, o kterých se ÚV KSČ pravidelně radil⁵³. Po státním převratu v roce 1948 zastavilo komunistické vedení většinu tisku nekomunistických stran, společenských organizací a institucí, církve nevyjímaje. Církevní tisk zákaz postihl v nejméně vhodnou chvíli, a to vzhledem k jeho příznivému rozvoji v letech 1945 až 1948. Tehdy se začaly v církvi projevovat plody obnovného hnutí, které mělo svůj počátek již v meziválečném období. V tomto relativně svobodném období se církevní společenství otevíralo moderním teologickým a spirituálním směrům. Ty napomohly dialogu s okolním světem a způsobily, že se věřící aktivně zapojovali do společenského dění. Současně se zvyšovala i úroveň katolického tisku, který si „získával čtenáře nejen erudovanými příspěvky, ale i odvážným poukazováním na riziko omezování demokracie a svobody v poválečném Československu.“ (PAULAS, J., 2009, s. 8) Do konce roku 1948 však zlikvidoval nový režim 27 katolických časopisů v českých zemích a 28 na Slovensku. (KAPLAN, K., TOMÁŠEK, D., 1994, s. 12⁵⁴)

4. **Historie Katolických novin**

4.1. *Založení Katolických novin*

O založení a zároveň zaměření *KN* se diskutovalo již na poradě KA dne 30. května: „Bude vycházet časopis, patrně Katolické noviny česky a slovensky, který bude informativní a přísně dogmatický.“⁵⁵ Řešilo se zde také redaktorské obsazení listu: „První číslo musí být velmi dobré, aby to opravdu něco znamenalo a toho se musí chopit redaktor. Řekli jsme si, že šéfredaktor Petera [Rostislav, redaktor Lidové

⁵³ Srov. např. Rudé právo – každodenní bojový nástroj strany, In: Usnesení ústředního výboru KSČ O práci Rudého práva z 13. června 1955, s. 77 – 88, Tamt.)

⁵⁴ Kapitola Cenzura 1945 – 1953, In: Kaplan, K., 1994, s. 13.

⁵⁵ Čepička, Zápisy ze schůze KA konané dne 30. května /v pondělí/ v 10.30 hodin. (NA, f. 357/2, ÚAV NF, Katolická akce, k. 38)

demokracie^{56]} by měl hlavní vedení a jeho úkolem by bylo postavit redakci. Vydavatelem by byl P. Mára⁵⁷ a redakční rada by byla složena z Čechů a Slováků. 4 členové redakční rady by se scházeli častěji. To je začátek.⁵⁸ Plánovanou redakční radu měli tvořit jen uvědomělí katolíci, kteří „mají kladný poměr k lidově demokratickému zřízení“.⁵⁹ Podle edičního plánu tisku římskokatolické církve na rok 1949 měl „tento plánovaný katolický týdeník být jediným lidovým časopisem pro české země, který by nahradil zrušeného Rozséváče, Neděli, Katolíka a další. Plánovaný náklad byl 200 000 kusů, periodicita týdenní.“⁶⁰ Vznik *KN* je pevně spjat se vznikem Katolické akce, která si toto periodikum zřídila v roce 1949 jako svůj tiskový orgán. Šéfredaktor stávajícího Katolického týdeníku, který vznikl v roce 1990 přejmenováním z *KN* vzpomíná: „Zatímco většina katolických periodik se honosí tím, že je založil nějaký řád či biskup, tak nás založili komunisti. (...)“⁶¹

Funkce šéfredaktora byla v průběhu května 1949 důkladně zvažována. Navržený redaktor Petera nemohl tehdy odejít z redakce *Lidové demokracie*, a proto „šestka“ navrhla 11. května proti původnímu usnesení do vedení *KN* PhDr. Augustina Uhra, „bývalého šéfredaktora *Našince* v Olomouci, výborného žurnalisty a spolehlivého člověka, který nyní vede časopis *Svazu čs. - sovětského přátelství* v Olomouci.“⁶² Současně „šestka“ navrhla, aby *KN* vycházely v Olomouci, kde byla podle jejich slov „bezvadně vybavená tiskárna *Ligra*“. Navíc to bylo místo, „kde je k dispozici ohromný adresář katolíků, čtenářů bývalých katolických tiskovin.“⁶³ O týden později, 18. května, však bylo vše jinak: „Pokud se týče *Katolických novin*, navrhujeme změnu posledního usnesení (dne 11. května) o tom, že noviny budou vycházet v Olomouci. Ukázala se totiž naprostá nespolehlivost zaměstnanců tiskárny *Ligra* v Olomouci. Navrhujeme proto tisk v Praze, obsazení redakce takto: šéfredaktor Mára, odpovědný redaktor

⁵⁶ NA, f. 300/2, ASYN, Svaz československých novinářů, k. 300, seznam členů SČSN, kteří pracovali v tisku před r. 1945, NA, f. 300/5, k. 300, seznam členů SČSN v redakci *Lidové demokracie*, prověrka členství 1961

⁵⁷ „Kanovník Jan Mára se narodil v roce 1912, byl členem Katolické akce, později i Mírového hnutí katolického duchovenstva (MHKD). Do roku 1989 zastával funkci ředitele *Charity*.“ *Teologické texty.cz*. [online]. [cit. 2011-05-17]. Dostupný z WWW: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-2/Sluzebnici-neverni.html>.

⁵⁸ Čepička, Zápis ze schůze KA konané dne 30. Května /v pondělí/ v 10.30 hodin. (NA, f. 357/2, ÚAV NF, Katolická akce, k. 38)

⁵⁹ 1948 Praha – Návrh maximálního edičního plánu tisku římskokatolické církve na rok 1949, In: VHA, fond 100/52, a. j. 90, sv. 14 – stroj. Prvopis. (BULÍNOVÁ, M., 1993, s. 143)

⁶⁰ Tamt.

⁶¹ František Reichel (šéfredaktor *KT* v letech 1995 – 1996, rozhovor pro *Jihlavské listy*, 16. února 1996. In: PAULAS, J., 2009, s. 5)

⁶² Zápis o poradě církevní šestky, která se konala dne 11. května 1949

⁶³ Zápis o poradě církevní šestky, která se konala dne 18. května 1949

Petera, který si již dnes vybírá kruh schopných spolupracovníků, faktický redaktor dr. Uher.⁶⁴

Prvním šéfredaktorem se stal nakonec redaktor Lidové demokracie František Moravec, v jehož redakci se číslo *KN* zároveň připravovalo. Po opuštění redakce Lidové demokracie se stal faktickým šéfredaktorem dr. Josef Kvapil, kulturní redaktor národně socialistického deníku *České slovo* (později *Svobodné slovo*). Dr. Kvapil však nebyl v tiráži uveden, a to i přes to, že jeho jméno figurovalo ještě v roce 1964 jako jediné v seznamu členů redakce *KN* ve složkách Svazu československých novinářů⁶⁵. Místo něj byl v tiráži uváděn stínový šéfredaktor, v letech 1953 až 1966 to byl nejdéle Jan Dočekal, děkan kapituly karlštejské.

4.2. Čtenost a úroveň Katolických novin v jejich prvních letech

Vydání prvního čísla *KN* s prohlášením KA bylo stanoveno na 12. června 1949. Tomuto prvnímu číslu ještě předcházelo zvláštní vydání *KN* pouze s prohlášením KA⁶⁶. U čtenářské obce se však list nesetkal zprvu s velkým ohlasem a zájmem. Podle zprávy církevního oddělení ÚAV-NF ze dne 25. června 1949 „Remitenda prvního čísla *KN* činí 200.000 výtisků. 110.000 výtisků z této remitendy bylo zasláno na odběratele bývalého časopisu *Neděle* a na odběratele *Lidové obrody* zdarma. Zařídili jsme v ČAT, aby veškerou remitendu, kterou obdrží, rozeslali částečně na okresní akční výbory a částečně použili novinové služby. Druhé číslo *KN* bylo rozesláno v celkovém nákladě 400.000 kusů.“⁶⁷ O tři dny později však další zpráva oddělení konstatuje, že se *KN* špatně prodávají a že „nejlépe jdou na odbyt v prodejnách, ale jinak na OAV NF [Okresní akční výbory Národní fronty] se jich nemohou zbavit a proto je dávají zdarma. Je potřeba vybudovat síť kolportérů.“⁶⁸

Čtenost listu se však ani v průběhu následujících měsíců nezvyšovala, a protože odběr *KN* rapidně poklesl, navrhlo církevní oddělení ÚAV NF dne 4. 8. následující opatření: „1. Administrace *KN* za podpory ÚAV NF požádá vedoucí administrátory deníků a týdeníků, aby rozesílali svým abonentům jednorázově propagační výtisk *KN*. Časopisy budou současně propagovat odběr *KN* vhodnými insertními notickami, 2.

⁶⁴ Zápis o poradě církevní šestky, která se konala dne 18. května 1949

⁶⁵ NA, f. ASYN, Syndikát československých novinářů, 300/6, k. 300

⁶⁶ *Securitas Imperii* 11, 2005, s. 196, text prohlášení s. 257.

⁶⁷ Zpráva cirk. odd. ÚAV NF dne 25. června 1949, *Církev denní zprávy červen 1949*. NA, f. 357/2, ÚAV NF, *Církevní otázky 1948 – 1949*, k. 32

⁶⁸ Zpráva cirk. odd. ÚAV NF dne 28. června 1949, *Církev denní zprávy červen 1949*. NA, f. 357/2, ÚAV NF, *Církevní otázky 1948 – 1949*, k. 32

Administrace požádá znovu bývalé kolportéry Neděle o kolportáž KN, 3. Tam, kde nebude možno nalézt kolportéry, pokusí se okresní výbory Katolické akce získati jednotlivé abonenty a zašlou jejich adresy administraci KN.⁶⁹

Podle zprávy pracovníka ÚAV NF F. Knotteho z 21. září 1949 A. Čepičkovi, která se týkala hospodářských výsledků *KN*, se počet stálých odběratelů *KN* pohyboval kolem 22 000: „Náklad Katolických novin činí 60 000 výtisků, tj. cca 40 000 s hodnotou jako remitenda, kde se nemůže mluvit, že přijdou skutečně do rukou čtenářů. Stav je takový, že nikterakž nepřeháním, když prohlašuji, že čtených výtisků je přibližně 8 000. Dne 12. 9. 1949 byla provedena z mého příkazu hospodářská revize Katolických novin, při které bylo zjištěno, že oproti shora uvedeným výlohám činí příjem za prodej Katolických novin za měsíc červen a červenec Kčs 15 721, 40 a za měsíc srpen Kčs 9951, 60, tzn. že Katolické noviny jsou pasivní za dnešního stavu každý měsíc sto dvaceti tisíci. (...)“⁷⁰

Zpráva o situaci v církevním tisku k 15. 9. 1953 o *KN* uvádí: „Úroveň Katolických novin se značně zlepšila. Současná tematika politická je vhodně začleňována do článků náboženské povahy. Také politické aktuality jsou lépe zpracovány než dříve. Časopis by potřeboval vybudovat pravidelnou síť dopisovatelů, zvláště z Moravy. Katolické noviny by potřebovaly ještě zpestřovat obsah drobnými zajímavými zprávami. Také obrazová část je lepší. V celku bylo u Katolických novin za krátkou dobu dosaženo značného zlepšení. Redakční rada se pravidelně schází a má dobrou úroveň. Šéfredaktor časopisu páter Jan Dočekal je velmi svědomitý, iniciativní a pilný redaktor. Praktický redaktor dr. Josef Kvapil je politicky uvědomělý, redaktorsky velmi schopný pracovník a možno jej označit za nejlepšího redaktora z oblastí církevního tisku. Časopis vychází pravidelně. Administraci obstarává dosud zvláštní oddělení v administraci Lidové demokracie o sedmi lidech. Od 1. 1. 1954 navrhujeme zřídit samostatnou administraci o pěti lidech. Přechodný pokles odběratelů v době měnové reformy se koncem srpna zastavil. Podle odhadu dluží na předplatném asi 30% odběratelů.“⁷¹

⁶⁹ Denní zprávy církev srpen 1949 Církev denní zprávy červen 1949. NA, f. 357/2, ÚAV NF, Církevní otázky 1948 – 1949, k. 32

⁷⁰ BULÍNOVÁ, M., 1993, s. 142, pozn. 2, VHA, f. 100/52, a. j. 90, sv. 14 – stroj. Prvopis, vlastnoruční podpis

⁷¹ NA, f. 852, Státní úřad pro věci církevní, dodatky, církevní tisk 1951 – 54, k. 194.

4.3. Reakce na první číslo KN v československém tisku

Vydání prvního čísla *KN* vzbudilo v tisku pouze kladné ohlasy. Následující příspěvky z dobového tisku pochází z fondu ÚAV NF⁷²:

„ (...) Praktickým důkazem, že stát dbá potřeb věřících, je i povolení k vydávání nezávislého, nepolitického náboženského listu Katolických novin, jejichž prvé číslo, vyzdobené ilustracemi a obrazovou přílohou právě vyšlo. Všechny uvedené skutečnosti nasvědčují tomu, že se u nás v poměru mezi Církví a státem značně vyjasnilo. Promluvil věřící lid, promluvili katoličtí kněží a věříme, že tomuto volání po dohodě dopřejí laskavého a pozorného sluchu i katoličtí ordináři, kteří vesměs z lidu vyšli a jistě svůj lid také milují.“ (*Lidová demokracie*, 17. 6. 1949, *Na dobré cestě*, s. 2)

„V těchto dnech vyšlo první číslo časopisu Katolické noviny, které jsou orgánem Katolické akce. Tento časopis, který přináší řadu článků náboženského charakteru, věnuje se ve značné míře mohutnému ohlasu a akci, vzešlé ze shromáždění katolických duchovních 10. T. m., znamená podstatné rozšíření katolického tisku u nás.“ (*Práce*, 17. 6., *Tiskový orgán Katolické akce*)

„Výbor katolické akce začal vydávat osmistránkový nezávislý, nepolitický, náboženský týdeník „Katolické noviny“, které se v prvním, právě vyšlém čísle představují jako časopis bohatého obsahu, poutavých zpráv z církevního života a velmi podnětných úvah náboženských, při čemž celá strana je věnována akcím České katolické Charity, jejíž velmi účinná práce zaslouží této širší publicity. Jak redakce ve svém programovém prohlášení uvádí, list stojí na půdě římskokatolické církve, za sv. Otcem a biskupy ve věcech víry a mravů a od učení římskokatolické církve se v ničem nechce odchýlit. Hlavní snahou listu je co nejvíce přispět k vyjasnění a vyřešení všech problémů církevního a náboženského života u nás, zejména, aby co nejdříve došlo k uzavření oběma stranám dohody mezi státem a katolickou církví. Na cestu mezi velikou čtenářskou obec věřících nový, velmi hodnotný časopis jistě bude všemi lidmi dobré vůle provázet upřímné přání přátelského přijetí a úspěšného splnění vytyčených úkolů.“ (*Mladá fronta*, 17. 6., *Nový katolický časopis*)

O prvním čísle *KN* se píše také ve sbornících vydaných k příležitosti vzniku KA:

„Třetí bod resoluce Katolické akce o rozšíření katolického tisku byl během týdne splněn. V neděli 19. června se dostaly do rukou katolických věřících Katolické noviny a

⁷² NA, f. 357/2, Národní fronta – ústřední výbor, Praha – ústřední akční výbor, k. 34.

tak bylo splněno přání české katolické veřejnosti, aby byl vydáván výlučně náboženský časopis. První čísla Katolických novin svou náplní jsou důkazem toho, že vláda a příslušní činitelé jsou ochotni vycházet náboženských potřebám lidu dalekosáhle vstříc. Katolické noviny vycházely původně pouze na Slovensku a 64 roků jejich buditelské práce bylo nejlepším doporučením, aby tento název nesly i české Katolické noviny. Katolické noviny nesou v podtitulku krásné heslo českobudějovického biskupa-vlastence J. V. Jirsíka⁷³: „Bůh – Církev – Vlast“⁷⁴, které má svůj protějšek v Sušilově⁷⁵ hesle: „Církev a Vlast“. Nemůže být lepšího doporučení pro náboženský list našich katolíků, než že přijal za své odkaz dvou velkých kněží-vlastenců.“ (*Katolická akce*, s. 27)

„Katolíky ze všech českých a moravských krajů jistě potěší, že je opět vydáván lidový náboženský týdeník. Jsou to Katolické noviny, který (sic) každý týden přináší reportáže doplněné skvělými fotografiemi a kresbami o stavitelských klenotech chrámů v naší vlasti i v cizině, studie i reportáže o církevních památkách, historii církevních svátků, světců a patronů našich zemí a mešní liturgii roku. Pravidelně je otiskován román na pokračování. Nyní J. Š. Baara „Holoubek“. Další romány budou vždy od našich nejlepších autorů-klasiků. Obsah listu doplňují zprávy o podpůrných akcích Charity a možnosti získání podpor. Žádejte je ve všech prodejnách a u kolportérů.“ (*Katolická akce, předposlední strana*)

4.4. Struktura novin, jejich vydatelé a redaktoři

KN vycházely každý čtvrtek s datem následující neděle ve formátu A3.⁷⁶ Počet stran kolísal v průběhu let od 4 do 10. Cena výtisku byla 2 Kčs v letech 1949 – 1952, po měnové reformě v roce 1953⁷⁷ spadla cena na 40 haléřů, ta se však udržela pouze dva

⁷³ „(...) Jan Valerián Jirsík se narodil 19. června 1798 v Kácově a na kněze byl vysvěcen 28. prosince 1820. Stal se kaplanem v Litovli u Mělníka, potom v Roudnici, pak v Železně Hoře. Odtud přešel do Mínic u Kralup. Do blízkosti Kralup, které tehdy ještě neměly vlastní kostel, se asi sám snažil dostat proto, že v Kralupech žil jeho bratr. V Mínicích založil Jirsík v roce 1836 novou pamětní knihu. V roce 1851 byl jmenován biskupem budějovickým. V Budějovicích prožil zbytek života a v roce 1883 zemřel. Je považován za lidumila, vlastence, národního buditele. Byl činný i literárně a v říšské radě hájil zájmy českého národa. Na Jirsíka vzpomíná ve svém románu "Poslední soud" Jindřich Šimon Baar (1869 - 1925), český prozaik a katolický kněz. (...)“ Kralupy nad Vltavou Online. [online]. [cit. 2011-04-26]. Dostupný z WWW: <http://www.mestokralupy.cz/mesto/O-meste/Zajimave-osobnosti-Kralupska/Jan-Valerian-Jirsik/Default.aspx>.

⁷⁴ „Bůh, církev a vlast - heslo moje“ - tím řídil se po celý svůj život. [online]. [cit. 2011-04-26]. Jan Valerián Jirsík. Dostupný z WWW: <http://farnost.zruc.info/histkacov/jirsik.html>

⁷⁵ „František Sušil, vlastenecký kněz, pedagog, spisovatel a sběratel moravských lidových písní, narozen 14. 6. 1804, zemřel 31. 5. 1868.“ Církev.cz. [online]. [cit. 2010-05-09]. Více WWW: <http://tisk.cirkev.cz/lide-a-udalosti/v-kvetnu-uplyne-140-let-od-smrti-p-frantiska-susila/>.

⁷⁶ Tzv. formát evropský (297 x 420 mm). (OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol., 2002, s. 64, heslo formát)

⁷⁷ „Měnová reforma ze dne 30. května 1953 následovala po Stalinově smrti, tehdy citelně znehodnotila úspory obyvatelstva.“ (KŘEN, J., 2005, 2006, s. 666)

roky. Od roku 1955 si *KN* držely svoji cenu na 50 haléřích, od roku 1957 v případě vánočního dvojčísla na 1 Kčs. V letech 1949 – 1968 se vystříдалo celkem pět vydavatelských subjektů, z nichž nejdéle vydávala *KN* Česká katolická Charita v ÚCN, a to v letech 1953 – 1966. Hlavička novin obsahuje název listu *Katolické noviny*, ročník, číslo, cenu, datum vydání a do roku 1958 i heslo „*J. V. Jirsík – Bůh – Církev – Vlast*“.

Z tiráže novin se dozvídáme jméno odpovědného zástupce listu či šéfredaktora, od roku 1951, kdy *KN* dostaly církevní schválení, též jméno církevního censored - metropolitního kanovníka prof. ThDr. Františka Kotalíka⁷⁸. Členové redakční rady jsou představeni teprve v tiráži roku 1968, v letech předcházejících je uváděno pouze „s redakční radou řídí...“ Pro přehlednost uvádíme informace o ceně, vydavateli, redakci a počtu stran *KN* v letech 1949 – 1968 v následující tabulce.

Cena, vydavatel, redakce a počet stran *KN* v letech 1949 – 1968

PROSINEC ROKU	CENA běžné číslo/vánoční číslo	VYDAVATEL	REDAKCE	POČET STRAN běžné číslo/vánoční číslo									
1949	2 Kčs	Výbor KA	Řídí redakční kruh, odpovědný zástupce listu vedoucí redaktor František Moravec	7									
1950				8									
1951		Tiskový odbor Katolické charity s církevním schválením	Šéfredaktor František Moravec, církevní censor pražského ordinariátu metropolitní kanovník prof. ThDr. František Kotalík	6/8									
1952	40 hal.			4									
1953				4/6									
1954				4/8									
1955				4/10									
1956	50 hal. /1 Kčs	Vydává s církevním schválením Česká katolická charita v Ústředním církevním nakladatelství	S redakční radou řídí Jan Dočekal, děkan kapituly karlštejské. Církevní censor metropolitní kanovník prof. ThDr. František Kotalík	4/8									
1957				50 hal.	4/8								
1958						50 hal. /1 Kčs	4/8						
1959								50 hal.	4/8				
1960										50 hal. /1 Kč	4/8		
1961												50 hal.	4/8
1962													
1963	50 hal. /1 Kč	4/8											
1964			50 hal. /1 Kč	4/8									

⁷⁸ „Prof. František Kotalík učil na bohoslovecké fakultě starý zákon, hebrejštinu, byl to nesmírně vzdělaný člověk, který uměl okolo dvacetí jazyků.“ Slanskelisty.cz. [online]. [cit. 2011-05-11]. Dostupný z WWW: <http://www.slanskelisty.cz/sl/kdyz-byli-mladi/12-07-studoval.php>.

1965				
1966				
1967	50 hal. /1 Kč	Vydává s církevním schválením Mírové hnutí katolického duchovenstva ČSSR v ÚCN	S redakční radou řídí prelát dr. A. Stehlík, probošt metropolitní kapituly u sv. Víta, církevní censor metropolitní kanovník prof. ThDr. František Kotalík	4/8
1968	50 hal. /1 Kč	Vydává s církevním schválením Česká katolická charita v ÚCN	Řídí šéfredaktor P. František Mikulášek s redakční radou: Václav Frei, Pavel Kuneš, Vladimír Rudolf, Marco Weirich	4/8

Tabulka sestavena na základě tiráží prosincových čísel KN z let 1949 – 1968.

5. Katolické noviny v letech 1949 - 1968

5.1. Pravidelné prosincové rubriky v období 1949 - 1968

Mezi pravidelné rubriky patří v letech 1949 – 1968 úvodník. Do roku 1951 propagoval jeho obsah kolaborantskou KA, kritizoval Vatikán a biskupy a měl zřetelné známky prosovětské orientace. V úvodnicích se zcela naplnil záměr KA pěstovat cyrilometodějský kult, „podle něhož má původní křesťanství rysy, které jsou totožné s náplní socialismu a které přišly od východu.“ (VAŠKO, V., 2008, s. 119) Po roce 1951, kdy vlivem zániku KA mizí i její propagace, se úvodník nese ponejvíce v adventním či vánočním duchu, jeho prosocialistické zaměření však nemizí až do roku 1967. Úvodník věřící vybízí buď k obratu do jejich nitra a za pomoci slov světců se snaží přiklonit je ke zpytování a napravování vlastního já, nebo naopak obrací jejich pozornost ke světu a ostatním bližním, zdůrazňující především mír jako hlavní věc, o kterou by se měli společně zasadit. Vánoční čas je zde líčen jako čas pokání, očekávání Zjevení Páně a přípravy na jeho příchod. Zcela specifické jsou úvodníky v roce 1968 psané šéfredaktorem P. Františkem Mikuláškem (viz kap. 5.4).

Další rubrikou objevující se v každém čísle *KN* je *Liturgie týdne/Liturgický kalendář týdne*. Tato rubrika obsahovala kalendář se jmény svatých na daný týden a výklad částí evangelií spjatých s jednotlivými adventními nedělemi. K této rubrice se často pojily i výklady významů jmen z kalendáře, např. sv. Lucie, sv. Tomáš, sv. Mikuláš, a lidové zvyky, které se k nim váží.

Velmi oblíbené byly v *KN* romány na pokračování, se kterými se mohli čtenáři setkat pravidelně každý prosinec s výjimkou prosince v roce 1968. Celkem se jednalo o devět děl českých vlasteneckých spisovatelů, otiskovaných na posledních stránkách *KN*. V prvních dvou letech (1949, 1950) přinesly *KN* v prosincových číslech román *Holoubek* s podtitulem *Kněžská idyla* od J. Š. Baara. V roce 1951 si mohli čtenáři krátit adventní čas čtením *Zahrady mariánské* od Julia Zeyera. J. Š. Baar byl jako vlastenecký kněz v popředí zájmu *KN* a s jeho díly se mohli čtenáři setkat v následujících třech letech (1952, 1953 a 1954). V roce 1952 otiskovaly *KN* jeho *Mžikové obrázky ze zašlých časů* spolu s dílem P. Václava Kosmáka *Hájovna u sv. Majdalenky*. V roce 1953 přinesly *KN* dílo Aloise Jiráska *Srdcem Čech* s podtitulem *Kapitoly o buditelích českého lidu z kroniky národního probuzení F. L. Věk*. Ve stejném ročníku začal vycházet na pokračování *Skřivánek* již zmíněného J. Š. Baara, a to ještě v prosinci roku 1954. Léta 1955 a 1956 patřila *Zapadlým vlastencům* od K. V. Raise. Následující tři roky (1957, 1958, 1959) otiskovaly *KN* každý týden román *Na krásné samotě* od Františka Bernarda Vaňka. Prosinec šedesátých let začal *Západem* od oblíbeného K. V. Raise a pokračoval celé další tři roky (1960, 1961, 1962). Tohoto populárního autora vlasteneckých děl vystřídal na další dva roky (1963, 1964) šumavský spisovatel Karel Klostermann a jeho povídaní *Ze světa lesních samot*. Romány na pokračování uzavírá tříletý cyklus Fr. B. Vaňka *Na srdci* (1965, 1966, 1967). V posledním námi zkoumaném prosinci roku 1968 již žádný román na pokračování čtenáři nenajdou.

Kromě románů na pokračování se v každém čísle *KN* objevovaly povídky, recenze na knihy a básně. Plnily funkci zábavnou, vzdělávací, přinášely mravní ponaučení a vlastenecké uvědomění. Vzhledem k tomu, že analyzujeme prosincová čísla *KN*, se obsah děl týkal nejčastěji Vánoc nebo adventu. Básně měly duchovní ladění a byly často psány i v souvislosti s některým církevním svátkem nebo světcem. Jako příklad uvedme *Adventní písničky* od Karla Doubravského:

Adventní písničky
jsou jako perličky
minulosti.
Každý rok znova zas
tryská z nich tisíc krás
a nás hostí.
Adventní písničky
jsou jako větvičky

stromu spásy.

Zrození Děťátka

z Růže to Poupátka

světu hlásí. (*KN*, č.50/1959, s. 4)

Obsah novin prostupovaly v celém období zprávy o československých historických památkách, mnohdy doprovázené i fotografií. Jako příklad uvedme článek připomínající 250 let největšího středoevropského chrámu Nanebevzetí Panny Marie s názvem *V Polné na Českomoravské Vysočině* doplněný o fotografii. (*KN*, č. 49/1958, s. 1)

V celém období se také objevovala rubrika s proměnlivým názvem *Z katolického světa/Katolickým světem/Co se děje ve světě/Zahraniční hlasy/Ze světa/Nášim světem/Na okraj událostí/U nich a u nás/Co týden dal/Stručně z domova.../Ze zápisníku*. Rubrika přinášela krátké zprávy z domova, ze zahraničí pak ponejvíce z „přátelských“ zemí Sovětského bloku: „Lidových kursů ruštiny se účastní již 100.000 posluchačů v 7.000 kroužcích.“ (*KN*, č. 50/1954, s. 2, *Stručně z domova...*) Náboženské zprávy se omezovaly na informování o kněžských jubileích, úmrtích a sjezdech: „90 let slaví Antonín Hála, čestný kanovník budějovický“, „70 let slaví Emanuel Tocháček, včelař, který píše do Katolických novin“. (*KN*, č. 49/1959, s. 3, *Nášim světem*) V období II. vatikánského koncilu rubrika informuje především o něm (viz kapitola 7).

5.2. Období 1949 – 1959

V prvním roce existence *KN* se v nich projevoval hlavní cíl komunistů – oddělit od sebe biskupy a věřící a rozvrátit tak církev zevnitř. V souladu s plány KA se na stránkách *KN* objevují články namířené proti Vatikánu. Prosincové stránky *KN* byly plné projevů komunistických funkcionářů, především v úvodnicích psaných v budovatelském tónu. Autoři ve svých statích nepřímo propagovali KA tím, že spojovali politiku s vlasteneckými a slovanskými osobnostmi. Jako příklad uvedme úvodník Václava Paroulka pojednávající o prvním pražském arcibiskupovi Arnoštu z Pardubic: „Český věřící lid, neměl-li vyvoleného arcibiskupa hodného skutků Arnoštových, měl ještě duchovní z lidu vyšlé a s lidem cítící, kteří byli národu vlasteneckými pastýři a osvědčili se, že nikdy neopustili český lid, ale snášeli s ním zlé i dobré, povzbuzovali ho, proroky jeho osvobození národního i sociálního byli a sloužili lidu v Kristových šlépějích pro příchod lepšího života. Budiž čest těm kněžím, kteří jsou takovými i dnes.“ (*KN*, č. 49/1949, s. 1. *Rosa nebes*)

Články kladou v prvních letech důraz na práci pokrokových kněží spjatých s KA. Vedle toho ve velké míře referují o úspěších socialistického Československa, a to především na zprávy ze zemědělství, které bylo od roku 1949 soustředěno v Jednotném zemědělském družstvu (JZD)⁷⁹: „JZD Hrozatín v okrese Velké Meziříčí vyzvalo na jaře všechna družstva v Jihlavském kraji k soutěži o největší množství siláže na každý kus hovězího dobytka. Do soutěže se přihlásilo mnoho družstev, ale hrozatínští družstevníci si udržují prvenství. Již nyní mají pro každý kus hovězího dobytka více než 11 centů siláže. Po skončení podzimních prací vzroste tato zásoba na 16 centů na kus. Družstevníci letos také dokončili stavbu moderně vybaveného kravína, kde do konce roku soustředí 72 krav.“ (KN, č. 49/1954, s. 3, *Soutěž o největší množství siláže*)

Články podporovaly chystané či již schválené církevní zákony a opatření, vysvětlovaly je a vyjadřovaly s nimi souhlas. Uvedme zde článek autora se šifrou MV pojednávající o zásadách nového rodinného práva, mezi kterým je i zavedení povinného občanského sňatku a převedení matrik na národní výbory: „Nové rodinné právo odstraňuje celou řadu zastaralých ustanovení, zrovnoprávňuje plně ženu a muže a přináší všeobecně nový, mravnější pohled na manželství. Přispěje také k upevnění rodiny. Odstraní tak neblahé následky kapitalistické minulosti, která rodinu rozvracela a poškozovala. Nová osnova rodinného práva je proto kladně a se souhlasem přijímána celou katolickou veřejností.“ (KN, č. 49/1949, s. 2. *Naše nové rodinné právo v zásadách Bolzanových*)

Prosinec byl měsícem narozenin Stalina, v roce 1949 se v adventním vydání KN objevuje na titulní straně jeho fotografie, doprovázená oslavnou básní *Stalin* od Vítězslava Nezvala. Měsíc prosinec patřil i československo-sovětskému přátelství:

„Dvanáctý prosinec je významný v naší národní historii. Ten den jsme uzavřeli smlouvu se Sovětským svazem, která zajišťuje naši národní samostatnost a bezpečnost. Byla uzavřena v nejtěžších časech okupace a znamenala veliké posílení našich vlasteneckých sil. Toto významné datum uzavírá u nás tradičně Měsíc československo-sovětského přátelství. Letos se s ním zvláště neradi loučíme, protože to byl měsíc jubilejního roku, a proto opravdu slavnostní a krásný. Kolik čínorodého přátelství vykvetlo zase mezi námi a milými sovětskými hosty. Kolik praktických rad nám vždy

⁷⁹ „V roce 1949 vydaný družstevní zákon zavedl novou uniformní strukturu – Jednotné zemědělské družstvo (JZD).“ (KŘEN, J. 2005, 2006, s. 659). „Kolektivizace zemědělství začala v roce 1949, její druhé kolo pokračovalo v roce 1952, třetí a závěrečné v roce 1955, oficiálně skončila na počátku šedesátých let.“ (KAPLAN, K., 2002, s. 21).

poskytnou s milými úsměvy a upřímným pochopením všech našich starostí a obtíží. Navazují se spojení ve všech oborech života, která nás trvale obohacují. Ten měsíc zní dosud líbeznou hudbou ruských a sovětských klasiků. Hudba tryská z nejhlubších hlubin srdce, a proto zněla jako vroucí vyznání bratrství našich národů, jež ušly dlouhou historickou cestu společně a které v přítomnosti společně hájí velikou věc míru a dorozumění mezi národy.“ (KN, č. 50/1955, s. 2 *Na sklonku měsíce československo-sovětského přátelství*)

V roce 1950 se na titulní stranu dostal i monstrproces s církevními hodnostáři – Stanislavem Zelou, opatem Anastázem Opaskem a dalšími. Článek nesl jméno *Zradili svatou věc Boží, lidu i vlasti* a podle Jana Paulase (PAULAS, J., 2009, s. 21) patří mezi nejsmutnější kapitolu v celé historii KN. Podle autora se zkratkou *de* se tito duchovní „ (...) těžce provinili proti své vlasti, proti lidu a proti přikázáním Božím. Po celý týden probíhal proces, jenž vrhl ostré světlo nejenom na obžalované samotné, ale na celý politický aparát Vatikánu, který v rozporu s náboženstvím slouží zájmům imperialistických podněcovatelů třetí světové války. (...)“ (KN, č. 50/1950, s. 1)

Rokem 1951 však ze stran KN útoky na Vatikán a biskupy zmizely, paralelně se zánikem KA. Namísto toho ale získává prostor Mírové hnutí katolického duchovenstva (MHKD), založené 21. června tohoto roku. Tento rok je pro KN důležitý i proto, že získávají církevní schválení a cenzorem se stává ThDr. František Kotalík. Ten se stává zároveň na dlouhou dobu autorem textů, které se v KN věnují Starému Zákonu⁸⁰.

Články v tomto období se v hojné míře věnují kritice kapitalismu, pro ilustraci zde citujeme z článku *Ave Maria* Prof. P. Josefa Beneše⁸¹:

„V té části světa, kde vládne kapitalismus, soustřeďují se výrobní prostředky v rukou několik málo milionářských rodin a společností, při čemž stamiliony lidí jsou odsouzeny na milost a nemilost těch, kdo vládou zlatem. Je zcela přirozené, že tyto životní podmínky musí mít vliv na vytváření mravního života. Jestliže tam tisíce a miliony lidí jsou odsouzeny k žebrotě, hladu, nezaměstnanosti, nemocem z podvýživy a jinému utrpení a strádání, musí se v takové společnosti objeviti charakterové kazy. Tak zvaný „americký způsob života“ má nesporně na svědomí obrovský vzrůst zločinnosti.

⁸⁰ *K smyslu velikých proroctví* (Prof. Dr. František Kotalík), článek pojednává o proroctvích Starého Zákonu. (KN, č. 51,52/1965, s. 2)

⁸¹ „Narozen 22. 2. 1905 v Poděbradech, zemřel 23. 5. 1979 v Praze. Český římskokatolický kněz, církevní hodnostář a publicista. 1942 – 1945 vězněn v nacistickém koncentračním táboře Dachau, od roku 1950 profesor teologické fakulty v Praze a Litoměřicích, v letech 1952-1968 generální tajemník Mírového hnutí katolického duchovenstva, 1950 – 1968 šéfredaktor časopisu duchovní pastýř – měsíčník CMVKD – Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva, později přejmenovaného na MHKD – Mírové hnutí katolického duchovenstva.“ Totalita.cz. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_benesj.php.

(...) U nás je postaráno o člověka v zdraví i v nemoci, u nás je bezplatné léčení, letní tábory pro děti, pracující lidé tráví své dovolené v nejkrásnějších místech vlasti, na horách a v lázních, při vydatné výživě a lékařském dohledu (...).“ (KN, č. 49/1958, s. 2)

Kromě tohoto standardního obsahu novin obsahovaly noviny v roce 1949 obrazovou přílohu, kterou v roce 1950 nahradila inzerce. Ta měla podobu upoutávek na vyšlé knihy⁸², obchodní domy a jejich zboží, drobného oznamovatele (koupím/prodám). Objevuje se též inzerát na životní pojistku.⁸³

V souladu s vytyčenými tezemi jsme sledovali zároveň obsah, který s náboženskou tematikou nesouvisel ani okrajově. Sem můžeme zařadit různé rady, které se prolínaly obsahem KN od roku 1950. Rady nejružnějšího charakteru byly zařazovány na sedmou stranu. Jako příklad zde uveďme titulky několika z nich: „*Jak je to s lístky na mléko u držitelů vysokobřezích krav*“, „*Rašelina jako stelivo*“, „*Otužováním zabráníme rýmě dětí*“, „*Recepty k úpravě zvěřiny*“. (KN, č. 50/1950, s. 7) Čtenáři se také dozvídají, jaká je prevence kazivosti mléčných zubů, jak udržovat jednotlivé části elektromotoru a získávají i recept na dobrou jablkovou žemlovku. (KN, č. 51/1950, s. 7)

Náboženskému obsahu se vymykaly též rady lékaře vystupujícího pod zkratkou „MUDR A.“. Jeho příspěvky se začaly v KN objevovat v roce 1958 na čtvrté straně, ve vánočním dvojčísle na straně osm. Čtenáři se v následujících letech např. dozvídají, jak předcházet revmatismu (KN, č. 49/1958, s. 4), křečovým žilám (KN, č. 50/1958, s. 4), jak upravit lůžko pro nemocného (KN, č. 49/1959, s. 4), jak se starat o chrup (KN, č. 50/1960) a jak léčit astma (KN, č. 48/1963, s. 4). Z pera lékaře však zazní i rady týkající se koupě vhodného dárku k Vánocům (KN, č. 50/1962, s. 4) nebo doporučení vhodného stravování ve vánočním měsíci. (KN, č. 51, 52/1965, s. 8) Poslední radu poskytne lékař v roce 1965. Na téma zdraví se objeví ještě jeden příspěvek v č. 49/1967 pod názvem *Prodlužte si život – o otylosti*.

Mezi příspěvky tohoto typu můžeme zařadit také příspěvky pojednávající o léčivých bylinách od PhMr. Josefa Matěje. Objevují se od roku 1962 na čtvrté straně pod názvem *Léčivé rostliny*. Příležitostně se objevují (zpravidla na čtvrté či osmé straně) také astrologické články z pera P. Ladislava Wenzela.

⁸² Např.: „Nakladatelství Vyšehrad – August Jakobson – Noc slunovratu. Tato kniha drobnějších próz laureáta Stalinovy ceny vypráví o předválečném životě Estonců z nejružnějších sociálních vrstev (...)“ (KN, č. 50/1952)

⁸³ „Každý pracující, který se rozhodne ukládati denně 3 Kčs, zajistí si za ně životní pojistku na 20 tisíc Kčs splatnou po 20 letech nebo ihned, zemře-li předčasně. Už proto patří životní pojistka do každé rodiny.“ (KN, č. 50/1952)

Autory článků byli do roku 1951 především představitelé KA a vlastenečtí kněží, v dalších případech se jedná o státní představitele (Josef Plojhar, Josef Beneš, Jan Mára, Jiří Fiala⁸⁴). Jejich jména zůstávají pod články i po zániku KA v roce 1951. Mezi přispívajícími autory byli i redaktori jiných periodik, např. redaktor Lidové demokracie Karel Zahaňský⁸⁵. V ostatních případech jsou u článků uváděny pouze šifry autorů, někdy zůstávají texty bez označení autora. Je pravděpodobné, že se mezi autory objevovali mimo jiné dopisovatelé z řad „uvědomělých“ katolíků, kteří byli k psaní článků motivováni honorářem, viz ⁸⁶.

5.3. Období 1960 – 1967

Obsah *KN* se v tomto období mnohými články odchyloval od budovatelských témat. I přesto, že nemizí články s budovatelským tónem, dostávají svůj prostor např. články o církevním umění, do té doby opomíjeném. Jmenujme např. článek historičky umění Dr. Věry Remešové *Odkaz zesnulé sochařky* o sochařce Heleně Johnové, která vytvořila keramické jesle určené pro katedrálu sv. Víta, zůstaly však nedokončeny. (*KN*, č. 51, 52/1963, s. 6) V *KN* se objevují pozvánky na kulturní akce, v případě výstav je doprovází reprodukce: *Druhá výstava členů skupiny 58 v pražském Mánesu*. (Reprodukce pražského motivu Jaroslava Otčenáška „Pod Vyšehradem“, *KN*, č. 50/1960, s. 1)

⁸⁴ Člen redakce Mladé fronty, členem SČSN od 1. 12. 1949. NA, f. 300/5, ASYN, SČSN, členská evidence, prověrka členství 1961

⁸⁵ NA, f. 300/5, ASYN, SČSN, k. 300, členská evidence, prověrka členství 1961. Jeho články např. v č. 49/1950, s. 6, Biskup svatý Mikuláš, č. 51/1950, s. 4, Apoštol Páně svatý Tomáš, vlastenecká báseň v čísle 52/1950, s. 3, Miláček Páně svatý apoštol Jan (Tamt. s. 4), Rybníční město Třeboň podává na štědrovečerní stůl vánoční rybu v č. 51/1952, s. 4.

⁸⁶ „V prvé půli dubna se sešli na společné konferenci vesničtí dopisovatelé, z jejichž zkušeností vyplývá i celá řada připomínek pro dopisovatele Katolických novin. I o tom se hovořilo na nedávné brněnské konferenci kulturních referentů krajských výborů Katolické akce. Především tedy, co spojuje dopisovatele vůbec. Úsilí o rozvoj lidově demokratické republiky, o výchovu lidu ve směru bohatého a radostného života pracujících lidí. Dopisovatel KA, Katolických novin je tedy ve smyslu programu KA stejně jako dopisovatel vesnický vlastencem, uvědomělým katolíkem, socialistou. Je horlivým zastáncem naší svobody a vzorným budovatelem. Významná úloha připadá dopisovateli Katolických novin při odhalování reakčních pomluv některých zaslepených katolíků, věřících každé protilidově demokratické lži. Dopisovatel Katolických novin si všímá nejen výstavby Katolické akce, ale i všech zjevů současného života, především otázek družstev na vesnici. Je ovšem třeba psát vždy korektně. Úkolem dopisovatele katolických novin je především ukázat vše, co spojuje vlastenecké kněze a věřící s lidem. Jeho hlas musí zasáhnout v otázce obrany míru a nebát se poukázat na zneužití náboženství k rozvrtným cílům. Zeptáte-li se, kdo může být takovýmto dopisovatelem katolické akce, odpovídáme; každý čestný a vlastenecký katolík. Bylo by velmi užitečné získat pro dopisování i ženy. Dopisovatelům KA, katolických novin bude věnována zvýšená pozornost. Každý dopis a dotaz bude zodpověděn. Budou uskutečněny porady, písemné instrukce i osobní styk. Někdy budeme dopisovatelům (jejichž příspěvky jsou samozřejmě honorovány) ukládat zvláštní úkoly, předkládat jim k posouzení důležité otázky, probíhající právě mezi lidem. Zamýšlíme zorganizovat návštěvu nejlepších dopisovatelů v redakci i tiskárně Katol. novin a seznámit je s vedoucími funkcionáři katolické akce. Nelze tedy pochybovat o významu dopisovatelů Katolických novin, dopisovatelů KA, neboť oni jsou posílením proti podněcovacím války, jsou věčnými dcerami a syny Církve i své krásné vlasti.“ (Organizačně ideový měsíčník pracovníků katolické akce NAŠE SPOLUPRÁCE, č. 5-6, ročník první 24. 4. 1950, Co plyne z I. celostátní konference vesnických dopisovatelů pro dopisovatele Katolických novin, NA, f. 852, Státní úřad pro věci církevní, Praha, k. 81, Katolická akce 1949 – 1952)

Objevují se též historické cykly, a to především biblisty Jana Merella⁸⁷. Uvedme zde např. jeho pojednání o evangeliu sv. Jana s názvem *A Slovo se stalo tělem (Jan, 1, 14)*. (*KN, č. 51, 52/1963, s. 3*)

Články týkající se zemědělství však nezmizely ani v tomto období:

„Našich osmnáct rozmnožovacích velkochovů bude mít brzy 14.400 matečních hus, od nichž se ročně získá na 360 tisíc housat pro pastevní odchov ve 240 hospodářstvích. Při zřizování socialistických velkochovů hus se budeme opírat i o reprodukční schopnosti plemen románských, čínských a německých. Jejich horší jakost peří a jater zlepšíme křížením s našimi domácími husami.“ (*KN, č. 49/1964, s. 4, Bude více hus*)

Hlavním tématem šedesátých let byl Druhý vatikánský koncil, probíhající v letech 1962 – 1965. Ztotožňujeme se s názorem Jana Paulase (Paulas, J., 2009, s. 51), že událost II. vatikánského koncilu vnesla nového ducha nejen do společnosti, ale i na stránky *KN*. Proto jsme se v období mezi lety 1960 – 1967 zaměřili dále především na koncil a na to, jak o něm *KN* informovaly (viz kapitola 7.4)

5.4. Rok 1968

S Pražským jarem, které přineslo změny ve společnosti, přišly i změny v *KN*. Obměnila se zcela redakce, prosincovou redakční radu tvoří Václav Frei, Pavel Kuneš, Vladimír Rudolf a Marco Weirich. Po několikaleté pauze začala *KN* vydávat opět Česká katolická Charita. Noviny řídí nově P. František Mikulášek.⁸⁸ V předmluvě jeho životopisné knihy *Za zdí a bez zdí* je Mikulášek vzpomínán jako šéfredaktor, který „vedl Katolické noviny v době jejich největší slávy (rok 1968).“

Na svůj post šéfredaktora Mikulášek vzpomíná takto: „Někdy koncem května nebo začátkem června jsem šel „přebírat“ Katolické noviny. (...) Samo redaktorování Katolických novin nebyla zrovna lehká věc. Jediné, co šlo samo, bylo stoupání nákladu. To šlo opravdu živelně. S náplní už to bylo horší. Za prvé zde byli odběratelé a čtenáři. To byla velmi pestrá paleta. Jedněm jsme byli málo radikální, jiným příliš. Jedněm málo

⁸⁷ Jan Merell „(1904–1986), kněz, teolog, novozákonní biblista, narozený v Praze. V letech 1923–1927 studoval na Teologické fakultě UK v Praze (1927 vysvěcen na kněze), v letech 1934–1936 působil na Papežském biblickém institutu v Římě a 1936–1937 na pařížské Sorbonně. V letech 1938–1939 docent novozákonní biblistiky na Teologické fakultě UK v Praze. V době německé okupace internován v Zásnukách a vězněn v koncentračním táboře Dachau. V letech 1945–1950 profesor na TF UK v Praze, poté na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze a v Litoměřicích. Publikoval články z oboru papyrologie. Autor knih: *Papyrologie a Nový Zákon* (1938), *Starokřesťanské apokryfy* (1942), *Bible v českých zemích* (1956), *Kristova podobenství* (1969), *Cesty k dnešní katolické biblistice* (1971). Redaktor a spoluautor *Malého slovníku bohovědného* (1963). Zemřel v Praze.“ Heslo převzato z publikace: *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století* vydané nakladatelstvím CDK. www.cdk.cz. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW: <http://www.iencyklopedie.cz/merell-jan/>

⁸⁸ „P. F. Mikulášek zůstává ve vedení Katolických novin až do září 1970. (PAULAS, J., 2009, s. 88) Srov. „Koncem roku 1969 byl komunisty z pozice šéfredaktora vytlačen.“ (MIKULÁŠEK, F., 2009, s. 5, předmluva)

progresivní, druhým příliš. I redakční rada mi někdy dělala hlavu. Byl to sice sehraný kolektiv, ale někdy až příliš vyhraněný. Sám bych byl chtěl poskytnout v Katolických novinách místo všem, ale redakční rada některé lidi a směry a priori vylučovala. Dosti tvrdým oříškem byli i naši biskupové. Hlavně proto, že k nim se odvolávali všichni ti, kteří byli nespokojeni. Byli to především lidé konzervativnějšího charakteru. (...) V Katolických novinách se mělo psát jen o věcech hotových a jistých, jasně a přesně, bez zabíhání do podrobností a problematičnosti. (...) Já byl odjakživa stoupencem otevřené hry a říkání veškeré pravdy všem, takže jsem tím dosti trpěl. (...) Jenže já sám jsem s nimi spokojen nebyl, jednak proto, že nikdy jsem se žádným svým výtvorem nebyl úplně spokojen, a pak proto, že Katolické noviny jsem nemohl dělat tak, jak bych chtěl. (...)“ (MIKULÁŠEK, F., 2009, s. 102, 103)

KN získaly pod jeho vedením zcela odlišnou tvář v porovnání s předchozími, kdy si byla jednotlivá čísla víceméně podobná. Obsah se soustředil spíše než na společenské dění na náboženský život, jako příklad uveďme článek *Vzniká jednotný kancionál* autora Ladislava Simajchla⁸⁹, který pojednává o sjednocení církevního zpěvu, které se dosud kvůli perzekuci církve nepodařilo. Autor zde uvádí, že chyba byla tam „nahore“. (*KN*, č. 50/1968, s. 1)

Zatímco v letech předcházejících neměli redaktoři o dnešek a zítřek starost, protože nemohly být jiné než radostné a naplněné prací a bojem o mír, v roce 1968 se redaktoři nebojí tyto obavy vyslovit. Dokládají to především Mikuláškovy úvodníky: „Evangelium první adventní neděle mluví však o něčem jiném. Zmiňuje se, že „národy na zemi zachvátí bezradná úzkost“. Že „lidé budou zmírat strachem a očekáváním toho, co přijde“. To je zřejmě řeč o palčivé přítomnosti. Kdo z nás necítí – aspoň občas, když se vážně zamyslí – úzkost a strach? Kdo z nás se neptá sám sebe, jak to všechno dnes a zítra dopadne?“ (*KN*, č. 48/1968, s. 1, *Evangelium 1. adventní neděle*)

Vedle Mikuláška přispívala do *KN* další neméně důležitá osobnost – Prof. ThDr. Josef Zvěřina⁹⁰. Na titulní stránce adventního čísla *KN* hledá odpověď na tehdejší

⁸⁹ „Mons. Ladislav Simajchl se narodil 4. června 1922 v Horních Hamrech (okr. Žďár nad Sázavou). Kněžské svěcení přijal 5. července 1948 v Brně. Jako duchovní potom působil v Kloboukách u Brna, v Brně - Králově Poli, v Panských Duběnkách a od roku 1981 až dosud ve Fryšavě pod Žákovou horou. V roce 1992 mu Svatý otec Jan Pavel II. udělil titul Kaplan Jeho Svatosti s právem užívat titul "monsignor". Mons. Ladislav Simajchl zemřel 5. července 2010 v nemocnici v Nové Měště na Moravě.“ www.cirkev.cz. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW: <http://tisk.cirkev.cz/lide-a-udalosti/zemrel-mons-ladislav-simajchl/>.

⁹⁰ Narodil 3. 5. 1913, zemřel 18. 8. 1990. Významný římskokatolický kněz, vysvěcen v Římě r. 1937. Po 2. sv. válce studoval na Sorboně, v roce 1948 obdržel titul ThDr. na teologii. V roce 1952 zatčen a poslán na práce do Jáchymovských dolů. Po roce 1968 se věnoval především vzdělávání mládeže. Více viz Medailon Josefa Zvěřiny v pořadu Světci a svědci z 20. 1. 2008. [Ceskatelevize.cz](http://www.ceskatelevize.cz). [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000026/>.

politickou situaci a vyjadřuje strach o budoucnost všech občanů Československa, a to nejen katolíků, v glose s názvem *Samozřejmost*:

„Co teď? Co dál?“ To jsou otázky dne. Táže se občan, ptá se křesťan. Odpovídá se pokrčením ramen.“ Přirovnává katolíky a jejich víru k dubu, který – i kdyby byl strom vyťat – „vždyť přece vydal semeno, když stál a rostl. Rod dubu nevyhyne – a o to jde. (...) Je dobré se učit od dubu, mimo jiné i jeho samozřejmostí: stát tu, růst kořeny dolů, korunou vzhůru, a ne naopak.“ (KN, č. 48/1968, s. 1)

Na titulní stránce se vedle dvou výše zmíněných osobností objevovaly i zamyšlení Václava Freie⁹¹. V článku *Víra adventní* uvažuje o budoucnosti církve a doznává, že “ (...) Tyto úvahy ukazují jeden směr vnitřní obnovy vytyčené koncilem (...).“ (KN, s. 1, č. 49/1968)

V KN se v prosinci roku 1968 rozpoutala diskuze o spokojenosti čtenářů s obsahem v rubrice *Hovoříme s vámi*, KN spolu s čtenáři dělají revizi let předcházejících a společně diskutují o novém obsahu novin. Na dřívější nízkou úroveň novin poukazuje např. dopis pisatele s iniciály M. P.: „Každý týden se těším na Katolické noviny, které odebírám již delší dobu. Jaký to rozdíl dříve a teď.“ (KN, č. 48/1968)

Diskuze se stáčela především k úrovni literárních příspěvků. KN v rubrice informují o tom, že verše z minulého století ani verše čtenářů už nebudou otiskovat a prosí proto čtenáře:

„ (...) neposílejte nám své verše a nežádejte od nás, abychom je zveřejňovali! Ochotně a rádi vám poradíme v četbě a uvítáme i vaše návrhy, o čem bychom měli v kulturní rubrice informovat, ale tisknout průměrné náboženské básně při nynějším rozsahu novin prostě nemůžeme.“ (-ne-, KN, č. 49/1968, s. 3) Místo toho slibují otiskovat pouze soudobou vrcholnou poezii. Z prosincového čísla jmenujme např. Jakuba Demla a jeho báseň *Cestou do Betléma* (KN, č. 51, 52/1968, s. 1), Jana Zahradníčka a jeho báseň *Na konec roku* (Tamt., s 8)

Ze zahraničních autorů otiskovaných v prosinci roku 1968 jmenujme francouzského kněze a spisovatele Michela Quoista, jehož duchovní texty byly překládány P. Vladimírem Rudolfem. (např. *Dovršení a vykoupení světa – dílo Boha a všech lidí*, č. 48/1968, s. 2) KN otiskovaly též cyklus textů Romana Guardiniho

⁹¹ „Narodil se v Praze roku 1930. Po maturitě v roce 1949 vstoupil do noviciátu dominikánů. V rámci akce K v dubnu 1950 byl odvezen do internačního tábora v Broumově, následovaly více než tři roky práce v PTP. Jako zedník pak ještě pracoval i v civilu. Po studiu na Karlově univerzitě pracoval jako fyzik až do roku 1991. V letech 1968 až 1970 také působil v Katolických novinách. Překládá z několika jazyků, nyní je v důchodu a spolupodílí se na práci sdružení Res Claritatis.“ Katolický týdeník. [online]. [cit. 2011-05-12]. Dostupný z WWW: <http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=4479>.

Věrohodnost vychovatele. (O ukojení a přemáhání, č. 49/1968, s. 3, O rozvinutí člověka, č. 50/1968, s. 3)

O církevní architektuře se dozvídají čtenáři v seriálu *Architektura ve službách církve*. O bazilice a jedné kapli v Chicagu architekta Ludviga Miese van der Rehe píše zasvěceně Ing. ARCH. Tomáš Černoušek. Baziliku označuje jako „klidný, jednoduchý a ve své prostotě vznešený prostor. – Bazilika XX. století.“ (KN, č. 50/1968, s. 3).

6. Vzdělávání dětí na stránkách Katolických novin

Katolické noviny plnily ve své době nábožensko-vzdělávací funkci. V následující kategorii jsme se zaměřili na rubriky, které se věnovaly náboženské výchově dětí.

6.1. Církevní školství a výuka náboženství v Československu po roce 1948

V roce 1948 se ministerstvo školství v čele s ministrem prof. PhDr. Zdeňkem Nejedlým rozhodlo pro novou koncepci vzdělávacího systému⁹². Cílem bylo zestátnění církevních škol a postupné znemožnění výuky náboženství. Likvidaci církevního školství zajistil zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon) ze dne 21. dubna 1948.⁹³ (JÄGER, P., 2009, s. 802) Účel zřízení jednotných škol popisoval § č. 2: „Školy (...) vzdělávají mládež v duchu pokrokových národních tradic a ideálů humanity (...) Vedou ji k činné účasti na životě školy a na budovatelském díle republiky. (...) Vychovávají národně a politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu, statečné obránce vlasti a oddané zastánce pracujícího lidu a socialismu.“ Dozor nad školami přebralo ministerstvo školství a osvěty. „Školská soustava byla následně konstruována jako instrument celoživotní indoktrinace marxisticko-leninskou propagandou.“ (JÄGER, P., 2009, s. 803)

Náboženství mělo tradičně povahu relativně povinného předmětu. Školský zákonem z roku 1948 ještě stanovoval, že škola má poskytnout žákům náboženskou výchovu „podle jejich náboženského vyznání“, pokud nerozhodnou rodiče jinak. (Tamt., s. 803.) K postupnému znemožnění výuky náboženství vedly další opatření

⁹² Vzhledem k zaměření této kapitoly na vzdělávání dětí zde záměrně vynecháváme problematiku vysokých škol a vzdělávání bohoslovců. O tomto viz kapitola 2.2.

⁹³ Jäger, P.: Svoboda vyznání a právní poměry církvi a náboženských společností v letech 1948 – 1989. In Bobek, M., Molek, P., Šimíček, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. [online]. [cit. 2011-04-15]. Dostupný z WWW: www.komunistickepravo.cz.

v následujících letech. Mezi nimi byla např. povinnost vyučovat náboženství bezplatně, nebo státní dozor, který vykonávali především církevní tajemníci. Školské zákony⁹⁴ z let 1953, 1960 a 1984 znemožnění výuky ještě více prohlubovaly. (Tamt., s. 804) Náboženská výchova se stala trestnou na základě poúnorové ústavy⁹⁵, jejíž 14. § určoval, že „veškerá výchova a všechno vyučování buďtež zařízeny tak, aby byly v souladu s výsledky vědeckého bádání a nebyly v neshodě s lidově demokratickým režimem.“ To znamenalo, že výchova musí být v souladu s marxisticko-leninskou ideologií. (RÁZEK, A., 2005, s. 137, 138, 138 - pozn. č. 10)

Nový koncept vzdělávání navíc vyžadoval, aby „i učitelé na všech stupních škol byli vyrovnáni s náboženskou otázkou“. (JÄGER, P., 2009, s. 804) Pro souvislost dodejme, že střední a základní církevní školství bylo opět obnoveno po roce 1989.

6.2. Dětské rubriky v Katolických novinách

Dětem byla v *KN* věnovaná samostatná dětská rubrika v letech 1949 – 1951 a poté až v roce 1968. V letech 1949 – 1951 nesla rubrika jméno *Anděl strážný* s podtitulem *Katolické noviny dětem*. Záměrem zavedení rubriky bylo patrně nahrazení časopisu *Anděl strážný*, který vycházel do roku 1948⁹⁶. Rok 1951 byl posledním rokem, kdy byla rubrika *Anděl strážný* uveřejněna. *KN* se k ní vrátily až v roce 1968, a to pod názvem *Dětem*. V tomto mezičase (1952 – 1967) dětská rubrika v *KN* chyběla.

6.2.1. Rubrika Anděl strážný (1949 – 1951)

V roce 1949 a 1950 věnovaly *KN* dětské rubrice *Anděl strážný* polovinu sedmé strany, o kterou se dělila s rubrikou *Charita*. V roce 1951 v čísle 50 a 52 celou sedmou stranu, ve zbývajících číslech rubrika sdílela stranu s rubrikou *Modli se a pracuj*⁹⁷ na straně šesté. Rubrika velkou měrou přispívala k náboženské výchově dětí.

⁹⁴ „Podle par. 1 zákona č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon) ze dne 24. dubna 1953, bylo účelem školské soustavy produkovat „nové socialistické občany – dělníky, rolníky a inteligenci“; zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), ze dne 15. prosince 1960, sledoval „výchovu nového člověka“ s cílem vytvářet „nadšené budovatele komunismu“ na základě „vědeckého světového názoru, marxismu-leninismu (...)“. (JÄGER, P., 2009, s. 804, pozn. č. 155)

⁹⁵ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. (Ústava 9. května). (RÁZEK, A., 2005, s. 137, pozn. č. 9)

⁹⁶ Časopis *Anděl strážný* vycházel měsíčně v nákladu 60 000 výtisků, vydavatelem byl Biskupský ordinariát v Brně. (Securitas Imperii 11, 2005, s. 236, Zastavené katolické časopisy)

⁹⁷ Rubrika *Modli se a pracuj* dříve zaujímal celou stranu spolu s *Drobným oznamovatelem*, po jeho zrušení však došlo k této změně. Objevovaly se v ní příspěvky typu *Nezapomínejte na sběr pecek* (*KN*, č. 50/1951): „Upozorňujeme mladé sběrače, že mají možnost sběrem pecek získat peníze na své školní potřeby, neboť jak bylo stanoveno výměrem ministerstva lehkého průmyslu, platí se za 1 kg této důležité suroviny od 0,50 do 2,60 Kčs, podle druhu pecek.“

Naučné texty se týkaly některé z církevních historických osobností a měly mravoučný závěr. Jako příklad uveďme článek *Při hodině svatého náboženství* s podtitulkem *Josef Egyptský*. Jeho životní osud vyznívá v závěru jako mravoučný apel pro chování malých čtenářů: „(...) Na Josefu Egyptském se vyplnilo: Pán Bůh dopouští, ale neopouští! Hodnému pomáhá! I zlé dovede obrátit v dobré. Milé děti! Budete vždy hodné? Buďte, jako byl hodný Josef! Pán Bůh vás bude mít rád a také vám bude pomáhat!“ (P. Jaroslav Ambroz, farář v Krumpsíně u Plumlova, KN, č. 49/1951, s. 7)

Stejnou mravoučnou funkci plnily také úvodníky. Vztahují se k času adventu a Vánoc, vysvětlují dětem, co tato období v církevním roce znamenají a jak by se měly chovat: „(...) Radujme se, blízko je Pán, blízko budou vánoce, Štědrý den, stromeček, betlem, z něhož se na nás bude usmívat Jezulátko v jesličkách. Avšak musíme pamatovat také na to, abychom Ježíškovi udělali radost. Půjďme se vyzpovídat a přijmeme ho do srdce ve svatém přijímání.“ (Radujme se!, KN, č. 27/1949, s. 7) KN připravují děti v době adventu na příchod Spasitele s výzvou „A prostě Pána Ježíše, hodně Ho prostě: „Pane Ježíši Kriste. Kníže míru a pokoje, dej mír našim dnům!“ (P. Antonín Kindl, administrátor děkanství v Jesenici u Podbořan, KN, č. 49/1951, s. 7)

„(...) Je pravdou, že vánoční svátky jsou svátky dětí (...) Snažte se prožít co nejlépe vánoce, zadívejte se do betlema v kostele, na Jezulátko v jesličkách, zpívejte rády koledy Ježíškovi při mši svaté. Hleďte si co nejdéle uchovat vánoční slavnostní náladu a snažte se Ježíškovi dělat radost, aby vám a vaší práci žehnal. (...)“ (Nám, nám, narodil se, KN, č. 29/1949, s. 7)

Děti mají možnost nahlédnout do církevní historie, například v příspěvku z roku 1951 se dozvídají o původu a významu mše svaté: „(...) Láska Pána Ježíše jde však dále! V dobrotě svého Srdce ustanovil při Poslední večeři, aby jeho vykupitelská smrt byla obnovována při mši svaté. Od té doby při mši svaté podávají věřící lidé Pánu Bohu oběť za své hříchy. Oběťují Pánu Bohu skrze posvěcené ruce katolického biskupa nebo kněze nejsvětější Tělo a nejdražší Krev Pána Ježíše, aby jim Pán Bůh dal sílu k ctnostnému, poctivému a spravedlivému životu a tím k pokoji a míru. Vidíte tedy, milé děti, jak mše svatá je pro mír světa nesmírně důležitá! (...)“ (P. Antonín Kindl, administrátor děkanství v Jesenici u Podbořan, Mše svatá – brána míru a pokoje, KN, č. 50/1951, s. 6)

Některé příspěvky dávají náboženství do souvislosti s politikou, jako je tomu v článku *O svatém přijímání*: „Náš pan prezident se svou vládou se stará, aby v první pětiletce se pro pracující vystavěly tisíce moderních domů s desetitisíci vzdušných,

slunných bytů, kde by žili zdraví lidé a vyrůstaly šťastné děti. A teď si představte, že do takového moderního bytu přinesete ve své duši ze sv. přijímání ještě duchovní Slunce, Pána Ježíše! Kolik to bude zdraví tělesného i duchovního! Ubude nemocí, ubude hříchů! A to již něco znamená. To je mohutný základ k budování vlasti a posile míru! Zkuste to tedy již o vánocích a jděte dobrovolně ke sv. přijímání.“ (P. Antonín Kindl, *administrátor děkanství v Jesenici u Podbořan, KN, č. 51/1951, s. 6*)

Také vánoční pojednání o světcích Mikulášovi, které zdůrazňuje jeho štědrost, obsahuje zřetelný odkaz na politiku: „(...) přesto, že dnes není již u nás chudých dětí ani hladových a stůl je prostřen pro každého, neboť všichni otcové mají práci (...)“ (KN, č. 49/1951, s. 7)

Děti se mohou seznámit i s původem štědrovečerních zvyků stavět jesličky a stromeček: „(...) Na Štědrý den se stavějí jesličky. Tento zvyk zavedl sv. František z Assisi, který v Greciu postavil v lese jesličky, před nimiž o půlnoci byla sloužena mše sv. za velké účasti bratří a lidu. Stromeček přišel k nám ze severských zemí a znázorňuje strom v ráji, pod nimiž po pádu prvních lidí Bůh slíbil lidstvu Vykupitele. (...). (Štědrý den, KN, č. 28/1949, též článek *O původu vánočních jesliček, P. František Štefan, děkan v Zámrsku, KN, č. 52/1951, s. 7*)

Díky rubrice *Anděl strážný* se mohly děti seznámit s životy světců a poznat význam některých z církevních svátků. Jmenujme svátek Neposkvrněného početí Panny Marie (KN, č. 26/1949, s. 7), památku Mláďátek v článku s titulem *První svědkové Ježíšovi* (KN, č. 29/1949, s. 7), a svátky světců v medailonech s názvy *Svatý Mikuláš* (KN, č. 26/1949, s. 7, č. 49/1951, s. 7), *Svatá Lucie* (KN, č. 27/1949, s. 7) a *Svatý Tomáš, apoštol*. (KN, č. 28/1949, s. 7)

V rubrice *Anděl strážný* se střídaly úryvky z knih s vánočními příběhy a básněmi různého ladění. Krátké básničky jsou nejčastěji vánočně laděny, většinou doplněny i o jednoduchou ilustraci. Ve třech letech existence rubriky KN otiskly v prosincových číslech tyto básně: Sigismund Bouška: *Ministrant* (KN, č. 26/1949, s. 7), F. L. Čelakovský: *U koho nejradší?*, Karel Václav Rais: *Betlem* (obě KN, č. 28/1949, s. 7), *Koleda z Poděbradska* bez uvedeného autora (KN, č. 29/1949, s. 7), Karel Václav Rais: *Bělohradské zvony* (KN, č. 49/1950, s. 7), M. Č. Černý: *U jesliček* (KN, č. 52/1951, s. 7) a *K Jesličkám* od neznámého autora (KN, č. 51/1950, s. 7):

K jesličkám

„To maličké děťátko

to krásné pacholátko

zulíbejte, dětičky,
váš je to Pán maličký.
Od Otce s nebe vyšel
a kvůli vám sem přišel
a chce všechny dětičky
míti za své bratříčky.
Líbáme Tvé nožičky
i hezounké ručičky,
Ty náš jsi a my jsme Tvoji,
vždy dej nám milost svoji!

Výjimkou mezi těmito prosincovými básněmi jsou v roce 1949 dvě básně s vlasteneckou tematikou, nebádající děti k lásce k vlasti. Autor ani jeho šifra není u básně *Modlitba za vlast* uvedena, básník Boleslav Jablonský (*Z moudrosti otcovské*) byl katolický kněz a obrozenecký básník.

Z moudrosti otcovské (Boleslav Jablonský):

Národu zde uč se svému užitečný život vést;
vší silou pomáhej jemu, by moh' k svému blahu zkvést.
Jehoť sláva tvá je sláva, jeho čest je tvoje čest,
jeho práva tvá jsou práva – tvým jest vše, co jeho jest. (*KN, č. 27/1949, s. 7*)

Modlitba za vlast

Beránku Boží, Děťátko z ráje,
pohlédni s luhů věčných krás
na naše drahé vltavské kraje,
Ježíšku drahý, vyslyš nás!
Pokoj a blaho dej zemi naší,
vždyť vidíš s nebe na lid svůj,
na Čechy, Bože, pamatuj, pamatuj! (*KN, č. 28/1949, s. 7*)

Stejně zaměřený je i úryvek básně od neznámého autora *Zas přišel svatý Mikuláš*:

„(...) Poslouchali jsme rodiče,
ve škole byli pilní,
by pro vlast svou, až vyrostem,
byli jsme chytří, silní. (...)“ (*KN, č. 49/1950, s. 7*)

V *Andělovi strážném* se objevily i verše z děl oslavující slovanství a službu kněze národu (Jan Neruda: *Ve východní záři*, výňatek z výboru povídek *Jen dál!*) (KN, č. 51/1950, s. 7) Ze stejné knihy potom *Vánoce*. (KN, č. 52/1950, s. 7)

V témže roce se objeví báseň na počest Stalina, a to v básni sovětského leteckého důstojníka Ivana Kožeduba⁹⁸ *Za vlast! Za Stalina!* (z knihy „*Sloužím vlasti*“, KN, č. 51/1950, s. 7) Tento úryvek určený pro děti měl zřejmě souvislost se 71. narozeninami Stalina, které byly „oslavovány“ i na první straně tohoto čísla KN, a to dvěma básněmi od autorů Stanislava Neumanna a Pabla Nerudy.

Svým obsahem se vymyká básnička z knížky L. Outratové *Hopsa hejsa* (KN, č. 27/1949, s. 7)

„ (...) Kdo polévku všecku zmůže,
ten má tváře jako růže.
Kdo sní čtyři palačinky,
ten uzvedne těžké činky.
Kdo se živí ovocem,
vyhýbá se nemocem.
Moudrá slova praví:
Chraňte si své zdraví!
Kdo je ztratil nemá nic,
ať měl peněz sebevíc.

Anděl strážný otiskoval vedle básní i úryvky z knih, většinou šlo o knihy, které v daném období vydalo Státní nakladatelství dětské knihy. Úryvky měly tedy sloužit jako inspirace ke koupi knihy. V roce 1950 to byl výňatek z knihy obsahující 80 povídek o přírodě *Zlatý luh* sovětského spisovatele Prišvina, doplněný o krátkou recenzi. (KN, č. 49/1950, s. 7) V následujícím čísle téhož roku uveřejnila rubrika pohádku *Sůl nad zlato* od Boženy Němcové, a to jako upoutávku na soubornou knihu povídek této autorky. (KN, č. 50/1950, s. 7). Podobný příběh přináší i soubor pohádek ruského lidu *Mrazík*, který inspiroval redakci k otištění úryvku *Co je nejdále slyšet?*: „ (...) Tys dala odpověď nejspřávnější, povídá stařík, „chléb a sůl – pohostinnost – je skutečně slyšet na tisíc verst. Nuže, ty budeš hospodyní!“ (KN, č. 29/1949, s. 7).

⁹⁸ „Trojnásobný hrdina SSSR letecký sovětský důstojník Ivan Kožedub napsal knihu „Sloužím vlasti“, v níž vypráví o slavných bojích stalinských sokolů – letců sovětské armády ve Velké vlastenecké válce. Knížku v českém překladu vydalo Státní nakladatelství dětské knihy.“

Z dalších úryvků jmenujme *O Hanýžce* z knihy oblíbeného autora KN J. Š. Baara *Hanýžka a Martínek* (KN, č. 49/1950, s. 7) a *Jak vláček počítal pražce* z knížky J. Šilinkové *O vláčcích a mašinkách*. (KN, č. 27/1949, s. 7) Rubrika dala prostor i povídce čtenářky Marie Podlenové, žačky 3. třídy střední školy ze Střešovic, svoji *Vánoční povídku o štědrovečerní radosti* také ilustrovala. (KN, č. 52/1951, s. 7)

Anděl strážný poskytoval dětem také zábavu. Děti mohly sledovat, co se přihodilo o Vánocích malé holčičce Lidušce v kresleném komiksu na pokračování *Příhoda malé Lidušky*. (nakreslila a napsala Jana Moravcová, KN, č. 49, 50, 51, 52/1950, s. 7) V roce 1951 otiskovala rubrika v každém čísle KN vystřihovánku na pokračování, jejíž výjevy vytvořily po vystřihnutí a podlepení papírem nebo překreslení betlém. Ve stejném roce obsahovalo 51. číslo navíc křížovku, která měla částečně náboženský obsah [např. doplň: Bratr Kainův aj.].

6.2.2. Rubrika Dětem (1968)

Podoba KN doznala v roce Pražského jara mnoha výrazných změn (viz kapitola 5.4). Jednou z nich bylo i znovuzavedení dětské rubriky, tentokrát pod názvem *Dětem*. Rubrika byla otiskována na polovině čtvrté strany v případě adventních vydání, v případě vánočního dvojčísla na osmé straně. Podobně jako v *Andělovi strážném* z let 1949 – 1951 přinášela rubrika *Dětem* básně, povídky a pojednání nejčastěji s vánočním laděním. Za nejdůležitější změnu v obsahu považujeme nahrazení vlasteneckého apelu morálním a naučným. Změna souvisela, jak už bylo naznačeno výše, s atmosférou Pražského jara nejen ve společnosti, ale i v médiích.

Úvodníky se snaží navázat s dětmi dialog a probudit v nich touhu po přemýšlení a následné sebereflexi: „(...) Baví vás chodit na mši svatou a na náboženskou výchovu? Jste z toho důvodu čestnější než ostatní děti? Jaký to má všechno smysl? (...)“ (*Otázka pro děti*, KN, č. 50/1968, s. 4) Texty plní i svoji výchovnou funkci, děti jsou nabádány k tomu, jak se chovat vhodně ke spolužákům: „(...) Ani jim nesmíš křivdit, ubližovat, pomlouvat je a vytahovat se nad nimi. (...)“ (KN, č. 48/1968, s. 4)

To mi nadělili: „(...) A teď dej pozor: Budeme slavit Narození Páně. – To byl tak velký dar pro každého z nás, že v něm musíme pokračovat. A pokračujeme tím, že se snažíme dát každému, co by si přál. To i ty můžeš. Když nám všem dal Pán Bůh svou Lásku – v Pánu Ježíši – kvůli němu a pro něj, děláme radost druhým. Tak vlastně On to dává. Zrovna o Vánocích. (...)“ (KN, č. 51, 52/1968, s. 8)

Texty mají mnohdy i filozofické ladění: „(...) Vánoce mi říkají, že člověk s Boží pomocí moc dokáže, ba podle svatého Pavla všechno zmůže. Neexistuje zlý osud, který by si s námi zahrával, jak by chtěl a který by nás drtil podle libosti. Svůj osud má každý ve svých rukou a žádná životní okolnost nemůže mu být na překážku. Naopak – čím více se musí člověk se životem potýkat, tím více pak dokáže a tím je potom šťastnější. (...) Ježíš se mohl narodit třeba v paláci, mohl být od malička hýčkaný a mít doživotní důchod, nemusel celý život nic dělat a všechny překážky by mu byli ostatní odstranili z cesty. (...) Taková „výchova“ dokáže člověka pokazit! (...)“ (zd-, KN, č. 51, 52/1968, s. 8)

Od prosincového čísla 49 roku 1968 uveřejňovala rubrika *Dětem Biblický slovník*. Děti se tak mohly zajímavou formou seznámit s životem svatých a osvojit si vědomosti z církevní nauky. Zřetelný je jejich mravoučný záměr.

„Ve Starém zákoně se vypravuje v knize Daniel o chlapci, který se dostal do babylonského zajetí. (...) Neprokazoval však panovníkovi, na jehož královském dvoře sloužil, božskou poctu a tak byl odsouzen ke smrti. Vhodili ho do jámy lvům, šelmy mu ale nic neudělaly a tak panovník potrestal posléze osoby, které chlapce zažalovali (sic). (...) Celé vyprávění nás chce poučit o tom, že Bůh pomáhá svým věrným i v nejtěžších zkouškách.“ (nečitelná zkratka autora, *D jako Daniel*, KN, č. 49/1968, s. 4)

Pýchu odsuzuje příběh o slavném židovském králi, v jehož závěru se autor dětí ptá: „Čemu nás učí tento příběh? David byl proti Goliášovi malý a slabý. Věřil však, že ho Bůh neopustí. A nezklamal se. Goliáš spoléhal příliš na svou sílu a jeho domýšlivost byla potrestána. A tak to dopadá s mocnými a pyšnými lidmi vždycky. Bůh se ujímá slabých a pomáhá jim. České přísloví to vystihlo slovy: Když je nouze nejvyšší, pomoc Boží nejbližší.“ (*D jako David, -ri*, č. 50/1968, s. 4)

Zásady desatera přikázání, podle nichž má každý věřící žít, připomíná dětem písmeno D v článku *D jako desatero*: „(...) Bůh tedy přikazuje, že ho máme ctít, že máme světit sváteční den, že máme milovat rodiče, že nemáme zabíjet, krást, lhát a být nemravní. Dobrým lidem ukazuje Desatero jak mají správně žít, těm kteří chtějí žít jen podle svého je Desatero nesnesitelným břemenem. Kdyby lidé podle těchto vět žili, dařilo by se nám všem lépe tady na zemi.“ (*-ri*, KN, č. 51, 52/1968, s. 8)

Kromě četných ilustrací byla v rubrice vánočního čísla otištěna i fotografie Betléma, místa narození Ježíše. (KN, č. 51, 52/1968, s. 8)

Děti se stejně jako v *Andělu strážném* seznamují se světci a svátky, v předmluvě 49. čísla hovoří autor se zkratkou pa- k dětem o Panně Marii a jejím svátku.

V pojednání o svátku sv. Mikuláše je vedle jeho životopisu zdůrazněna především světcova dobrota a štědrost, se kterou obdaruje děti svými dárky za okna: „Až dostanete v předvečer svátku svatého Mikuláše nadílku, nebudete možná všichni vědět, proč jste dostali tolik dobrot právě ten večer. (...) Zemřel už dávno v době, kdy vládl císař Konstantin Veliký, ale z vděčné vzpomínky – protože nám ukázal, jak se má nadělovat – se udržel zvyk dávání dárků zrovna večer před jeho svátkem.“ (ZK, *Bude nadílka*, KN, č. 48/1968, s. 4)

KN dětem přinášely na svých stránkách i povídky, které se vyznačovaly morálním poučením. V *Deníku z Modré zátoky* popisuje autor přátelství dvou chlapců, kdy jeden z nich, Ivo, žije v domácnosti obklopen luxusem, avšak bez otce, který od rodiny odešel. Jeho přítel Dan se zamýšlí nad jeho osudem: „Co mu je platný přepychový byt a luxusní život, když je takhle nešťastný? (...) A bezděky se modlí: Pane, pomoz mu, je tak opuštěný. A pomoz mně, abych mu dovedl být dobrým kamarádem.“ (Špalek, KN, č. 49/1968, s. 4)

Povídka *Můj deník* vychovává děti k uvědomění si vlastních chyb: „Náš pan farář vůbec říká, že se máme naučit mluvit s Pánem Bohem, jako by seděl vedle nás. To bych snad ještě uměl. Můžu večer říct: „Pane Bože, nemusel sem dnes Markétě nastavit nohu do cesty, když se tak nesla do školy, natáhla se a kluci se jí smáli, vlastně mi jí pak bylo docela líto. Ale když vona se tak kroutila, že si vo to přímo škemrala. No ale já vím, že jsem to neměl dělat, a už to teda neudělám. A kdyby přece jo, tak se na mě moc prosím nezlob. Já budu koukat, aby to teda rači nebylo – jen když nemusím říkat ty modlitbičky tety Věry, kde je samý srdíčko a dušička, přece nejsem Madlenka.“ (mv, KN, č. 50/1968, s. 4)

Součástí rubriky *Dětem* byly v roce 1968 nově i duchovní písně s notami, např. *Sláva na výsostech bohu* (KN, č. 51, 52/1968, s. 8) a *Maran Atha*, jejíž význam, „Pane, přijď!“ byl dětem dostatečně vysvětlen (KN, č. 48/1968, s. 4). V čísle 50 je v rubrice otištěna černošská koleda z Afriky, protože „(...) Křesťané na celém světě oslavují o Vánocích narození Pána Ježíše (...)“. Ve vánočním čísle roku 1968 si mohly děti společně s KN zazpívat *Sláva na výsostech Bohu*. Nejen tedy, že se děti seznámily s významem písní, noty je mohly navíc inspirovat k jejich hraní na některý z hudebních nástrojů.

V letech 1949 a 1950, tedy v době existence rubriky *Anděl strážný*, neexistoval žádný katolický tisk pro děti a mládež. Rubrika v KN měla tedy jako jediná možnost plnit důležitou funkci náboženského vzdělávání a výchovy. *Anděl strážný* i pozdější

rubrika *Dětem* předkládaly dětem naučné a církevně historické texty. I přesto, že byl obsah *Anděla strážného* v některých případech spojován s vlastenectvím a politikou, zastávala rubrika významnou funkci v náboženském vzdělávání dětí. Svoji vzdělávací funkci plnila stejně i rubrika *Dětem* v roce 1968. Jako příklad uveďme zmíněný *Biblický slovník* na pokračování. Obě dvě rubriky obsahovaly nejvíce textů s morálním laděním, a tím i výchovným záměrem.

7. Druhý vatikánský koncil na stránkách Katolických novin

Druhý vatikánský koncil znamenal pro katolickou církev největší církevnědějinnou událost dvacátého století. Pro *KN* znamenal koncil velice důležité téma, jejich stránky reflektují obsáhle přípravu i průběh koncilu. Dá se říci, že tato událost vnesla nového ducha, nejen do *KN*, ale do celé společnosti:

„V 50. a počátkem 60. let mezinárodní situace nepůsobila ve prospěch jednání. Na změnu dosavadního vývoje zapůsobily až události a proměny v katolické církvi, spojované s pontifikátem papeže Jana XXIII. (1958 – 1963) a s Druhým vatikánským koncilem.“ (KONÍČEK, J., 2005, s. 201) „Zmírnění mezinárodního napětí, symbolizované novým politickým stylem papežství, podnítilo tvůrce církevní politiky ve státech sovětského bloku se stále velkým vlivem katolické církve k úvahám o možnostech a důsledcích prováděných i očekávaných korektur politiky Vatikánu.“ (Tamt., pozn. č. 427)

7.1. Počátky koncilu a jeho poselství

Zahájení koncilu předcházela fáze příprav. Příprava na koncil trvala nakonec déle než samotný koncil. Koncil ohlásil⁹⁹ papež Jan XXIII. dne 25. ledna 1959, a to necelých devadesát dní po svém zvolení nástupcem Pia XII. (ALBERGIO, G., 2008, s. 13) O koncilu však přemýšlel už delší dobu, o pokračování Prvního vatikánského koncilu uvažoval již jeho předchůdce papež Pius XI. (PESCH, O., H., 1996, s. 51) Oznámení o konání koncilu vzbudilo veliký ohlas, naděje a očekávání po celém světě. (Tamt., s. 17) Na konci dubna roku 1959 vytyčuje papež Jan zásadní cíl koncilu: zvýšit úsilí křesťanů, „rozšířit prostor lásky (...) s jasnou myslí a širokým srdcem.“ (Tamt. s.

⁹⁹ „Ctihodní bratři a milovaní synové! Zajisté poněkud rozechvělí pohnutím, ale zároveň s pokornou rozhodností pevného předsevzetí před vámi prohlašujeme, že hodláme slavnostně uspořádat dvojí: diecézní synodu města Říma a ekumenický koncil celé církve.“ (PESCH, O., H., 1996, s. 54)

23) To byl hlavní důvod konání koncilu, z hlediska tradice totiž žádný jiný neexistoval. Nebyla krize v oblasti učení, nebyla zde nutnost reforem ani potřeba semknout se proti vnějšímu ohrožení. (Tamt., s. 61) V řeči zahajující Druhý vatikánský koncil papež Jan XXIII. dne 11. října 1962 prohlásil: „Současný bezvýznamný nástupce svatého Petra, jenž k vám nyní promlouvá, chtěl svým rozhodnutím svolat takovéto slavnostní shromáždění znovu posílit kontinuitu učitelského úřadu církve, ten se totiž mimořádným způsobem ukazuje všem lidem naší doby, když reaguje na chybný vývoj, na výzvy a šance moderního věku.“ (BÜHELMANN, W., 1997, s. 125)

Příprava koncilu s účastí více než dvou tisíců účastníků¹⁰⁰ byla velice složitá. Na organizaci se podílela jedna ústřední komise a deset komisí pro různé tematické okruhy, které byly jmenovány 5. června 1960. (Tamt., s. 28, 31) Přípravné komise připravily v letech 1960 – 1962 (BIRNSTEIN, U., 1998, s. 418) 69 předloh (schémat), z nichž se však schválilo pouhých 16.

Koncil byl zahájen¹⁰¹ 11. října 1962 a po čtyřech zasedáních v jednotlivých letech skončil 8. prosince 1965. První jednací období trvalo od 11. října do 8. prosince 1962, druhé od 29. září do 4. prosince 1963, třetí od 14. září do 21. listopadu 1964 a závěrečné čtvrté jednací období od 14. září do 8. prosince 1965. (PESCH, O., H., 1996, obsah) Podle Pesche začíná historie Druhého vatikánského koncilu již Prvním vatikánským koncilem, který v podstatě nebyl nikdy formálně ukončen. První vatikánský koncil konaný téměř před 90 lety „dogmaticky stanovil („definoval“) univerzální jurisdikční primát papeže a v tomto rámci neomylnost jeho učitelského úřadu při slavnostních rozhodnutích ve věcech víry a mravů.“(PESCH, O., H., 1996, s. 42) Proti tomuto rozhodnutí se tenkrát postavilo 88 biskupů, kteří na protest odcestovali z Říma.“ (Tamt., s. 41) Koncil byl předčasně ukončen po vypuknutí prusko-francouzské války, kterou italská vláda využila k anexi církevního státu. 20. září 1870 se stal tímto papež „vatikánským vězňem“. (Tamt., s. 44) Koncil tedy nakonec trval od 8. prosince 1869 pouhých sedm měsíců, do 8. června 1870.

Druhým vatikánským koncilem se církev otevřela dialogu s moderním světem, jehož úpadkové a zánikové projevy do té doby odsuzovala. (BIRNSTEIN, U., 1998, s. 380) Důležitým výsledkem koncilu byla také větší snaha katolické církve o sblížení a

¹⁰⁰ Mezi účastníky „byli koncilní otcové (evropských biskupů, kteří tvořili méně než polovinu účastníků, bylo 1041, téměř tolik – 956 – bylo amerických biskupů, Afričanů 379 a Asiatů více než 300; nejpočetnější národnostní skupinu tvořili Italové – 379, ta však představovala ve shromáždění méně než pětinu (...), odborníci a hosté.“ (Tamt. s. 39)

¹⁰¹ „(...) Doufáme neochvějně, že církev inspirovaná tímto koncilem poroste svým duchovním bohatstvím, a tak posílena novou silou bude do budoucnosti hledět s odhodláním.“ (Řeč papeže Jana XXIII. Zahajující Druhý vatikánský koncil, 11. října 1962), (BÜHELMANN, W., 1997, s. 128)

spolupráci s ostatními křesťanskými církvemi¹⁰². Na základě jednání koncilu provedla katolická církev řadu změn ve všech oblastech svého života, ocenila význam biskupů a provedla velkou reformu své bohoslužby. (Tamt.)

7.2. Stručný průběh jednotlivých jednání

Během první části koncilu (11. 10. – 8. 12. 1962) se diskutovalo o liturgii, zjevení, sdělovacích prostředcích, východních církvích a o církvi. K uveřejnění však nedošlo nic. Pesch hovoří o „zahřívacím kole koncilu.“ (PESCH, O., H., 1996, s. 93) Těžištěm druhé části koncilu (29. 9. – 4. 12. 1963) bylo jednání o církvi. Přijata byla konstituce o liturgii a dekret o prostředcích masové komunikace. Ve třetím jednacím období od 14. 9. do 21. 11. 1964 byly přijaty dvě konstituce o církvi a dekrety o ekumenismu a východních církvích. Čtvrté jednací období 14. 9. – 8. 12. 1965 přineslo nejvíce odhlasovaných schémat. V tomto období byly odhlasovány: dekrety o pastýřské službě biskupů, o výchově ke kněžství, o obnově řeholního života, o křesťanské výchově a deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím. Dále konstituce o Božím zjevení a dekret o laickém apoštolátu. Konstituce o církvi v dnešním světě, dekrety o službě a životě kněží, misijní činnosti církve a deklaraci o náboženské svobodě. (PESCH, O. H., 1996, s. 97, 98, 99)

Konečným výsledkem koncilních jednání bylo schválení čtyř konstitucí, devíti dekretů a tří deklarácí. Konstituce: liturgická¹⁰³, dogmatická konstituce o církvi, dogmatická konstituce o Zjevení¹⁰⁴, pastorální konstituce o církvi v současném světě¹⁰⁵. Dekrety: o sdělovacích prostředcích, o katolické církvi východního obřadu, o ekumenismu, o biskupech, o vzdělávání kněží, o řeholním životě, o apoštolátu laiků, o kněžství a o misijní činnosti. Deklarace: o křesťanské výchově, o mimokřesťanských náboženstvích a o náboženské svobodě. (BIRNSTEIN, U., 1998, s. 419)

¹⁰² Při ohlášení koncilu papež uvedl, že „co se týče uspořádání ekumenického koncilu, ten příští směřuje nejen k povzbuzení křesťanského lidu, nýbrž chce být rovněž pozváním pro odloučená společenství k hledání jednoty, po níž dnes touží tolik duší ve všech koutech světa. (ALBERGIO, G., 2008, s. 14).

¹⁰³ Koncil narýsoval základní linie inovace katolické bohoslužby, která se tak měla stát srozumitelnější a umožnit aktivní účast věřících. (BIRNSTEIN, U., 1998, s. 419)

¹⁰⁴ „Konstituce o zjevení obsahuje vyvážené určení vztahu Písma, tradice a učitelského úřadu církve, čímž akceptuje historicko-kritickou metodu výkladu Písma. Zjevení je chápáno jako Boží sebedělení slovy i skutky.“ (Tamt., s. 419)

¹⁰⁵ Koncil se v ní pokusil „postavit most mezi křesťanskou zvěstí o člověku, o lidském společenství a lidském díle na jedné straně a mezi podněty a vůdčími myšlenkami moderní doby na straně druhé.“ (Tamt., s. 419)

Mezi reformy, které přetrvaly, patří národní jazyk v liturgii¹⁰⁶, vedení liturgie čelem k lidu (a umístění oltáře co nejbližší k věřícím), v neposlední řadě i nové sebepochopení kněze (je zvěstovatelem evangelia). Přetrvává také nová věcnost liturgie - znovuoobjevení původní římské liturgie. (srov. PESCH, O., H., 1996, s. 108, 109)

Jan XXIII. se účastnil pouze první části jednání, neboť na počátku roku 1963 se jeho zdravotní stav postupně zhoršoval a dne 3. června stejného roku zemřel. Po krátkém přerušení koncilu jej znovu svolal jeho nástupce papež Pavel VI., který pokračování potvrdil ve svém prvním poselství: „Nejdůležitější část pontifikátu bude věnována pokračování II. vatikánského ekumenického koncilu, k němuž jsou obráceny zraky všech lidí dobré vůle.“ (Tamt. s. 56)

7.3. Koncil a tisk

K příležitosti koncilu bylo zřízeno tiskové středisko, do jehož čela byl jmenován Pericle Felici. Zastával názor, že koncil je „čistě nitrocírkevní záležitostí“ a že svět bude seznámen až s jeho výsledky. „Je žádoucí, aby zpravodajství (...) bylo v podstatných otázkách víry a mravů exaktní a plně odpovídalo nauce církve. Nedostatky, které lze pominout u nekatolického nebo prostě zpravodajského tisku, nelze trpět u tisku katolického. Proto je žádoucí kontakt s oficiálními nebo aspoň polooficiálními informačními orgány. (...) Informační středisko bude čas od času sdělovat užitečné a pravdivé informace, které budou podle možností odpovídat vašim potřebám. (...) Nedomáhejte se věcí, které vám jsou uzavřeny a odepřeny. Jen za tohoto předpokladu budeme dobrými přáteli.“ (Felici, 3. 12. 1960, PESCH, O., H., 1996, s. 89) Podle něj mělo být tiskové středisko organizováno „podle potřeby“, která však zatím byla omezená, a proto doporučoval veřejnosti i novinářům, aby měli trpělivost: „A ačkoliv i papež často prohlašoval, že je nanejvýš žádoucí, aby se věřící o koncil živě zajímali, přesto se nesmí zapomínat, že koncil je aktem nejvyšší učitelské a pastýřské moci nástupců apoštolů pod autoritou papeže.“ (Felici, 21. 5. 1961, PESCH, O., H., 1996, s. 90) Papež po kritice veřejnosti pronesl velkou řeč k zahraničnímu tisku, v níž slíbil

¹⁰⁶ První téma, kterým se koncil od 22. října do 13. listopadu 1962 zabýval, byla liturgie. Největší novinkou bylo církev schválení toho, aby alespoň pro některé části celebrování liturgie mohl být používán národní jazyk. Do té doby bylo celebrováno pouze v latině. Toto rozhodnutí umožnilo navázat kontakt s obyčejnými lidmi a předložit jim evangelní zvěst srozumitelnou formou. (PESCH, O., H., 1996, s. 44)

rozšíření tiskového centra a také vyjádřil pochopení pro potřebu informovanosti veřejnosti. (Dne 24. 10. 1961, Tamt., s. 91)

7.4. Druhý vatikánský koncil v Katolických novinách

V prvních letech své existence (1949 – 1951) otiskovaly *KN* jako orgán Katolické akce zprávy o Vatikánu pouze v souvislosti s kritikou papeže a jeho politiky. Předpokládali jsme proto, že o Druhém vatikánském koncilu najdeme, pokud vůbec, jen strohé zprávy. Oproti našemu očekávání jsme však zaznamenali velké množství obsáhlých článků, které věřící informovaly o této důležité historické události katolické církve. Ačkoliv jednotlivá zasedání koncilu probíhala z části v jiných měsících než v prosinci, na stránkách *KN* se zprávy o koncilu objevovaly i se zpožděním, nebo měly charakter zpětného komentáře.

7.4.1. 1960

O přípravách na koncil se zmiňuje článek v č. 50/1960 v rubrice *Naším světem*. Článek byl prvním, který se koncilu věnuje:

„Druhý vatikánský koncil bude, podle rozhodnutí Svatého otce, podobně jako koncily v letech 1123, 1139, 1179, 1215 a 1512 – 1517 v Lateránu. Jeho přípravy byly slavnostně zahájeny byzantskou pontifikální mší svatou, zpívanou v bazilice sv. Petra zčásti staroslovansky a zčásti řecky. Část asistence odpovídala rovněž rusky a arabsky. Den po tomto slavnostním zahájení příprav koncilu přijal Svatý Otec členy přípravných komisí. O poslání všeobecného církevního sněmu řekl, že se bude zabývat hlavně otázkami víry v tom duchu, aby byl navrácen vlastní lesk nadpřirozenému životu, dnes nikoli dostatečně doceňovanému.“

7.4.2. 1961

Další články se objevují v roce 1961, týkají se témat, která se budou na koncilu projednávat a také přípravné komise koncilu:

„Kardinál Frings, který se zúčastnil zasedání ústřední komise pro přípravu vatikánského koncilu, prohlásil v přednášce v Janově, že by se vatikánský koncil měl mnoho věnovat modernizaci liturgie a oživení jazyka jednotlivých modliteb.“ (*KN*, č. 49/1961, s. 3, *Katolickým světem*)

„Svatý Otec Jan XXIII. povolal berlínského biskupa dr. A. Bengsche do ústřední komise, která je pověřena přípravou druhého vatikánského koncilu. Členy této komise

je 49 kardinálů, 5 patriarchů, 34 biskupů a 4 řádoví kněží. Generálním tajemníkem je arcibiskup Felici. Biskup dr. Bengsch dlel od konce listopadu na poradách v Římě.“
(*KN*, č. 51/42, 1961, s. 7, *Katolickým světem*)

7.4.3. 1962

V prosinci roku 1962, tedy téměř dva měsíce od zahájení koncilu, byly uváděny převážně zprávy informující o průběhu projednávání jednotlivých schémat:

„Víme, že první ze 70 schémat, vypracovaných přípravnými komisemi, jež projednává druhý vatikánský koncil, byla reforma naší posvátné liturgie. (...) Podle oficiálních zpráv šlo v debatách především o otázku, bude-li možno užívat ve Mši svaté – zejména v její první, poučné části, v tzv. Mši katechumenů, tj. od začátku až do Credo včetně jazyku lidového, místo dosavadního latinského (...)“ (*Koncil a liturgie*, Prof. Josef Němec, *KN*, č. 48/1962, s. 3)

Z rubriky *Katolickým světem* se dozvídáme o doprovodném programu pro Otce koncilu, a sice že „Část čs. Delegace na vatikánském koncilu navštívila svatyně v Subiacu, ostatní byli pozváni na soukromou návštěvu do vatikánské knihovny (...)“ (*KN*, č. 48/1962, s. 3) V rubrice *Katolickým světem* byly zastoupeny i zajímavosti týkající se koncilu: „Peruánský světitel biskup Alcides Mendoza je nejmladším účastníkem vatikánského koncilu. V březnu mu bylo 34 let. Nejstarším účastníkem koncilu je stoletý titulární arcibiskup A. Carinci.“ (*Nejmladší účastník koncilu*, *Tamt.*)

V článku *Z dalších jednání na druhém vatikánském koncilu* na téže stránce autor se šifrou JSF popisuje průběh dramatického hlasování, které se událo při projednávání schématu „Zdroje zjevení“. (*KN*, č. 48/1962, s. 3, *Řím*) Toto schéma vypracoval předseda přípravné teologické komise kardinál A. Ottaviani. Pro „zbytečně tvrdé formulace“, které schéma obsahovalo, se proti němu postavili četní účastníci koncilu. Prohlašovali zároveň, že „je v něm mnoho nabádavých slov, ale málo povzbudivých závěrů pro další teologická bádání.“ Po několika jednáních se na 23. generální kongregaci postavilo proti schématu celkem 1368 Otců koncilu, pro bylo pouze 822 hlasů. „Protože koncil nerozhoduje prostou, ale dvoutřetinovou většinou, zůstalo schéma na pořadu jednání koncilu.“ Sv. Otec se podle zprávy distancoval od jakéhokoliv postoje.

Pod tímto článkem se hned nachází zpráva s datem 23. listopadu, informuje o událostech, které následovaly po výše zmíněném hlasování:

„Pokusy kardinála A. Ottavianiho přimět vatikánský koncil k projednávání schématu „Zdroje zjevení“ ztroskotaly. Pod dojmem dramatického hlasování z 20. listopadu vzal sv. Otec toto schéma z pořadu jednání. Schéma přepracuje nově utvořená komise, složená z kardinálů a znalců bible. Toto rozhodnutí Sv. Otce bylo přijato s uspokojením nejen většinou účastníků koncilu, ale i pozorovateli nekatolických církví. (Tamt.)

„Dnes začal koncil projednávat schéma, které se zabývá filmem, rozhlasem, televizí, divadlem a tanci. Původně se očekávalo, že po schématu „Zdroje zjevení“ přijde na pořad schéma „De ecclesia“. Bylo však odloženo na pozdější dobu. Asi proto, že i při projednávání tohoto schématu, navrženého kardinálem A. Ottavienim, očekává opět vzrušená debata a že se proti znění schématu opět vytvoří silná opozice.“ (Tamt.)

Je tedy zřejmé, že *KN* informovaly čtenáře o průběhu jednání z 20. 11. (ve zprávě s datem 23. 11.) až 2. 12., tedy se značným zpožděním, nicméně ke čtenářům se i tak dostaly velice podrobné zprávy, které problematiku dostatečně vysvětlují.

V následujícím 49. čísle *KN* v roce 1962 se věnuje koncilu celá rubrika *Katolickým světem* na straně 3. Přináší kratší i delší zprávy týkající se projednávání i různých zajímavostí:

„Druhý vatikánský koncil začal 30. listopadu projednávat schéma o „Panně Marii“. Z rozhodnutí Sv. Otce bylo stanoveno, že koncil bude pokračovat v jednáních příští rok až 8. září. Původně měla druhá část zasedání začít 14. května. Toto opatření má přispět k důkladnější práci komisí na jednotlivých schématech, aby jednání koncilu mohlo pokračovat na podzim rychlejším tempem.“

Čtenáři také mohou sledovat vývoj jednání o schématu „O zdrojích zjevení“: „Nová komise, která byla vytvořena po odvolání schématu „O zdrojích zjevení“ s pořadu jednání druhého vatikánského koncilu, měla již několik zasedání. Sešly se rovněž subkomise. Schéma má nyní nový název: „O božském zjevení“. Stalo se tak rozhodnutím Sv. Otce. Odpůrci prvního znění schématu, které vypracoval kardinál A. Ottaviani, nesouhlasili ani s původním názvem schématu. Předsedy nové komise jsou kardinálové Ottaviani a Bea. Oba mají stejné pravomoci. Přizvání kardinála A. Bey je úspěchem liberálnějšího směru na koncilu. Předtím odmítal kardinál Ottaviani spolupráci s kardinálem Beou. Zástupcem kardinála Ottavianiho v komisi je kardinál kurie Brown (Irsko), zástupcem kardinála Bey kardinál Liénart (Francie). V komisi jsou dále tito kardinálové: Frings (Kolín nad Rýnem), Ruffini (Palermo), Meyer (Chicago),

Lefèvre (Bourges). Podle zpráv tisku může kardinál Ottaviani spoléhat na podporu kardinála Browna.“

Do téže rubriky zařadily *KN* i tematickou citaci Sv. Otce související se schváleným schématem o tisku, rozhlasu, filmu, televizi, divadle a tancích:

„ (...) Sv. Otec při zahájení nového vatikánského rozhlasového vysílače řekl, že rozhlas a podobné výtvořiny lidského géna přinášejí společnosti nesmírný prospěch při zlepšování vztahů mezi národy a při podpoře míru a svornosti. (...)“ (*KN*, č. 49/1962, s. 3) Čtenáři jsou - sice se zpožděním – informováni o tom, že „ (...) Minulý týden bylo rozdáno schéma „O církvi“, aby si účastníci koncilu mohli včas připravit připomínky.“ Neméně důležitá je i informace, že „ (...) Koncil zasedá nyní denně s výjimkou neděle.“ (*Tamt.*)

Události koncilu se promítly i do úvodníků. Ten v čísle 49/1962 od autora Dr. Bohumila Kovaříka nabádá věřící lid, aby přijal pozitivně myšlenky a změny, které koncil přinese:

„Svátek Neposkvrněného početí P. Marie – 8. prosinec – je posledním dnem podzimního zasedání druhého vatikánského koncilu. Přinese mnohé změny v liturgii i v jiných oborech náboženského života. Věřící, zvyklí na určitý způsob projevů náboženského života, budou snad některými změnami překvapeni. Avšak i zde budiž zásadou všech: Zbavme se vlastní náladovosti, vlastních přání, lpění na starém, subjektivních názorů. I zde platí: Myšlenky Boží nejsou cestami lidskými. Snad bude těžké vzdát se starých způsobů, tak jako vzdát se povýšenosti, nenávisti a kráčet cestou lásky a milosrdenství, pochopení a mírového soužití. (...)“ (*Současníci, KN*, č. 49/1962, s. 1)

Koncil se dostává i do diskuzí v článku věnovaném snaze o zdůraznění významu adventu pomocí české adventní písně:

„Bylo by jistě zcela nesprávné, kdyby snad chtěl někdo přehlížet tento starobylý skvost české lidové zbožnosti a pokoušel se to odůvodňovat pochybným výkladem nových liturgických předpisů. Spíše platí opak: Je-li nepochybným cílem nynější úpravy bohoslužebného řádu v adventě povznesení významu tohoto údobí církevního roku v očích i v životě křesťanů, nemůže nikdo popřít, že se péče o krásu a povznesení české náboženské písně adventní plně shoduje s duchem, který vedl k nové úpravě. (*KN*, č. 49/1962, s. 1, *Sláva těchto dní (-urk-)*)“

Adventní 50. číslo *KN* informuje o skončení jedné z částí jednání koncilu a jeho průběhu ve shrnujícím článku *Letošní práce vatikánského koncilu skončily*. (*KN*, č. 50/1962, s. 3)

Následující vánoční dvojčíslo roku 1962 informuje o návratu československých účastníků koncilu ujišťujících, že „ (...) mírové podněty naší delegace se těšily velké pozornosti, čehož nejlepším dokladem je i přijetí Sv. Otcem, jenž právě členům naší delegace opětovně zdůraznil, že směrnicí jeho pontifikátu je „Pokoj, láska, dobrota.“ (*KN*, č. 51, 52/1962, s. 2, *Českoslovenští účastníci koncilu opět ve vlasti*)

Témata koncilu inspirovala úvahu Dr. Karla Sahana věnovanou Vánocům:

„ (...) Jestliže Sv. Otec Jan XXIII. a Otcové koncilu žádají, abychom my katoličtí křesťané byli hodnější, pak zajisté očekávají, že budeme vynikat vzájemným porozuměním a bratrskou láskou, že budeme laskavější, přívětivější, pokornější, mírnější, že zapomeneme na urážky a odpustíme jeden druhému a že si budeme pomáhati, jak se na bratry a sestry v Kristu sluší. Aby zavládl vánoční mír a pokoj a vládla láska Pána našeho Ježíše Krista mezi námi všemi.“ (*KN*, č. 51, 52/1962, s. 5, *Aby vládl mír*)

V tomtéž čísle nezapomíná rubrika *Katolickým světem* informovat o zdravotním stavu papeže Jana XXIII. touto krátkou zprávou:

„V posledních dnech se zdravotní stav Sv. Otce Jana XXIII. dále zlepšil. Na veřejné generální kongregaci mluvil již pevným a jasným hlasem. Zprávy o možné operaci Sv. Otce byly předčasné.“ (*KN*, s. 51, 52/1962, s. 7, *Katolickým světem, Zdravotní stav Sv. Otce*)

Pozornost je v rubrice věnována také komisi, která má za úkol koordinovat práci jednotlivých komisí koncilu. Jejím předsedou je státní sekretář Cicognani, složení komise nebylo ještě známo. Podle zprávy se však očekává, že „mezi členy komise budou arcibiskup milánský, kardinál G. Montini a bruselský arcibiskup kardinál Suenens. Oba na první části zasedání koncilu náleželi k zastáncům rychlejšího postupu prací koncilu.“ (*Tamt., Nová komise*)

7.4.4. 1963

Hned první prosincové číslo *KN* informuje o druhém zasedání koncilu v několika zprávách, které jsou zařazeny v rubrice věnované pouze koncilu – *O zasedání koncilu*:

„Třetí část zasedání vatikánského koncilu má – podle zpráv zahraničních listů – začít dřív než druhá část zasedání, tedy asi začátkem září 1964. Sv. Otec Pavel VI. usiluje prý, aby třetí část zasedání skončila již v polovině listopadu příštího roku, aby se účastníci koncilu mohli zúčastnit Eucharistického kongresu v Indii.“ (*KN, č. 48/1963, s. 3, O zasedání koncilu*) Ostatní zprávy rubriky informují o projednávaných schématech, komisích koncilu a osobnostech, které na koncilu vystupují.

Rubrika přináší i zprávu o projednávaném schématu O ekumenismu. (*O zasedání koncilu, KN, č. 48/1963, s. 3*) Do čísla následujícího zařadila redakce článek o členech evangelické a pravoslavné církve, ze kterého je zřejmé, že tuto koncilní linii *KN* následují:

„ (...) Jsou od nás odloučení [pravoslavní a evangelíci] jenom některými odlišnostmi v nauce víry, nebo odlišným používáním prostředků milostí, tj. svátostí a pak hlavně odlišným pojetím autority církevní tím, že neuznávají římského papeže za hlavu celé Církve zde na zemi. Zajisté uvedené odlišnosti jsou závažné, avšak nikterak neruší základní zapojení na Krista jeho tajemné tělo, totiž Církev. Jsou tedy naši odloučení bratři pravoslavní i evangeličtí dítkami Božími a syny Církve v širším slova smyslu.“ (*Církev snášelivá a milující, Dr. Josef Kubalík, KN, č. 49/1963, s. 2*)

Zatímco v roce 1962 nebyla projednávaná schémata detailně analyzována, v roce 1963 je tomu naopak. V článku „*Schéma O církvi*“ jsou do hloubky rozebrány všechny jeho čtyři kapitoly, význam a poslání. Článek dává schéma do souvislosti s I. vatikánským koncilem, na kterém bylo již projednáváno, nicméně „ (...) Nebylo však dostatečně objasněno postavení biskupů v Církvi a jejich poměr k římskému papeži. (...) Dogmatické schéma O církvi bylo předloženo z rozhodnutí papeže Jana XXIII. (z 22. dubna 1963) a jeho nástupce Sv. Otce Pavla VI. (z 19. července 1963) Otcům koncilu k prozkoumání (ve dvou sešitech o 47 a 31 str.).“ Podle autora chce tímto koncil postavit do nového světla povahu a všeobecné poslání Církve. (*KN, č. 48/1963, s. 3, Dr. Antonín Salajka*)

V následujícím 49. čísle je v rubrice *O zasedání koncilu* obsáhle popisováno jednání o schématu „O ekumenismu“, včetně přepisu projevu našich dvou účastníků koncilu Dr. E. Nécseye a F. Tomáška a dalších drobných zpráv:

„V úterý 28. listopadu byla na koncilu zahájena rozprava o druhé kapitole schématu „O ekumenismu“, která pojednává o dialogu s nekatolickými církvemi, o biblickém hnutí, katechesi, laickém apoštolátu a dalších otázkách. Ve středu 27.

listopadu promluvili k této kapitole v aule koncilu dva čs. účastníci koncilu. Dr. E. Nécsey a dr. F. Tomášek“. (KN, č. 49/1963, s. 3)

Stejná rubrika přináší obsáhlé informace týkající se zakončení druhé části koncilu v čísle 50/1963. Přináší i závěrečné shrnutí projednaných schémat:

„Po více než dvouměsíčním jednání byla ve středu 4. prosince slavnostně zakončena druhá část zasedání vatikánského koncilu. (...) schéma O liturgii a O prostředcích sociálního styku (...) má mnoho pozitivních rysů. Klade např. důraz na větší uplatňování mateřského jazyka při bohoslužbách a při udělování svátostí a poukazuje na nutnost většího uplatnění biblických textů kázání při mši svaté. (...)

„Sv. Otec Pavel VI. ve svém projevu k zakončení koncilu zdůraznil, že práci druhého zasedání koncilu charakterizovaly dvě stránky: intenzita a svoboda vyjadřování. (...) Vyslovil dále přání, aby komise koncilu připravily do zahájení třetí části koncilu stručná znění schémat, aby mohla diskuze probíhat rychleji než tomu bylo dosud. (...)

„Na generálních kongregacích druhé části koncilu byla projednána tři schémata: O církvi, O biskupech a správě diecézí, a O ekumenismu. Zároveň bylo schváleno znění již dříve projednaných schémat. Všechny projednané otázky se týkaly hlavně vnitřního uspořádání Církve. Na třetí části zasedání koncilu budou převažovat otázky vztahů Církve k modernímu světu. Komentátoři světových listů konstatovali, že problémy, před kterými stojí Církev od prvního vatikánského koncilu, jsou tak složité, že je nebylo možno vyřešit na dvou zasedáních koncilu.“

Ke koncilu se vrací i adventní úvodník Václava Zimy s názvem *Posvěťme svůj život*. V něm se vrací k zahajovacímu proslovu ke koncilu, ve kterém vytyčil Pavel VI. sebepoznání Církve jako první úkol koncilu:

„Advent je očekáváním Spasitele. (...) Chtěli bychom, aby se Církev zhlížela jako v zrcadle. Když se pak z tohoto reflexu objeví nějaký stín, nějaká závada na tváři Církve, na jejím svatebním rouchu, co by měla s instinktivní hbitostí učinit? Je to jasné: obnovit se, zlepšit se, vynasnažit se znovu dospět k totožnosti se svým božským vzorem, který upomíná na onu základní povinnost (...).“ (KN, č. 50/1963, s. 1) Na úvodní straně je v tomto čísle otištěna i zpráva informující o návratu československých účastníků vatikánského koncilu do vlasti. (*Tamt., Návrat československých účastníků vatikánského koncilu do vlasti*)

Vánoční číslo přináší medailon papeže Jana XXIII., v jehož titulku je označen jako „*Nejbratršnější z lidí*“. Medailon je doplněn i o dvě fotografie, první zaznamenává

příchod svatého Otce Pavla VI. k zahajovacímu ceremoniálu, druhá ilustruje slavnostní zahájení II. části koncilu. (*Tamt. s. 5*)

Změnu v postavení biskupů v souvislosti s koncilem dokládá zpráva rubriky *Katolickým světem* v následujícím vánočním dvojčísle, podle které „Oba dokumenty, schválené 4. prosince vatikánským koncilem, začínají formulí: Pavel VI. společně s Otcí koncilu. Formule prvního vatikánského koncilu zněla: Pius IX. po souhlase koncilu. Pozorovatelé při porovnávání těchto formulí poukazují na to, že i tímto způsobem chtěl Sv. Otec vyzdvihnout postavení biskupů.“ (*KN, č. 51-52/1963, s. 7*) Mezi posledními zprávami, které se koncilu v prosinci roku 1963 věnují, je i ta, ve které „Sv. Otec Pavel VI. vyjádřil naději, že koncil uctí P. Marii titulem Matka Církve. Schéma o mariánské úctě bylo včleněno jako samostatná kapitola do schématu „O církvi“. Bude se projednávat na třetí části koncilu v příštím roce.“ (*Tamt.*) V této souvislosti dodejme, že Panna Marie v následujícím roce titul Matka Církve obdržela, a to „za spontánního nadšení koncilních Otců.“ (*KN, 50/1965, s. 1, Největší mariánský svátek, Dr. Karel Sahan*)

7.4.5. 1964

První zmínka o koncilu se nachází na první straně 49. čísla a to v souvislosti s návratem československých účastníků z třetího zasedání koncilu do vlasti. (*KN, č. 49, 51, 52/1964, Návrat účastníků koncilu do vlasti*) Další prosincové stránky tak přinášejí zpětný pohled na koncilní jednání.

Průběh jednání je v roce 1964 nově zaznamenáván přímými účastníky koncilu, tedy ne pouhou citací zahraničních listů, jejichž názvy nejsou uvedeny. Uvedme zde sérii reportáží Prof. Dr. Jana Merella *Dopis z Říma*, který po jednotlivých týdnech informuje o detailech jednání pozorovaných přímo autorem. Po skončení třetí části koncilu otiskuje 49. číslo *KN* jeho pravidelný příspěvek naposledy. (*KN, č. 49/1964*)

Prof. Dr. Jan Merell obsáhle popisuje tři dosavadní údobí koncilu, a to v článku s názvem „*Z třetí sesse II. vatikánského koncilu*“. Reportáž je doplněna o tři fotografie, jedná se o nejpodrobnější článek, které ke koncilu *KN* do té doby uveřejnily. (*KN, 51-52/1964, s. 4*)

Koncil a jeho nový duch, který s sebou přinesl, reflektuje úvodník Dr. Miroslava Rajmona. Autor v úvodu rozvíjí úvahu, že „rozhovor Církve se světem je vyvolán velkými změnami v životě lidí“ a pokračuje:

„ (...) Otcové koncilu mluvili i o tom, že se Církev nesmí uzavírat do minulosti, ale musí se zajímat o kulturu přítomnosti a budoucnosti, že nerovnoměrně rozdělené bohatství země je nebezpečím pro mír, že je nutno znáti příčiny bídy a nedostatku, studovat a odstraňovat je, že křesťané mají odpovědnost v boji proti hladu a chudobě, že třeba všem zajistiti důstojný lidský život, že na tomto poli je nutno v křesťanech probouzet vůli k odpovědné práci, že podle Božího plánu tvoří celé lidstvo jednu velkou rodinu, že Církev musí jasně prohlásit své mravní stanovisko k ničivé válce, že třeba vyzvat národy k odmítání válek, že Církev má pomáhat k vytváření veřejného mínění v boji za mír, že v otázce míru má koncil říci jasné slovo do celého světa (...).“ (KN, č. 50/1964, s. 1, *Nový duch a nové snahy*)

Na pozadí adventní liturgie i ostatních událostí z katolického světa otiskují KN též vánoční úvahy s dozvukem koncilu:

„ (...) Právě v době II. vatikánského koncilu je třeba, abychom si uvědomili, že Kristus – Spasitel přinesl spásu i pomoc též životu na tomto světě, a že jeho učení se dotýká hmotných i duchovních problémů lidského života, jako jediné cesty k dosažení cíle. (...)“ (Dr. Bohumil Kovařík, *Dvě adventní otázky. Tamt.*)

„ (...) Poslední vatikánský koncil považuje za nutné při svém dialogu s moderním světem převzít na sebe i část odpovědnosti za zlepšení tohoto stavu a vzbudit v Církvi podobnou účinnou lásku k chudým a trpícím, jak tomu bylo za časů sv. apoštolů. I cesta sv. Otce na Eucharistický kongres do Indie začátkem prosince platila starostlivé péči o chudé bez rozdílu náboženství (...) Naplňujme poselství vánoc: Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle!“ (KN, č. 51 – 52/1964, s. 3, *V jasu betlémském, Dr. Josef Pokorný*)

7.4.6. 1965

Informace o závěrečném, čtvrtém zasedání koncilu v roce 1965 mají místy – i přes to, že koncil stále probíhá – již hodnotící charakter. Příspěvek *Dopis z Říma* tentokrát místo Prof. Dr. Jana Merella připravuje Dr. Štefan Zárěcky. V jeho očích je koncil „mimořádná a historická událost Církve římskokatolické“. (KN, č. 49/1965, s. 3) V čísle následujícím přináší *Dopis z Říma* zajímavé statistiky: „V průběhu II. vatikánského koncilu – míníme všechna čtyři zasedání – shromáždilo se v koncilní aule basiliky sv. Petra celkem 179krát průměrně 2200 koncilních Otců z celého světa (...)“ (Dr. Štefan Zárěcky, KN, č. 50/1965, s. 3)

V rubrice *Katolickým světem* nechybí v každém čísle *KN* obvyklé informace o projednávaných schématech, kardinálech a zasedáních. V souvislosti s koncilem se čtenáři mohou seznámit i s biblí II. vatikánského koncilu:

„Ve dnech, kdy se po čtyřech letech uzavírá jednání II. vatikánského koncilu (1962 – 1965), velmi významného v dvoutisíciletých dějinách Církve, budou čtenáře zajímat i některé podrobnosti o tzv. „bibli II. vatikánského koncilu“ – velmi hodnotné památce renesanční tvorby knižní – umístované po čas koncilního jednání na ústředním místě basiliky sv. Petra (...) Skončením koncilu dokončí i vzácný renesanční kodex své poslání připomínat koncilním Otcům při jednání svaté pravdy evangelia jako základ veškeré jejich činnosti, navrátí se zpět do Vatikánské knihovny nejen jako významné umělecké dílo dávné doby, ale i jako svědek dějinného koncilu.“ (*Bible II. vatikánského koncilu (Vrš.)*, *KN*, č. 49/1965, s. 4)

Závěrečnému článku, který po skončení koncilu sepsal Prof. Dr. Jan Merell, věnují *KN* celou čtvrtou stranu. Autor v něm popisuje všechna čtyři koncilní údobí, vyjadřuje naději na příznivý vývoj v katolické církvi, hodnotí linii koncilu jako pozitivní, pastorální, dialogickou a ekumenickou. Očekává zároveň koncilní dokumenty, v nichž se má vyobrazit nový postoj církve ke všem projednaným otázkám. (*Stavba namáhavá, která trvala léta*, Prof. Dr. Jan Merell, *KN*, č. 51-52/1965, s. 4) Pro ilustraci jsme poslední zmiňovaný příspěvek zařadili do příloh (příloha č. 7).

7.5. Přehled článků věnovaných Druhému vatikánskému koncilu

1960

Naším světem. *KN*, 1960, roč. 12, č. 50, s. 7.

1961

Katolickým světem. *KN*, 1961, roč. 13, č. 49, s. 3.

Katolickým světem. *KN*, 1961, roč. 13, č. 51/52, s. 7.

1962

Němec, Josef. Koncil a liturgie. *KN*, 1962, roč. 14, č. 48, s. 3.

Katolickým světem. *KN*, 1962, roč. 14, č. 48, s. 3.

Katolickým světem. Nejmladší účastník koncilu. *KN*, 1962, roč. 14, č. 48, s. 3.

Z dalších jednání na druhém vatikánském koncilu. Řím. *KN*, 1962, roč. 14, č. 48, s. 3.

Katolickým světem. *KN*, 1962, roč. 14, č. 49, s. 3.

Kovařík, Bohumil. Současníci. KN,1962, roč. 14, č. 49, s. 1.
(-urk-). Sláva těchto dní. KN,1962, roč. 14, č. 49, s. 1.
Letošní práce vatikánského koncilu skončily. KN, 1962, roč. 14, č. 50, s. 3.
Českoslovenští účastníci koncilu opět ve vlasti. KN, 1962, roč. 14, č. 51/ 52, s. 2.
Sahan, Karel. Aby vládl mír. KN, 1962, roč. 14, č. 51/ 52, s. 5.
Katolickým světem. Zdravotní stav Sv. Otce. KN, 1962, roč. 14, s. 51/52, s. 7.
Katolickým světem. Nová komise. KN, 1962, roč. 14, s. 51/52, s. 7.

1963

O zasedání koncilu. KN, 1963, roč. 15, č. 48, s. 3.
Kubalík, Josef. Církev snášenlivá a milující. KN, 1963, roč. 15, č. 49, s. 2.
Salajka, Antonín. Schéma o církvi. KN, 1963, roč. 15, č. 48, s. 3.
O zasedání koncilu. KN, 1963, roč. 15, č. 49, s. 3.
Zima, Václav. Posvěťme svůj život. KN,1963, roč. 15, č. 50, s. 1.
Návrat československých účastníků vatikánského koncilu do vlasti. KN,1963, roč. 15, č. 50, s. 1.
Nejbratrstější z lidí. KN,1963, roč. 15, č. 50, s. 5.
Katolickým světem. KN, 1963, roč. 15, č. 51/52, s. 7.
Sahan, Karel. Největší mariánský svátek. KN, 1963, roč. 15, č. 50, s. 1.

1964

Návrat účastníků koncilu do vlasti. KN, 1964, roč. 16, č. 49/1964, s. 1.
Merell, Jan. Dopis z Říma. KN,1964, roč. 16, č. 49/1964, s. 4.
Merell, Jan. Z třetí sesse II. vatikánského koncilu. KN, 1964, roč. 16, č. 51/52, s. 4.
Rajmon, Miroslav. Nový duch a nové snahy. KN,1964, roč. 16, č. 50, s. 1.
Kovařík, Bohumil. Dvě adventní otázky. KN,1964, roč. 16, č. 50, s. 1.
Pokorný, Josef. V jasu betlémském. KN, 1964, roč. 16, č. 51/52, s. 3.

1965

Zárecký, Štefan. Dopis z Říma. KN,1965, roč. 17, č. 49, s. 3.
(Vrš.). Bible II. vatikánského koncilu. KN,1965, roč. 17, č. 49, s. 4.
Zárecký, Štefan. Dopis z Říma. KN, 1965, roč. 17, č. 50, s. 3.
Merell, Jan. Stavba namáhavá, která trvala léta. KN, 1965, roč. 17, č. 51/52, s. 4.

Závěr

Diplomová práce *Katolické noviny v letech 1949 – 1968* přináší historickou analýzu *Katolických novin*. V úvodních kapitolách bylo popsáno postavení římskokatolické církve v počátcích komunistického režimu. Katolická církev byla v počátcích komunistického režimu považována za jednoho z hlavních nepřátel státu, a to především kvůli většinovému počtu věřících v Československu. Pokusili jsme se objasnit, jakou pozici k ní zaujímal komunistický stát, přiblížit jednání čelních představitelů státu a církve o vzájemném vztahu a v neposlední řadě charakterizovat církevní politiku, kterou stát po neúspěšných jednáních vůči církvi uplatňoval. Ta spočívala nejen v administrativních opatřeních, která činnost církve omezovala, ale i v pronásledování duchovních, které v 50. letech vrcholilo církevními procesy. Pozornost je věnována také Katolické akci, státní organizaci, jejímž cílem bylo rozvrátit církev zevnitř. Rokem 1948 tak započala perzekuce katolické církve, která trvala celé námi sledované období, tedy až do roku 1968. Diplomová práce dále popisuje činnost orgánů státní moci, které kontrolovaly a cenzurovaly tisk po roce 1948. Po převzetí moci komunisty byly zastaveny všechny katolické časopisy, a církev tak zůstala bez periodického tisku. Přehled o jednotlivých zastavených periodikách poskytuje příloha č. 2. *Katolické noviny* vznikly v roce 1949, a to za účelem naplnění proticírkevních cílů komunistů. Kapitola 4 popisuje průběh jejich vzniku a existence v prvních letech. Při zjišťování těchto historických informací jsme vedle sekundární literatury využili materiály z fondů Národního archivu České republiky. Podkladovými materiály pro historickou analýzu nám byla prosincová čísla *Katolických novin* v letech 1949 – 1968. Cílem analýzy bylo popsat zaměření *Katolických novin* v jednotlivých obdobích a vyložit jejich historické vazby. Sledované období jsme rozdělili do tří období: 1949 – 1959, 1960 – 1967 a rok 1968 uvádíme samostatně. K analýze jsme přistupovali s předpokladem, že náboženská témata budou, vzhledem k původu novin, zveřejňována především ve vztahu k sociálním otázkám společnosti. Dále jsme očekávali, že se zde budou objevovat témata, které s náboženstvím nesouvisí, což se potvrdilo. Nenáboženská témata se v *Katolických novinách* objevovala kromě roku 1968 v celém sledovaném období a měla podobu různých lékařských rad, zajímavostí z astrologie, receptů aj. V prvním období (1949 – 1959) převažovala témata vztahující se k fungování státu, Katolické akci a podpoře vlastenectví a socialismu. Autoři pocházející především z řad státních funkcionářů spojovali tato témata a náboženstvím.

Druhé období (1960 – 1967) s sebou přináší mnohé změny. Články týkající se státní politiky a hospodářství sice nemizí, v tomto období se však začínají objevovat i články nových autorů. Svůj prostor získává také Druhý vatikánský koncil, probíhající v letech 1962 – 1965. V kapitole věnované koncilu nejprve nastiňujeme počátky koncilu, přípravy na něj, stručný průběh jednotlivých jednání a jejich výsledky. Dále jsme zjišťovali, jak reflektují Druhý vatikánský koncil *Katolické noviny* v námi vybraných prosincových vydáních. Po dobu existence Katolické akce do roku 1951 byly ve spojitosti s Vatikánem publikovány pouze štvavé články. Očekávali jsme tedy, že o Druhém vatikánském koncilu bude, pokud vůbec, informováno velice stroze. *Katolické noviny* však přinášely čtenářům velice podrobné informace o průběhu jednotlivých jednání, v letech 1964 a 1965 dokonce z pera přímých účastníků koncilu reportážní formou. I přesto, že zde byly některé články publikovány s několikadenním zpožděním, informace se ke čtenáři nakonec dostaly a danou problematiku vysvětlily. Články se v souvislosti s přípravou koncilu objevují již ve dvou letech před jeho zahájením. Je zajímavé, že události koncilu pronikají též do zbytku obsahu *Katolických novin*, např. do úvodníků a úvah spjatých s Vánoci. Bylo by jistě zajímavé sledovat, zda a jak se výsledky koncilu diskutují na stránkách *Katolických novin* v letech následujících. Třetí období zastoupené rokem 1968 popisuje podobu *Katolických novin* po Pražském jaru. Prosincová redakce měla zcela jiné složení a nově obsazen byl i post šéfredaktora, který zastával František Mikulášek. Ten dal *Katolickým novinám* novou podobu, jako nejdůležitější hodnotíme jeho úvodníky, které se oproti těm z minulých let nebojí vyslovit svůj názor na dění ve společnosti.

Katolické noviny plnily funkci vzdělávací, proto jsme část diplomové práce věnovali rubrikám, které usilovaly o vzdělávání dětí. Úvodní část této kapitoly shrnuje podmínky pro vzdělávání dětí po roce 1948. Práce se dále věnuje rubrice *Anděl strážný*, která byla součástí *Katolických novin* v letech 1949 – 1951 a rubrice *Dětem*, která zde vycházela v roce 1968. Obě dvě rubriky určené dětem a mládeži přinášely naučné texty, medailony světců a světic, básně a povídky. Vzhledem k tomu, že jde o prosincová čísla, ve kterých jsme rubriku sledovali, jsou příspěvky z velké části vánočně laděné. Mnohé z nich vyznívají mravoučně, můžeme tedy říci, že tak plnily svoji výchovnou funkci. Rubriky dětem poskytovaly i zábavu, a to v podobě vystříhovánek a komiksů na pokračování. Rubrika *Anděl strážný* otiskovala navíc i příspěvky, které dětem zdůrazňovaly lásku k vlasti a důležitost zachování míru. Rubrika tak následovala obsah celých *Katolických novin* v této době. Z některých příspěvků je znát socialistická

orientace (báseň na oslavu Stalina, výběr úryvků sovětských a vlasteneckých autorů), i přesto je však rubrika významným zdrojem náboženského vzdělávání dětí. Podobu rubrik ilustrují fotografie v přílohách 5 (Anděl strážný) a 6 (Dětem).

Práce si klade za cíl být příspěvkem k systematickému zkoumání *Katolických novin*. Vedle již výše nastíněných možností směru studia v této oblasti by bylo jistě zajímavé sledovat, zda si dětská rubrika *Dětem* udržela svoji úroveň i po roce 1968. Stejně přínosná by mohla být detailnější analýza obsahu *Katolických novin* provedená na základě výtisků z užšího období.

Summary

This thesis focuses on the *Catholic Newspaper* as the only official printed medium of the Catholic Church in the period 1949 - 1968. After the Communist coup in February 1948, the relationship between the Communist government and the Catholic Church represented one of the most important issues for the future development in Czechoslovakia. The Catholic Church was the largest church in the country and for the new government represented one of the major enemies. A part of this study deals with the negotiations of the main representatives of the state with the Catholic Church that was supposed to reach a compromise. The study further discusses selected repressive measures against the Catholic Church and also examines the situation of the Catholic Church press after 1948.

The *Catholic Newspaper* was established in 1949 so that it could apply a new state politic towards the Catholic Church. The aim of this thesis was to bring an overview of the *Catholic Newspaper* in the period 1949 – 1968. The newspaper December issues served as a primary source for this study; a historical analysis as the research method was used. The thesis examines the newspaper sections for children; it also discusses the Second Vatican Council which had a significant impact on the form of the *Catholic Newspaper* in 60s. We have expected there will be small amount of articles concerning the Second Vatican Council in the *Catholic Newspaper*. This assumption was based on the fact that only articles against Vatican were published in the early years. However, the Catholic newspaper published quite many articles.

In conclusion, between 1949 and 1968 the *Catholic Newspaper* represented the most important source of the religion education for the members of the Catholic Church and as the only one official printed medium could also served as an important support for their belief.

Seznam obrázků a tabulek

Graf 1. Skladba obyvatelstva podle náboženského vyznání v roce 1950 s. 16

Tabulka 1. Cena, vydavatel, redakce a počet stran KN v letech 1949 – 1968 s. 39, 40

Seznam zkratk

CMVKD	Celostátní mírový výbor katolického duchovenstva
ČSR	Československá republika
ČTK	Československá tisková kancelář
DH	Denní hlášení
f.	fond
HSTD	Hlavní správa tiskového dohledu
HSTD MV	Hlavní správa tiskového dohledu Ministerstva vnitra
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KA	Katolická akce
KAV NF	Krajský akční výbor Národní fronty
Kčs	Koruna československá
KN	Katolické noviny
KSČ	Komunistická strana Československa
MHKD	Mírové hnutí katolického duchovenstva
NA ČR	Národní archiv České republiky
NSR	Německá spolková republika
OAV NF	Okresní akční výbor Národní fronty
SSSR	Sovětský svaz
StB	Státní bezpečnost
SÚC	Státní úřad pro věci církevní
t	tuna
ÚAV NF	Ústřední akční výbor Národní fronty
ÚCN	Ústřední církevní nakladatelství

USA Spojené státy americké

ÚV KSČ Ústřední výbor Komunistické strany Československa

Použitá literatura

Fondy Národního archivu ČR

NA, f. 357/2, ÚAV NF, Církevní otázky 1948-49, k. 32

NA, f. 357/2, ÚAV NF, Katolická akce, k. 38

NA, f. 357/2, ÚAV NF, Národní fronta – ústřední výbor, Praha – ústřední akční výbor, k. 34

NA, f. 852, Státní úřad pro věci církevní, k. 28

NA, f. 852, Státní úřad pro věci církevní, dodatky, církevní tisk 1951 – 1954, k. 194

NA, f. 1647, Státní úřad pro věci církevní - dodatky 1949-1956, k. 81

NA, f. 1647, Státní úřad pro věci církevní - dodatky 1949-1956, Církevní tisk 1951 – 54, k. 194

NA, Ústřední církevní nakladatelství, inventář f. 1662

NA, Státní úřad pro věci církevní 1949 – 1956, inventář f. 1058

NA, f. 300, ASYN, Syndikát československých spisovatelů

Archiv bezpečnostních složek, Studijní ústav Ministerstva vnitra

f. 318, Denní zprávy Hlavní správy tiskového dohledu

Sekundární literatura

ALBERGIO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*. Společnost pro odbornou literaturu – Barrister& Principal, 2008. 176 s. ISBN 978-80-7364-047-7.

BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945 – 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury CDK, 2007. 399 s. ISBN 978-80-7325-130-7.

BIRNSTEIN, Uwe et al. *Kronika křesťanství*. Praha: Fortuna Print: Knižní klub, 1998. 462 s. ISBN 80-7176-837-5.

BÜHLMANN, Walbert. *Jan XXIII.: Zápas o budoucnost církve*. 10. svazek. Praha: Vyšehrad, Edice Dialog, 1997. 144 s. ISBN 80-7021-218-7.

BULÍNOVÁ, M., JANIŠOVÁ, M., KAPLAN, K. *Církevní komise ÚVKŠČ 1949 – 1951: Církevní komise ÚVKŠČ („církevní šestka“)*. Brno: Doplněk, 1993. 384 s. ISBN 80-85765-34-9.

Církev a vlast. Vydaly okresní akční výbor Národní fronty, okresní výbor Katolické akce a okresní rada osvětová v Litovli v měsíci červenci L. P. 1949. 24 s.

CUHRA, Jaroslav. *Církevní procesy*. In: *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „Případ Slánský“*. Eds. J. Pernes. Sborník příspěvků ze stejnojmenné

- konference pořádané ve dnech 14. – 16. dubna 2003 v Praze. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AVČR. s. 147 – 157. ISBN 80-7285-053-9.
- CUHRA, Jaroslav. *KSČ, stát a římskokatolická církev (1948 – 1989). Soudobé dějiny*, 2001, roč. 8, č. 2-3, s. 267-293. ISSN: 1210-7050.
- DACÍK, Tomáš. *Církevně politický vývoj u nás po 2. světové válce: Dějiny a současnost náboženství a církví*. Brno: ITEM, CERM Akademické nakladatelství, 2000. 23 s. ISBN 80-7204-153-3.
- JÄGER, Petr. *Svoboda vyznání a právní poměry církvi a náboženských společností v letech 1948 – 1989*. In: Bobek, M., MOLEK, P., ŠIMÍČEK, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu: Kapitoly z dějin bezpráví*. 802 s. [online]. [cit. 2010-04-15]. Dostupný z WWW: <http://www.komunistickepravo.cz>.
- KAPLAN, Karel, TOMÁŠEK, Dušan. *O cenzuře v Československu v letech 1945 – 1956*. Studie, Svazek 22, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AVČR, Ústav pro soudobé dějiny AVČR, 1994. 183 s. ISBN 80-85270-38-2.
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1948 – 1953: 2. část, Zakladatelské období komunistického režimu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-25700-3.
- KAPLAN, Karel. *Kořeny československé reformy 1968: III. Změny ve společnosti, IV. Struktura moci*. Brno: Doplněk, 2002. 326 s. ISBN 80-7239-135-6.
- KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, Svazek 68, 1993 (a). 425 s. ISBN 80-204-0145-8.
- KAPLAN, Karel. *Stát a církev v Československu v letech 1948 – 1953*. Brno: Doplněk, 1993 (b). 440 s. ISBN 80-85765-27-6.
- Katolická akce*. Tiskový odbor Katolické akce v Praze, 1949. 52 s.
- KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KONÍČEK, Jiří. *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa: církevně-politický vývoj v letech 1918-1993*. Olomouc: Společnost pro dialog církve a státu, 2005. 308 s. ISBN 80-239-6073-3.
- KŘEN, Jan. *Dvě století Evropy*. Edice dějiny Evropy, Praha: Argo, 2005, 2006. 1110 s. ISBN: 80-7203-612-2.
- MIKULÁŠEK, P. František, SJ. *Za zdi a bez zdi*. Praha: Řád, 2009. 135 s. ISBN 978-80-86673-17-2.

- OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. Praha: Libri, 2002. 240 s. ISBN 80-7277-108-6.
- Pastýřské listy 1945 – 2000*. Arcidiecéze pražská. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2003. 632 s. ISBN 80-7192-8364.
- PAULAS, Jan, ŠEBEK, Jaroslav (ed.). *Katolické noviny 1949 – 1989*. Praha: Katolický týdeník s.r.o., 2009. 247 s. ISBN 978-80-86615-18-9.
- PESCH, Otto Hermann. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965: Příprava, průběh, odkaz*. Praha: Vyšehrad, 1996. 172 s. ISBN 80-7021-194-6-440.
- PETROSILLO, Piero. *Křesťanství od A do Z*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1998. 239 s. ISBN 80-7192-365-6.
- PLACHÝ, Jiří. *Komunistická moc v tažení proti katolické církvi*. In: *Za svobodu a demokracii III.: Třetí (protikomunistický odboj)*. Hradec Králové: Evropské hnutí v České republice, Univerzita Hradec Králové, Ústav filosofie a společenských věd v nakladatelství Miloš Vognar – M&V, 2002. s. 142 – 153. ISBN 80-903024-6-7.
- RÁZEK, Adolf. *Exkomunikační dekrety*. In: *Securitas Imperii 11: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu*, 2005. s. 135 – 195. ISBN 80-86621-16-2.
- TRETERA, Jiří Rajmund. *Stát a církev v České republice*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2002. 156 s. ISBN: 80-7192-707-4.
- VAŠKO, Václav. *Arcibiskup Beran – symbol odporu proti komunismu*. In: *Securitas Imperii 11: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu*, 2005. s. 91 – 129. ISBN 80-86621-16-2.
- VAŠKO, Václav. *Církev v ČSR v letech 1948 – 1960: Perzekuce, odboj, kolaborace*. In: *Za svobodu a demokracii I.: Odpor proti komunistické moci*. Praha: Karolinum, 1999. s. 48 – 59. ISBN 80-7184-794-1.
- VAŠKO, Václav. *Dům na skále: Církev vězněná 3, 1950 – 1960*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2008. 343 s. ISBN 978-80-7192-893-5.
- X. sjezd, protokol*, vydal ÚV KSČ ve Vydavatelství ÚV KSČ, 1954. s. 97. In: *KSČ o tisku, rozhlasu a televizi (1945 – 1975)*, Novinář, 1976. Uspořádal Z. Hoření. 272 s.

Internetové zdroje:

- Česká televize* [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10123417216-svetci-a-svedci/207562211000026/>.
- Český statistický úřad*. [online]. [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/historie_scitani_lidu_na_uzemi_ceske_republiky_i

Český statistický úřad. [online]. [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW:
http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem.

Český statistický úřad. [online]. [cit. 2011-05-16]. Dostupný z WWW:
http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03--obyvatelstvo_hlasici_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem.

Jan Valerián Jirsík. [online]. [cit. 2011-04-26]. Dostupný z WWW:
<http://farnost.zruc.info/histkacov/jirsik.html>.

Josef kardinál Beran. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW:
<http://www.kardinalberan.cz/data/zivotopis.pdf>.

Katolický týdeník. [online]. [cit. 2011-05-12]. Dostupný z WWW:
<http://www.katyd.cz/index.php?cmd=page&type=11&article=4479>.

Kralupy nad Vltavou Online. [online]. [cit. 2011-04-26]. Dostupný z WWW:
<http://www.mestokralupy.cz/mesto/O-meste/Zajimave-osobnosti-Kralupska/Jan-Valerian-Jirsik/Default.aspx>.

Slovníková příručka k československým dějinám 1948-1989. [online]. [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://www.usd.cas.cz/UserFiles/File/Publikace/Prirucka48_89.pdf.

Totalita.cz, Administrativní zásahy proti církvi. [online]. [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW: http://www.totalita.cz/cirkev/cir_03.php.

Totalita.cz, Hlavní správa tiskového dohledu. [online]. [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_01.php.

Totalita.cz. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW:
http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_benesj.php.

Ústavní zákon ze dne 9. května 1948. [online]. [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW:
<http://www.koncelik.eu/ustava-150-1948/>.

Vládní nařízení č. 124 Sb. ze dne 17. července 1928 o úpravě platů duchovenstva. [online]. [cit. 2010-11-29]. Dostupný z WWW: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z2.htm>.

www.cirkev.cz. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW: <http://tisk.cirkev.cz/lide-a-udalosti/zemrel-mons-ladislav-simajchl/>.

www.cdk.cz. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW:
<http://www.iencyklopedie.cz/merell-jan/>.

www.cirkev.cz. [online]. [cit. 2011-05-09]. Dostupný z WWW: <http://tisk.cirkev.cz/lide-a-udalosti/v-kvetnu-uplyne-140-let-od-smrti-p-frantiska-susila/>.

www.slanskelisty.cz. [online]. [cit. 2011-05-11]. Dostupný z WWW: <http://www.slanskelisty.cz/sl/kdyz-byli-mladi/12-07-studoval.php>.

www.teologicketexty.cz. [online]. [cit. 2010-05-17]. Dostupný z WWW: <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-2/Sluzebnici-neverni.html>.

Zákon o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

[online]. [cit. 2010-11-10] Dostupný z WWW: <http://www.koncelik.eu/zakon-84-1968/>.

Zákon o vydávání časopisů a o Svazu československých novinářů. [online]. [cit. 2010-

11-10]. Dostupný z WWW: <http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-184-1950/>.

Zákon ze dne 20. prosince 1950 o vydávání časopisů a o Svazu československých

novinářů. [online]. [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW:

<http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-184-1950/>.

Zákon ze dne 25. října 1966 o periodickém tisku a o ostatních hromadných

informačních prostředcích. [online]. [cit. 2010-11-10]. Dostupný z WWW:

<http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-81-1966/>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Zásahy HSTD do KN (text)

Příloha č. 2: Zastavené katolické časopisy v Čechách a na Moravě (tabulka)

Příloha č. 3: Titulní strana KN v roce 1949, č. 28 (obrázek)

Příloha č. 4: Titulní strana KN v roce 1968, č. 48 (obrázek)

Příloha č. 5: rubrika Anděl strážný (obrázek)

Příloha č. 6: rubrika Dětem (obrázek)

Příloha č. 7: Shrnující článek o Druhém vatikánském koncilu Prof. Dr. Jana Merella (obrázek)

Přílohy

Příloha č. 1: Zásahy HSTD do KN (text)

*Konkrétní zásahy HSTD do Katolických novin*¹⁰⁷

Příloha informuje o zásazích HSTD v *KN* v letech 1953 až 1968, tedy po dobu, co existence HSTD zasahovala do zkoumaného období. Zajímalo nás, zda HSTD monitorovala *KN* i přes to, že redakce byla obsazena prověřenými lidmi a odpovědný redaktor tak pravděpodobně projednával texty předem s ideologickým oddělením ÚV KSČ, stejně jako tomu bylo např. u celostátních novin a ČTK. (srov. KONČELÍK, 2010, s. 140) V *KN* také podle Milana Badala¹⁰⁸ fungovala silná autocenzura. (PAULAS, J., 2009, s. 244) V archivu Bezpečnostních složek MV jsme zaznamenali následujících osm hlášení ke *KN*.

„Katolické noviny č. 42 ze dne 15. 10. 1961 – vydává Katolická charita v ÚCN, Praha. Na třetí straně v projevu ministra Josefa Plojhara na zasedání ÚV CMVKD, který je zveřejněn pod názvem „Vítězstvím míru k štěstí lidstva“, doporučil plnomocník s. Knoblochovi, aby si ověřil, zda je možno zveřejnit následující pasáž: „SSSR by nebyl ani proti tomu, kdyby sídlo OSN bylo přeneseno do západního demilitarizovaného neutrálního Berlína, poněvadž USA nezaručují pro tuto organizaci, která má sídlo na jejich území dostatečnou demokratičnost a svobodu účastníků.“ S. Knobloch prohlásil, že nemá možnost si ověřit tuto pasáž včas, aby nezdržel výrobu novin. Celý uvedený text proto vypustil. (Leták, DH 173 z 10. 10. 1961)“

„Katolické noviny č. 35 ze dne 27. 8. 1961 – vydává ÚCN, V části článku „Zvítězí zdravý rozum?“, srovnávající vojenské výdaje SSSR a USA, měla být zveřejněna tato pasáž: „Srovnání s rokem 1955 vypadá takto: Sovětský svaz zvýšil své vojenské výdaje z 10, 5 miliardy rublů na 32, 4 miliardy rublů (v roce 1961), americké výdaje zatím vzrostly ve stejném období ze 39, 1 miliardy dolarů na 49 miliard dolarů. Sovětské výdaje vzrostly o 2 miliardy rublů, americké o 10 miliard dolarů.“ Plnomocník upozornil ÚCN na to, že uvedená cifra vojenských výdajů SSSR v roce 1961 32, 4 miliardy rublů je chybná, neboť má být správně 12, 4 miliardy rublů (viz projev s. Chruščova k absolventům vojenských akademií). Tato nesprávná cifra, ukazující růst zbrojení SSSR o více než 200 % hrubě zkresluje smysl článku, i když je v následující

¹⁰⁷ Z archivu Bezpečnostních složek, Studijní ústav Ministerstva vnitra, fond č. 318, Denní zprávy HSTD

¹⁰⁸ Šéfredaktor Katolického týdeníku v letech 1996 – 2002.

věť správně vypočtený rozdíl 2 miliardy rublů. Pracovník ÚCN zařídil úpravu textu. (Pachovský, DH 144 z 22. 8. 1961)“

„Katolické noviny č. 36 ze dne 3. 9. 1961 – vydává Katolická charita v ÚCN, Praha. V článku „Do svědomí lidstva“, který pojednává o nutnosti mírového řešení německého problému, bylo doporučeno vypustit podtrženou větu: „Jako sousedé obou německých států můžeme nejlépe posoudit, která část hranic s Německem je onou hranicí míru, před kterou podává náš lid ruku k bratrskému stisku. Jsme přesvědčeni, že to bude možné i přes druhou část hranice, vždyť i v NSR jsou mírové síly, i tam je lid, který chce žít, pracovat i radovat se v pokoji. Je třeba znovu napojit ty mnohé zpřetrhané svazky radinní i pokrevenské, aby děti mohly k rodičům a rodiče k dětem, aby byla snadná a volná návštěva příbuzných, bratří, bližních. Podtržená věta byla vypuštěna. Dále bylo doporučeno nahradit podtržené části formulacemi, které odpovídají dané skutečnosti v následujících větách: „To je rozděleno na dva státy a Berlín je stále ožehavou otázkou.“ „... Proto také věnujeme mimořádnou pozornost vývoji v Německu ...“ „... Přejeme si, aby byla podepsána mírová smlouva s Německem, aby se vyřešila otázka Berlína ...“ Bylo upraveno na správné „západní Berlín“, „otázka západního Berlína“ a „vývoji v západním Německu“. (Leták, DH 149 z 31. 8. 1961)“

„Katolické noviny č. 11 z 18. 3. 1962 – vydává Česká katolická charita. Bylo nařízeno vypuštění části oznámení o úmrtí biskupa dr. Čárského, které bylo umístěno na první straně v nápadné úpravě a černém rámečku. Vypuštěna byla podtržená část: „Už po uzávěrci tohoto čísla přichází telegrafická zpráva, že J. E. NJDP. BISKUP JOZEF ČÁRSKÝ, APOŠTOLSKÝ ADMINISTRÁTOR KOŠICKÝ, ZEMŘEL. Loni 9. května slavili jsme jeho 75. Narozeniny. Podrobnosti o skonu i pohřbu přineseme příště.“ Zásah proveden na základě vnitřního pokynu. (Novotný R., DH č. 47 ze 14. 3. 62)“

„Katolické noviny č. 39 z 30. 9. 1962 – vydává Katolická charita v ÚCN. V článku „Znovuposvěcení opraveného kostela“ redakce na doporučení vypustila finanční částky 102 000 Kčs a 26 000 Kčs, které byly vynaloženy na restauraci renesančních sgrafit na chrámu sv. Bartoloměje v Pelhřimově. Zásah podle telefonického pokynu 149. (DH č. 178 z 26. 9. 62)“

„Katolické noviny č. 36 ze 6. 9. 1964 – vydává Česká katolická charita. V článku „Rozvoj hospodářské spolupráce mezi Československem a Bulharskem“ měly být zveřejněny konkrétní údaje o vývozu strojů a hutních výrobků vyčíslené finančně i v tunách. V článku se mimo jiné uvádí: „... Letos se plánuje zvýšení vzájemné výměny

zboží. Plánuje se také zvýšení dovozu z Československa, např. kovoobráběcích strojů z 1, 7 na 2, 2 milionů rublů, svářecích elektrod z 420 t na 1000 t, důlních strojů ze 185 t na 300 t, zvýšení dodávek kompletních zařízení a instalací pro tepelné a vodní elektrárny...“ Plnomocník požádal redakci, aby podtržené údaje vypustila, neboť odporují US Z0/14. Redakce získala informace na Bulharském velvyslanectví a nemohla předložit souhlas MZO a ani ČTK podobnou zprávu nevydala. Redakce nahradila údaje jen všeobecným a neurčitým sdělením. (Lammer, DH č. 140 – 1. 9. 64)“

„Katolické noviny č. 3 ze 17. 1. 1965 – vydává ÚCN. V rubrice „Katolickým světem“ bylo redakci doporučeno vypustit označení „Světová“ u výstavy v New Yorku. Redakce text upravila. Zásah podle telefonického pokynu č. 233. (Lammer, DH č. 5 z 12. 1. 65)“

„Katolické noviny č. 38 z 17. 9. 1967 – vydává Mírové hnutí katolického duchovenstva v ČSSR, Praha. Pracovník ÚCN s. Knobloch byl upozorněn na část článku „Neduživé město“, v níž je západní Berlín označován jako součást NSR: „Je tu (v záp. Berlíně – pozn. referenta) mnohem více kriminálních zločinů, sebevražd a policistů, je tu horší struktura obyvatelstva a nižší mzdy než v ostatních městech NSR...“ Soudruh Knobloch s upozorněním souhlasil a text upravil. (Nebeský, DH 106/67 z 18. 9. 67)“

Příloha č. 2: Zastavené katolické časopisy v Čechách a na Moravě (tabulka)

	Jméno:	Vydavatel:	Náklad:	Vycházel:
1.	KATOLÍK	nečitelné	nečitelné	týdně
2.	NEDĚLE	Arcibiskupský ordinariát, nečitelné	120.000	týdně
3.	ROZSÉVAČ	Arcibiskupský ordinariát, Olomouc	220.000	týdně
4.	NA HLUBINU	Edice Krystal, Olomouc	4.000	měsíčně
5.	SERAF. PRAPOR	III. řád sv. Františka, Praha	4.300	měsíčně
6.	MARIANSKÝ VĚSTNÍK, SV. HORA	Matice Svatohorská	10.000	měsíčně
7.	RŮŽE DOMINIKÁNSKÁ	Dominikáni, Olomouc	1.200	čtvrtletně
8.	APOŠTOLÁT MODLITBY	Ústředí mariánských družin, Praha	18.000	měsíčně
9.	VYŠEHRAD	Katolický literární klub, Praha	5.000	čtrnáctidenně
10.	CESTA POKOJE	Opatství benediktinů, Praha-Břevnov	1.000	čtrnáctidenně
11.	FILOSOFICKÁ REVUE	Dominikáni, Olomouc	1.200	čtvrtletně
12.	ANDĚL STRÁŽNÝ	Biskupský ordinariát, Brno	60.000	měsíčně
13.	ÚSVIT	Ústřední katolic. Studentů, Praha	5.000	měsíčně
14.	RADOSTNÉ MLADÍ	Edice „Atlas“, Praha	8.000	měsíčně
15.	AKORD	Edice „Akord“, Brno	4.000	měsíčně
16.	HLASY SVATOHOSŤÝNSKÉ	Matice Svatohostýnská, Sv. Hostýn	14.000	měsíčně
17.	VYCHOVATELSKÉ LISTY	Matice Cyrilometodějská, Olomouc	14.000	měsíčně
18.	APOŠTOLÁT SV. CYRILA A METODĚJE	Olomouc	-----	měsíčně
19.	DOBRÝ PASTÝŘ	Exerciční dům, Frýdek	6.000	týdně
20.	VĚSTNÍK JEDNOT DUCHOVENSTVA	Ústředí jednot duchovenstva, Brno	4.000	měsíčně
21.	ACTA ACADEMIAE VELEHRADENSIS	Velehradská akademie, Olomouc	3.000	čtvrtletně
22.	SALESIÁNSKÝ VĚSTNÍK	Salesiánský inspektorát, Brno	10.000	měsíčně
23.	DOROST	Biskupský ordinariát, Praha	16.000	čtrnáctidenně
24.	VĚSTNÍK SV. JOSEFA	Redemptoristé, Praha	8.000 (?nečitelné)	měsíčně
25.	FARNÍ VĚSTNÍKY	Jednotlivé farní úřady	zastaveny všechny	
26.	VELEHRADSKÉ ZPRÁVY	Tovaryšstvo Ježíšovo, Velehrad	6.000	dvouměsíčně
27.	SLEZSKÝ KATOLÍK	Apoštolská administratura, Český Těšín	8.000	týdně

Přepis tabulky. (Securitas Imperii 11, 2005, s. 236, 237, dokument 13)

KATOLICKÉ NOVINY

BISKUP-VLASTENEC J. V. JIRSKÝ BŮH — CÍRKEV — VLAST

Pražská neděle 18. prosince 1949

Stalinská cesta

F. M.

Stalin změnil život lidí, změnil dějiny a zemi zemi.

Stalin, druh a káň budovatele Sovětského svazu, stal se prvním dělníkem na světě od kapitalismu k socialismu a stane se z něj všech pracujících dělníků, rolníků a pracujících inteligence. První skutečně demokratická ústava v dějinách lidstva, Stalinská ústava SSSR, dává sovětskému lidu právo i moc, jaké mu nikdy jako tvůrce svého bohatství a zájmu materiálního systému socialistického hospodářství, které nemá krize a nezaměstnanosti. Toto neuvěřitelné Stalinovo dílo naplnilo lidský život co nejkrásnějším a proměnilo jej od základu a dalo mu radostný smysl.

Stalin změnil dějiny světa. Vytvářel Sovětský svaz, jako prvního socialistického státu světa, probíhala za nepřátelského obklíčení kapitalisty a imperialisty, kteří útoky ze všech stran a na všech frontách snažili se mařit a zvrátit budování socialismu v SSSR. Stalinovy vítězství, změnila zemědělskou zemi v zemi průmyslovou, jež se stala současně i zemi nejrychlejšího zemědělského pokroku. Stalin byl organizátorem i obdivovatelem. Stalin změnil rovněž život lidstva svým vědomým a rozhodnutým bojem proti Hitlerovi, proti všemu fašismu a nacismu, jež nezala ve svém veličáctví a v zvrátění. Ale nepatřil ani Leninovi, nepatřil ani Moskvě a Stalingradu zasádl smrtící ránu do zády nepřemoženému Hitlerovi, který tak bezohledně kapituloval před nepřemožitelným Stalinem.

Stalin změnil zemi. Ve chvíli sedmdesátiletého věku jež celou šestinu světa, jež před ním Sovětský svaz, neslychaná zvát, že Stalin uskutečňuje neuvěřitelné a nezávratné dílo, že obrací loky pek, zavádí úhoř, rozsvětlá hory a mění podnebí, aby úrod zemi přinesl blahobyt sovětskému lidu. Že SSSR nespouští v atomové pumě, ale v atomové energii míru, ježob tvůrce je generalismu Stalin, přesvědčující genální myšlenkou cestou všechny pracující a pokrokové síly světa, usilující o vítězství trvalého míru.

V hlavním městě Československa — Praze, v den paměti sedmdesátiletého narození a prvního díla generalissima Stalina položený na základě státního základního kvádru monumentálního pomníku, neboť Praha má zcela ojedinělé právo projít svou láskou i věčností svého osvoboditele, díla na konferenci strany r. 1912, jež se bojkotem rozšířil definitivně a neměnitelně byl nepřítomný Stalin zvolen do Ústředního výboru strany. Revolucionář od patnácti let, který vyňahaný z vlasti, měl vždy pochopení pro osvobození všech utiskovaných. Požádal státní samostatnosti českého a slovenského národa odpovídal jeho názorům již v době, kdy ještě představitel našich národů v zahraničí. Stalin je původcem podnětu sovětsko-československého spolenectví a jeho vinnou sovětského svazu, ale všech těch osvoboditelských a vykořisťujících sil, že došlo k tomu. Stalin však nakonec zachránil český a slovenský národ před hrůzami konzervativních těborů a zabránil tak šílenému a zvrátěnému plánu nacisti vstřichování Čechy do vlastní země, zvrácené a prodané v Mnichu. Stalin r. 1912 zvolený v Praze do výboru strany, přikázal r. 1945 osvobodit Prahu, osvobodit českou a zabránit tak šílenému a zvrátěnému plánu nacisti vstřichování Čechy do vlastní země, zvrácené a prodané v Mnichu. Stalin r. 1912 zvolený v Praze do výboru strany, přikázal r. 1945 osvobodit Prahu, osvobodit českou a zabránit tak šílenému a zvrátěnému plánu nacisti vstřichování Čechy do vlastní země, zvrácené a prodané v Mnichu.

STALIN

Tri dny před Stalíným věčením v sedmdesátém roce, v roce, v tom roce, ve kterém spávalo ještě půl světa v stoce, v roce, kdy dámy v košilkách, jež kreslily stánek a jež líkaly tě, byly tak krásné, dostal k Ježíškovi svět árom od osudu dítě.

V Gori v malé světničce, ložné se, vejde sotva áruhá postel, ži o čaji a při svěci a navštěvoval s matkou ruský kostel.

Otec se vracel pozdě z továrny, kde pichly kuže nánosené v ložnu, ak letní velkoměstské ryběárny. Šum, úřen, měl jen jednu velkou ložnu,

aby šil alespoň rodný syn
Up, nežli jeho otec žije.
Syn Vissarionu a Katerinin
byl dán ledy do Trjitzku na studie.

Pop, fabrikant a hokynář,
ve věce sloupy pravoslavy,
měli svou knutu a seminář,
v němž formovali mladým lidem hlavy.

Dělníci jezdili do Balu
knaftovým studánám, záchranným jak skazka,
anebo na plantáže tabáku
a na vinice Zakavkazka.

Městskanské sloupy při tanci
zpívaly francouzskou skladku Carmen,
zátin co Azerbajdžanci,
zátin co Gruzince, Rus a Arměni

Feštil národnostní oděly
v tučné skupině Armeňan-ův,
pod nozem, který visel na vládku,
nad nozem s podzemletou hrázi.

Sta, statisíce vyňahanou
jezdilo na Sibír a na Sachalin,
a v kroužku seminářských chovanců
se a rozporů světa zrodil Stalin,
VITEZSLAV NEZVAL

Katoličtí věřící generalissimu Stalinovi

Devadesát procent všech katolických duchovních vyjádřilo vřecnost a úctu nejlepšímu příteli ČSR

President republiky Klement Gottwald pravil 24. listopadu t. r. k vládní komisi pro oslavu narození J. V. Stalina: „... občané republiky, muži a ženy, mladí i staří, dělníci, rolníci i inteligence, lidé všech vyznání, i kněží, celé základy i celé vesnice radostně vyzníli přilicizností, aby mohli svým podpisem na zdraví generalissimu Stalinovi v duchu jejího hesla manifestovat svou jedynoslnou vůli křičet se Stalinem za mír, za socialismus a štěstí naseho lidu.“

KN - Po celém světě se připravují velkolepé oslavy narození generalissima Stalina. Český a slovenský národ vyjádřil svou vřecnost generalissimu Stalinovi zdravici, kterou podepsalo 9 milionů občanů. Je radostná a pro katolické věřící postující, že mezi nimi bylo devadesát procent všech katolických duchovních. Jak napsal duchovní z Gutwaldského kraje, chceli svým podpisem vyjádřit vřecnost a úctu nejlepšímu příteli ČSR, velkému státníku a člověku.

Celkem podepsalo zdravici, jak oznámil ministr dr. A. Cerník ve svém nedávném projevu v Národním shromáždění, devadesát procent duchovních. V krahcích Praha, Liberec, Ústí nad Labem, a Gutwaldov, bylo úctou kněží na akci podpsal generalissimu Stalinovi takřka sto procent. V desítkách okresů podepsal zdravici vřecně všichni katoličtí duchovní. Jsou to na př. okresy Český Brod, Hořovice, Kolín, Kralupy, Kutná Hora, Poděbrady, Praha-sever, Praha-jih, Praha-západ, Votice, Sokolov, Brandýs, Nový Bydčov, Vrchlabí, Dvůr Králové, Beroun, Rakovník, Blatná, Mladá Boleslav, Hrást, Horní Třebaň, Brno, Litovel, Jeseník, Vsetín a jiné. V okrese Kladenská a přilehlé podpsal zdravici vřecně kněží 21 v duchovním soubě, v dalších okresech chybí na zdraví jen jediný podso. Velká většina katolických duchovních přilicizovala své podpisy i v celém Pilsbáckém ústí, v okresech Benšov, Dobruška, Slaný, Vlastislav, Podbořany, Zábřeh a Hradec Králové.

Zdravici podepsala celá olomoucká komitová a čele s generalissimu Stalinem, v kladensku III. řádu sv. Frontilka v Olomouci, řádové sestry v okrese Praha-sever, sestry Charity v Karlových Varech, řádové sestry v zastavování Nová Ves nad Plácní, řádové sestry v Trnovci, všechny řádové sestry v nemocnici v Novém Městě na Moravě, dvaažacet řádových kláštera republiky v Cervence a Litovci a četní další.

Mnoho katolických duchovních se zúčastnilo slavnostních schůzí národních výborů a zde také podepsali zdravici generalissimu Stalinovi. Byl to na př. farář Josef Bachan z Borčic v okrese Veselí nad Moravou, který se zúčastnil slavnosti schůzi MNV a sám navštěvoval s podpisovými archy své společenství, stejně tak jako kaplan Václav Vláček z Kotečnice na Hané, kněží na Dačicku, v okrese Kamenice nad Lipou, na Prostějovsku a jinde. Kněží na Prachaticku podepsali zdravici i vlastní iniciativou dříve, než z Lakavce byl nemocen, ale ovdádal si ze slavnosti schůzi MNV a oslavou podpisy arch a na ládku ho podepsal.

P. I. Kunža z Krasovic v dačickém okrese zdráhal, že posuzuje podso zdravice za krásnou, vlastičkou a pronikavou akci mezi věřícími, podobně jako duchovní na Otravsku, Hlavořsku, Litovelku a jinde. Na Podbořansku, v obcích Jeronice, Letov, Lubenec, Mstev a jinde byly slouženy slavnosti mše k vzpomínce na slavnostní zvonu v duchovním kroužkovou cestu lidstva. Celá řada kněží vstoupila do Svazu čs-sovětského přátelství, zvláště v Praze, na Karlovsku, Ústí, ve Kladně, na Gutwaldovsku, Vrchlabí, ve Františkových Lázních a jinde.

Duchovní podepsali zdravici s velkou ochotou a radostí. Přivítali často zprávu svých farářů, aby kam vyjádřili, že jejich podso je dobrovolná i neodvratná všech věřících farářů generalissimu Stalinovi. Mnozí prohlásili, že se budou za generalissima Stalinu a za zdar jeho otrovho díla modlit. Zvláště obdivovali, že jim nebyl jen o pouhou formalitu, nýbrž podpsali. Vyjádřili to administrátor Jan Sedláč a Věstař: „Mci dokázat své přilicizování k Sovětskému svazu“

Alcis Kroměříž, arcibiskup
František Štěpánek, arcibiskup
František Janda, biskup
J. J. Janda, biskup

Podpisy zdravice generalissimu Stalinovi.

